Ārlietu ministrija

LATVIJAS UNIVERSITĀTE ANNO 1919

Latvijas Universitātes Diasporas un migrācijas pētījumu centrs

Diasporas satīklošana: iesaistīšanās prakse un sadarbības iespējas

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Inta Mieriņa, Rasa Jansone

Rīga, 2019

LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs

Saturs

IEVADS 3
DIASPORAS IESAISTES RĀDĪTĀJI: KVANTITATĪVO DATU ANALĪZE 8
Iesaiste diasporas organizācijās 8
Dalību diasporas organizācijās un pasākumos skaidrojošie faktori 21
Līdzdalības dinamika 26
JAUNIEŠU PRIEKŠSTATI UN MOTIVĀCIJA: FGD REZULTĀTI 31
Attieksme pret Latviju un latviešiem 31
Piesaiste Latvijai 32
Saiknes uzturēšana ar Latviju un iesaistīšanās diasporas dzīvē 34
Diasporas organizācijas 36
Ideālā organizācija 40
Diasporas satīklošana 44
ORGANIZĀCIJU SATĪKLOŠANAS IESPĒJAS: INTERVIJU REZULTĀTI 46
Diasporas organizāciju un grupu raksturojums 46
Sadarbība ar līdzīgām organizācijām 48
Sadarbība ar atšķirīgām organizācijām 50
Informācijas aprite 52
Sadarbība ar Latvijas valsts insitūcijām 54
Kopējais tīklošanās vērtējums 57
KOPSAVILKUMS, SECINĀJUMI UN IETEIKUMI 61
Kas veicinātu diasporas pārstāvju plašāku līdzdalību diasporas organizācijās? 61
Kā veiksmīgāk satīklot dažādās diasporas aktīvistu grupas un diasporas organizācijas? 68
VĒRES 72
PIELIKUMI 73
FGD vadlīnijas 73
Padziļināto interviju vadlīnijas 76
Kvantitatīvā pētījuma pielikums 79

IEVADS

Stipras latviešu kopienas ārvalstīs pamats ir tās saliedētība un pastāvīga kontaktu uzturēšana starp diasporas locekļiem, iesaistoties diasporas pasākumos, organizācijās un grupās. Diasporas pārstāvju, organizāciju un grupu veiksmīgāka satīklošana var veicināt informācijas un zināšanu apmaiņu, nodrošināt minimāli nepieciešamo skaitu dažādām diasporas aktivitātēm (piem., skoliņas, deju kolektīvi), stiprināt Latvijas transnacionālo kopienu un piesaistes izjūtu Latvijai un palielināt remigrācijas iespēju. Diasporas organizācijas veido Diasporas likumā paredzētās Diasporas konsultatīvās padomes kodolu, līdzīgi kā citās valstīs, nodrošinot diasporas viedokļa pārstāvniecību šīs politikas izstrādē. Kā atzīst Stīvens Goldsmits un Viljams D. Egers (Goldsmith & Eggers 2004), diasporas politikas efektivitāte būs atkarīga no tā, kā valstij izdosies veicināt un aktivizēt dažādus starppersonu un starporganizāciju globālos tīklus (uzņēmēji, indivīdi, nevalstiskās organizācijas (NVO), valsts institūcijas).

Diemžēl vāji attīstītas līdzdalības kultūras dēļ Latvijas emigrantu vidū iesaiste organizācijās kopumā ir ļoti zema, un diasporas organizācijas nav izņēmums: 2014.gada nogalē veiktajā pētījumā tika konstatēts, ka tikai 11 % diasporas pārstāvju ir diasporas organizāciju biedri (Mieriņa et. al 2017), bet 2019.gadā šis skaits pieaudzis līdz 18%. Pētījumā "Latvijas emigrantu kopienas" vispārīgi iezīmēti zemās iesaistes iemesli, taču trūkst dziļākas informācijas par to, kas tieši attur vai varētu piesaistīt diasporas organizācijām. Īpaši liels izaicinājums ir iespējas iekļaut Latvijas diasporas kopienā mazākumtautību pārstāvjus, kurus mazāk interesē tradicionālās diasporas organizāciju aktivitātes – latviešu kultūras un valodas saglabāšana diasporā. Otra grūtāk piesaistāmā grupa ir diasporas jaunieši; tradicionālajās Latvijas diasporas mītnes zemēs organizāciju kodolu bieži vien veido vecākās paaudzes pārstāvji.

Diasporas līdzdalība mūsdienās ir daudzveidīgāka un sadrumstalotāka nekā jebkad. Papildus diasporas organizācijām ārvalstīs ir daudz citu grupu, apvienību un vienkārši aktīvu diasporas indivīdu ar radošām idejām, kas dažādos veidos iesaistās ar Latviju saistītās aktivitātēs. Kā piemērus dažādām diasporas pārstāvju grupām ārpus diasporas orgnizācijām var minēt *UK's Latvian Business Network*, *LinkedIn* grupa *Latvian Professionals in London* un "draugiem.lv" grupa "Tavs bizness Norvēģijā". Daļa šo grupu ir ciešā saziņā un strādā sazobē ar diasporas organizācijām, bet citas nereti pat nav informētas par diasporas organizācijām vai citām latviešu grupām savā apkaimē. Ideālā gadījumā pilsētā darbojas latviešu centrs vai latviešu biedrības nams, kur pulcējas diaspora, taču daudzviet – īpaši jaunajās Latvijas diasporas mītnes zemēs – šādu vietu, kas būtu kā diasporas kultūras dzīves centri, nav.

Ņemot vērā minētos apsvērumus, šī pētījuma mērķis ir sniegt pamatotu informāciju un rekomendācijas ārpus Latvijas dzīvojošās Latvijas diasporas efektīvākai satīklošanai, atbildot uz jautājumiem:

1. Kas veicinātu diasporas pārstāvju (t. sk. mazākumtautību pārstāvju) plašāku līdzdalību diasporas organizācijās?
2. Kas attur vai, tieši pretēji, var piesaistīt diasporas organizācijām jauniešus?
3. Kā veiksmīgāk satīklot dažādās diasporas aktīvistu grupas un diasporas organizācijas?
4. Kas varētu veidoties kā mūsdienu Latvijas diasporas kultūras dzīves centri (latviešu skoliņas, biedrības u. tml.), un kā šo procesu atbalstīt?

Ziņojuma ietvaros ar jēdzienu "vecā diaspora" apzīmēti trimdas latvieši un to pēcteči kā arī citi pirms 1991.gada no Latvijas izbraukušie, savukārt "jaunā diaspora" - pēc 1990.gada izbraukušie.

Par ziņojuma saturu pilnībā atbildīgi to sagatavojušie eksperti, un tas nav uzskatāms par pētījuma pasūtītāja – Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas – viedokli.

Metodoloģija

Pētījumā izmantotas vairākas metodes. Pirmajā nodaļā sniegta detalizēta kvantitatīva informācija par dažādu diasporas pārstāvju aktivitāti, kas balstīta uz **aptaujas "Latvijas emigrantu kopienas"** I viļņa (2014. g.) datiem, ieskicējot arī izmaiņas, kas vērojamas II viļņa (2019. g.) datos. Analīzē izmantoti statistiski svērti dati (Goldmanis, 2015), nodrošinot, ka respondentu vecuma, dzimuma, tautības, izglītības un mītnes zemes sadalījums izlasē atbilst tam, kas vērojams ģenerālajā kopumā, kas ļauj vispārināt aptaujas rezultātus.

Šī nodaļa sniedz informāciju par to, cik aktīvi dažādu tipu diasporas organizācijās, grupās un pasākumos ir iesaistījušies dažādu sociāli demogrāfisko grupu pārstāvji (jaunieši, vecā / jaunā diaspora, latvieši / mazākumtautību pārstāvji, sievietes / vīrieši, pilsētu un lauku iedzīvotāji, dažādu sociāli ekonomisko slāņu pārstāvji). Aplūkotas arī atbildes uz to, kas kavē katru konkrēto grupu iesaistīties diasporas organizācijās vai, tieši pretēji, veicina iesaisti. Analīzē izmantotas gan vienfaktoru, gan daudzfaktoru statistiskās analīzes metodes (rezultātu krostabulācija, hi-kvadrāta statistiskās nozīmības testi, regresiju analīze u. c.). Salīdzinot "Latvijas emigrantu kopienas" I un II viļņa aptaujas rezultātus, iespējams gūt ieskatu līdzdalības diasporas dzīvē dinamiku dažādās emigrantu grupās. Ar diasporu šeit un turpmāk ziņojumā saprotam **Latvijas valstspiederīgos un latviešu / Latvijas izcelsmes personas, kas dzīvo ārpus Latvijas un apzinās savu piederību Latvijas valstij** (Mieriņa, Ose et al, 2017). Lai gan Diasporas likumā ietvertā definīcija ir plašāka, un ietver arī Latvijas izcelsmes personu ģimenes locekļus un simpātiju diasporu (LR Saeima, 2018), tā ir grūti operacionalizējama praktiskos pētījumos kur nepieciešama skaidra diasporas robežu iezīmēšana.

Otrajā pētījuma posmā izmantotas kvalitatīvās pētījumu metodes, iegūstot padziļinātu izpratni par iesaistes motivāciju vai šķēršļiem. Īpaša uzmanība pievērsta divām lielākajām Latvijas diasporas mītnes zemēm, kurās ir salīdzinoši liels diasporas un organizāciju blīvums, – Lielbritānijai un Vācijai. Ņemot vērā, ka lielākā daļa Latvijas diasporas pārstāvju ir jaunieši (Mieriņa et al. 2017), taču viņu iesaiste diasporas dzīvē ir salīdzinoši maza, tika veiktas **piecas fokusa grupu diskusijas** (turpmāk – FGD) ar diasporas jauniešiem 18–35 gadu vecumā. Diskusijas dalībnieku skaits bija no septiņiem līdz 10 cilvēkiem, jo tas ļauj sasniegt viedokļu daudzveidību, vienlaikus nodrošinot diskusiju efektivitāti un sniedzot ikvienam izteikšanās iespēju.

Diskusijās izmantotas dažādas inovatīvas metodes, t. sk. projektīvā tehnika, lai izzinātu asociācijas ar diasporas organizācijām, argumentu izkristalizēšanas metode, kad divas pretēju viedokli paudušas grupas pamato un argumentē savu nostāju, kā arī nākotnes darbgrupas (*future workshops*), kurās tika raksturota "ideālā" diasporas organizācija un aplūkoti dažādi diasporas iesaistes un attīstības scenāriji. Sekojot izvēlētajam pētījuma dizainam, tika nodrošināts, ka diskusijās piedalījās gan jaunieši, kuri ir iesaistījušies diasporas grupās vai organizācijās, gan jaunieši, kuri tajās nav iesaistījušies. Kā pierādījies praksē, šāds pētījuma dizains ļoti veiksmīgi izgaismo dažādu "par" un "pret" argumentu efektivitāti, rosinot aktīvu viedokļu apmaiņu no dažādiem skatupunktiem. Diskusijās noskaidrots, kā jaunieši uztur saikni ar Latviju, kāda ir viņu informētība un priekšstats par diasporas organizācijām un kas viņus varētu pamudināt aktīvāk iesaistīties diasporas dzīvē. Ar pētījuma dalībnieku atļauju tika veikts diskusijas audio vai videoieraksts, kurš tika izmantots analīzē. Diskusijās piedalījās gan latviešu, gan krievu tautības jaunieši, tomēr, tā kā krievu jauniešu skaits FDG bija neliels, tika veiktas papildus intervijas tieši ar šīs grupas jauniešiem.

Berlīne 10 dalībnieki, 5 vīrieši un 5 sievietes, 24–35 g. v., Vācijā dzīvo no 2 līdz 8 gadiem	
Minstere 8 dalībnieki, 4 vīrieši un 4 sievietes, 25–33 g. v., Vācijā dzīvo no 2 līdz 10 gadiem, un viens – dzimis Vācijā	
Londona 10 dalībnieki, 3 vīrieši, 7 sievietes, 21–32 g. v., Anglijā dzīvo 2–18 gadus	

Bredforda 7 dalībnieki, 3 vīrieši, 4 sievietes, 22–32 g. v., Anglijā dzīvo 7–12 gadus	
Straumēni - 7 dalībnieki, trīs jaunieši pārcēlušies pēdējo 5 gadu laikā, pārējie – agrāk.	

Visbeidzot, veiktas **daļēji strukturētas padziļinātās intervijas,** uz kurām tika aicināti dažādu diasporas grupu (koru, nedēļas nogales skolu, tiešsaistes (*online*) vēstkopu u. c.), tostarp diasporas virsorganizāciju pārstāvji, noskaidrojot viņu darbības praksi, informētību, sadarbību un vēlmi aktīvāk sadarboties ar citām diasporas grupām un organizācijām. Kopumā tika nointervēti 28 dažādu grupu pārstāvji. Intervijās pētnieki izmantoja *grounded theory* (infomācijas piesātinājuma) pieeju, tāpēc interviju skaits ir lielāks nekā sākotnēji plānotais.

1.tabula. Respondentu saraksts (padziļinātās intervijas)

	1. Diasporas virsorganizācijas	
1.	Eiropas Latviešu apvienība	Elīna Pinto
	2. Diasporas organizācijas	
2.	Daugavas Vanagu fonds Londonā	Karoline Zobens-East
3.	Latviešu biedrība Īrijā	Inguna Grietiņa-Dārziņa
	3. Kultūras biedrības / centri	
4.	Berlīnes Latviešu bērnu un kultūras biedrība	Vinija Folkmane
5.	Latviešu Biedrība Skotijā	Astra Plēpe-Bunga
	4. Jauniešu orgnizācijas	
6.	Austrālijas Latviešu jauniešu apvienība	Andrejs Jaudzems
7.	Tiecies, Tiecies, Tīklojies	Aija Mežale
8.	Stokholmas latviešu jauniešu klubs	Amelia Bekkhus

	5. Draudzes	
9.	Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas	Klāvs Bērziņš
	6. Labdarības organizācijas	
10.	*Giving for Latvia*	Daniela Utane
	7. Uzņēmēju asociācijas	
11.	*UK Latvians Business network*	Artūrs Elmeris
	8. Profesionāļu organizācijas	
12.	Latviešu ārstu un zobārstu apvienība	Uģis Gruntmanis
13.	*Association of Latvian Students and Researchers in the UK* (*ALSRUK*)	Sandra Martinsone
	9. Nedēļas nogales skolas	
14.	Sidnejas latviešu nedēļas nogales skola	Māra Moore
	10. Vasaras vidusskolas	
15.	Eiropas Vasaras skola	Aira Priedīte
	11. Nometnes	
16.	2 x 2	Liene Dindone
17.	Satikšanās tēvu zemē / kokļu skola / teātra nometne	Pēteris Jansons
	12. Muzeji, kultūras krātuves	
18.	Latvieši pasaulē	Maija Hinkle
	13. Mediji	
19.	*Baltic Ireland*	Laima Ozola
20.	*Latviesi.com*	Indulis Bērziņš
	14. Deju kopas	
21.	Štutgartes latviešu deju kopa “Trejdeksnītis”	Laura Putāne
	15. Kori	
22.	Minhenes latviešu koris	Linards Kalniņš
	16. Latviešu centri / nami	
23.	Minsteres latviešu centrs	Lauma Leišovniks
	17. Tiešsaistes (*online*) grupas	
24.	*Birmingham, West Midlands* latvieši	Santa Prancāne
25.	Latvieši Mančesterā	Lija Baha-Kaufmane
	18. Citas organizācijas	
26.	“Vakareiropas koklētāji”	Aiga Ožekovska
27.	“Kokļu zapte”	Dāvis Viļums
	19. Sporta organizācijas	
28.	Inline Hokeja klubs “London Hawks”	Jānis Ķipars

Intervijas notika respondentu mītnes zemēs (izmantojot *Skype*) vai, ja cilvēks tajā brīdī atradās Latvijā, Latvijā. Interviju rezultāti apkopoti trešajā nodaļā.

DIASPORAS IESAISTES RĀDĪTĀJI: KVANTITATĪVO DATU ANALĪZE

Iesaiste diasporas organizācijās

Līdz šīm apjomīgākā Latvijas diasporas aptauja "Latvijas emigrantu kopienas: nacionālā identitāte, transnacionālās attiecības un diasporas politika" pirmo reizi ļāva iegūt uzticamus datus par to, kāda daļa Latvijas diasporas pārstāvju ir iesaistījušies diasporas organizācijās un citās aktivitāšu formās.

Aptauja atklāj, ka visbiežākais veids, kā ārzemēs dzīvojošie latvieši iesaistās diasporas dzīvē, ir ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālu lasīšana. Kopumā šādus portālus (*latviansonline.com*, *baltic-ireland.ie* u. c.) lasa 40 % diasporas pārstāvju (1.attēls), taču jāatzīmē, ka gandrīz puse no viņiem to dara ļoti reti – retāk nekā reizi mēnesī. **Par regulāriem ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālu lietotājiem var uzskatīt ap 20 % diasporas pārstāvju**: 5 % diasporas medijus lieto katru vai gandrīz katru dienu, 7 % – vismaz reizi nedēļā, un 9 % – vienu līdz trīs reizes mēnesī.

1. attēls. Iesaistīšanās Latvijas diasporas dzīvē (%)

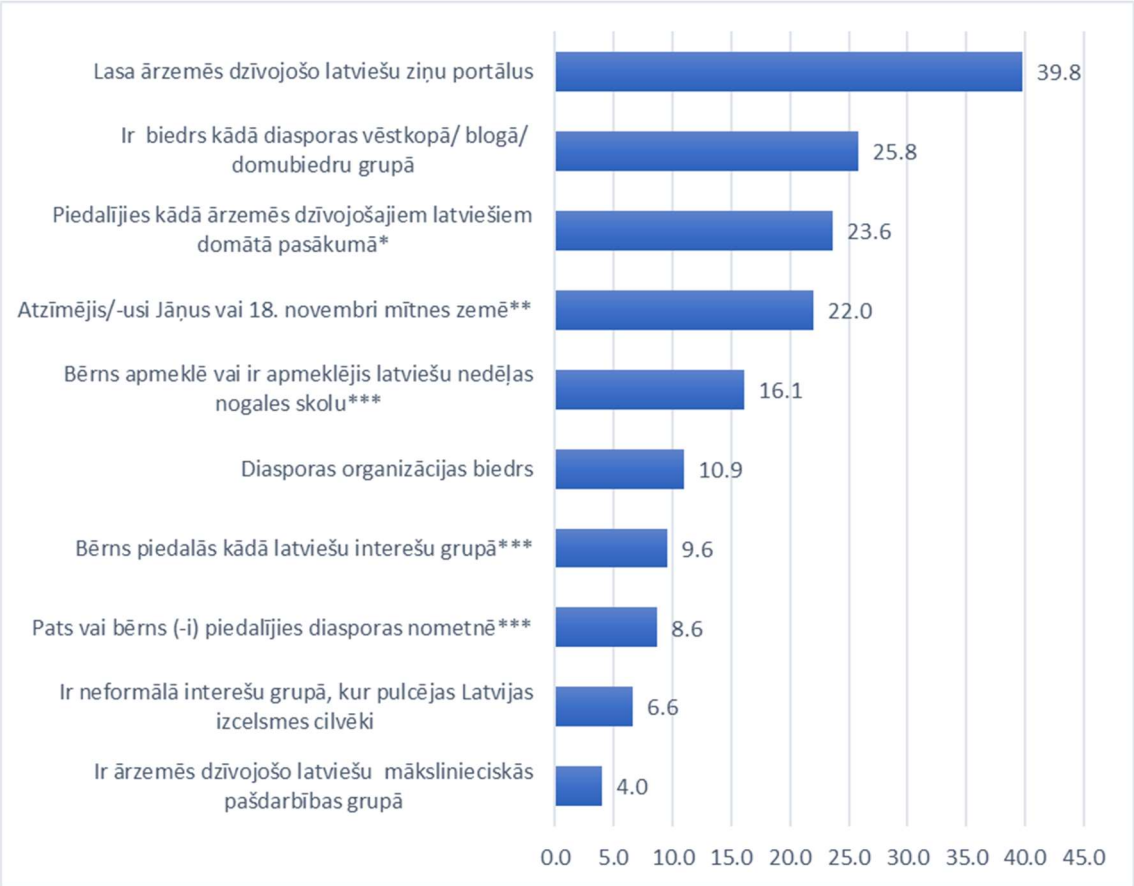

Piezīme: * pēdējā gada laikā; ** pēdējo divu gadu laikā; *** no tiem, kuri ārvalstīs dzīvo kopā ar bērniem.
10 % no tiem, kam ir bērni, bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā (piemēram, korī vai deju kolektīvā). 9 % pats respondents vai bērns (-i) ir piedalījušies diasporas nometnē. Tikai 4 % diasporas pārstāvju ir iesaistījušies ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupā (piemēram, korī vai deju kolektīvā), taču pat vairāk (7 %) darbojas neformālā interešu grupā Latvijas izcelsmes cilvēkiem (piemēram, grāmatu klubs, adīšanas pulciņš, sporta komanda u. tml.).

Arī nākamā izplatītākā diasporas iesaistes forma ir saistīta ar interneta vidi. **Katrs ceturtais (26 %) ārvalstīs dzīvojošais Latvijas diasporas pārstāvis piedalās kādā diasporai domātā vēstkopā**, blogā vai domubiedru

grupā (piemēram, “Latvieši Londonā” “draugiem.lv”; “Latvieši Īrijā” – “Ireland draugiem.lv” u. c.), turklāt šāda veida līdzdalībai ir tendence pieaugt. **Līdzīgs skaits (24 %) pēdējā gada laikā ir piedalījušies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā** (piemēram, koncertā, tikšanās, sanākšanā). 22 % savā pašreizējā mītnes zemē ir apmeklējuši publiskus Jāņu vai Latvijas Neatkarības dienas 18. novembrī pasākumus. 16 % diasporas pārstāvju, kuriem ārzemēs ir bērni, viņi apmeklē vai ir apmeklējuši latviešu nedēļas nogales skolu (9 % apmeklē, 7 % ir apmeklējuši, bet vairs neapmeklē). **11 % Latvijas diasporas pārstāvju ir iesaistījušies diasporas organizācijās**, tomēr jāatzīst, ka salīdzinājumā ar citām Centrāl- un Austrumeiropas valstīm šis diasporas organizētības rādītājs nav slikts.

Tomēr piedalīšanās diasporas dzīvē lielākoties ir atkarīga no etniskās piederības. **Latvieši ir visaktīvākie dalībnieki visdažādākajās aktivitātēs:** gandrīz puse (49 %) lasa diasporas ziņu portālus, trešdaļa piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā, blogā vai grupā internetā, un tikpat pēdējā gada laikā ir piedalījušies diasporas latviešiem domātos pasākumos (2.attēls). Bērni diasporas dzīvē iesaistās salīdzinoši mazāk. 20 % no tiem, kuriem ir bērni, apmeklē vai ir apmeklējuši latviešu nedēļas nogales skolas, 13 % bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā (korī vai tml.), bet 10 % pats vai bērni ir apmeklējuši diasporas nometnes. Paši mākslinieciskās pašdarbības grupā darbojas 6 % latviešu, bet 9 % izvēlējušies kādu citu neformālu interešu grupu, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki. Tas apliecina, ka mākslinieciskās pašdarbības grupas nebūt nav biežākais ārzemēs dzīvojošo kopīgo aktivitāšu veids.

2. attēls. Dažādu etnisko grupu iesaistīšanās Latvijas diasporas dzīvē (%)

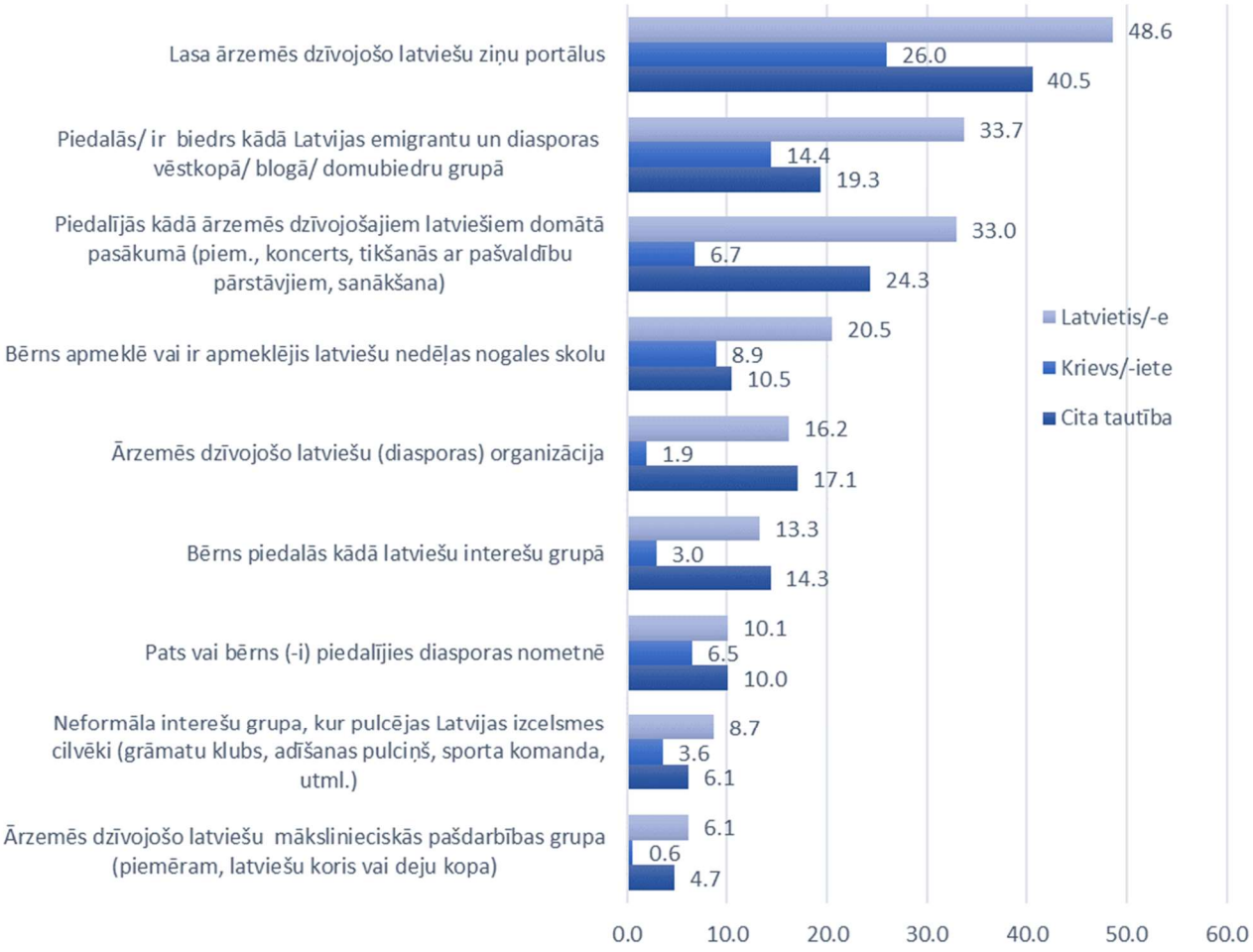

Latvijas **mazākumtautību emigrantu iesaistīšanās diasporas dzīvē ir pavisam niecīga** un zemāka nekā jebkuru citu tautību emigrantiem no Latvijas: diasporas organizācijās iesaistījušies tikai 2 % krievu tautības

emigrantu salīdzinājumā ar 16 % latviešu, un tikai 7 % pēdējā gada laikā apmeklējuši kādus diasporai domātus pasākumus.

Biežākās krievu tautības emigrantu aktivitātes noris internetā: 26 % lasa diasporas ziņu portālus, un 14 % piedalās kādā emigrantu vēstkopā vai grupā, kurās bieži vien tiek risināti praktiski jautājumi vai notiek apmaināšanās ar informāciju par jaunumiem. Interesanti, ka tomēr 9 % bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu nedēļas nogales skolu.

Citu tautību diasporas pārstāvju aktivitāte tipiski ir līdzīgāka latviešu nekā krievu aktivitātes līmenim, tomēr šīs grupas respondenti retāk minējuši, ka piedalās kādā Latvijas emigrantu blogā vai vēstkopā internetā (Sig. < 0,05), turpretī tikpat bieži kā latvieši iesaistījušies Latvijas diasporas organizācijās (17 %). Šis rezultāts norāda, ka **tieši krievu tautība ir būtiskākais iemesls neiesaistīties Latvijas diasporas dzīvē, nevis no latviešiem atšķirīga etniskā piederība vispār**. Tie, kuri ģimenē runā citā valodā, nevis latviešu, diasporas dzīvē visdažādākajās aktivitātēs iesaistās mazāk nekā latviešu valodā runājošie, taču vairāk nekā krievu valodā runājošie (2.tabula), kas apliecina, ka šo situāciju neizskaidro tikai valodas barjera (skat. Jurkāne-Hobein & Kļave, 2019).

2. tabula. Dažādu etnisko grupu dalība diasporas dzīvē (%)

	Tautība			Dzīvesbiedra tautība		Mājās runātā valoda		
	Latvietis (-e)	Krievs (-iete)	Cita tautība	Latviešu	Cita	Latviešu	Krievu	Cita
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	10,1	6,5	10,0	10,5	7,2	11,1	5,6	9,1
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu nedēļas nogales skolu	20,5	8,9	10,5	24,3	14,3	24,1	10,9	15,3
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā / blogā / grupā	33,7	14,4	19,3	36,8	23,1	36,6	17,2	27,6
Bērns piedalās latviešu interešu grupā	13,3	3,0	14,3	15,2	10,5	14,8	4,8	8,8
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus	48,6	26,0	40,5	52,7	33,1	55,3	31,2	42,7
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	33,0	6,7	24,3	37,5	18,6	37,6	9,8	25,4
Diasporas organizācijas biedrs	16,2	1,9	17,1	17,3	9,4	16,7	3,6	12,6
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupa	6,1	0,6	4,7	6,5	2,7	7,2	0,6	4,7
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	8,7	3,6	6,1	10,6	5,7	9,1	4,0	6,7
Kāda cita ar Latviju nesaistīta interešu vai mākslinieciskās pašdarbības grupa	6,5	7,6	11,2	7,7	7,6	6,5	7,3	6,3
Reliģiskā vai baznīcas organizācija	10,8	4,6	10,5	11,8	8,9	11,0	5,6	10,0
Arodbiedrība	4,6	5,3	6,3	5,1	5,3	4,6	4,4	4,9
Nevalstiskā organizācija (dzīvnieku un vides aizsardzības organizācija u. c.)	5,8	6,4	7,8	5,2	7,0	5,4	5,0	8,1
Kāda cita organizācija	8,2	4,7	8,6	7,4	6,8	7,5	5,3	7,9
Nav biedrs nevienā grupā	63,8	74,3	60,6	64,3	66,2	65,7	74,0	63,7

Ir organizācijas, kurās krievu tautības emigranti iesaistās līdzīgi bieži kā citi (piemēram, arodbiedrības, labdarības vai citas nevalstiskās organizācijas, kā arī ar Latviju nesaistītas interešu vai mākslinieciskās pašdarbības grupas), taču **kopumā viņu vidū ir vairāk cilvēku, kas neiesaistās nevienā organizācijā** (74 % salīdzinājumā ar 64 % latviešu un 61 % citu tautību emigrantu vidū). Šis secinājums sasaucas arī ar iepriekš veiktajiem pētījumiem, kuros atklāts, ka krievu tautības iedzīvotāju pilsoniskās aktivitātes līmenis arī Latvijā ir salīdzinoši zemāks (piem., Ņikišins, 2019).
Nozīme ir ne vien respondenta, bet arī viņa (-as) dzīvesbiedra tautībai. Ārpusinterneta diasporas aktivitātēs un pasākumos **tie, kuru dzīvesbiedrs ir citas, ne latviešu tautības, iesaistās vidēji divreiz retāk nekā tie, kuru dzīvesbiedrs ir latvietis** (2. tabula). Šī atšķirība ir nedaudz mazāk izteikta bērnu aktivitātēs, jo tajās bērni pamatā iesaistās vieni. Tas liecina, ka diasporas pasākumu apmeklēšana citas tautības dzīvesbiedriem nav pietiekami saistoša, un tas attur no piedalīšanās abus partnerus.

Tā sauktās **vecās diasporas pārstāvji – trimdas latvieši vai viņu pēcteči –, kuri vēl sevi uzskata par piederīgiem Latvijai, savā mītnes zemē ļoti bieži cenšas saglabāt saikni ar latviešu kopienu.** Turklāt viņi ir nozīmīgi aktīvāki diasporas dzīvē nekā jaunā diaspora jeb pēc 1990. gada izbraukušie. Gandrīz puse (46 % pretstatā 6 % jaunajā diasporā) ir iesaistījušies diasporas organizācijās, lasa diasporas ziņu portālus (61 %), piedalījušies kādā diasporai domātā pasākumā (53 %), paši vai bērns apmeklējuši diasporas nometnes (48 %) un ģimenē dzīvojošais nepilngadīgais bērns/-i piedalās kādā latviešu interešu grupā (40 %). Katrs sestais vecās diasporas pārstāvis (15 %) pats piedalās kādā interešu vai mākslinieciskās pašdarbības grupā (korī, deju kolektīvā u. c.), bet 22 % – citā latviešu apmeklētā neformālā interešu grupā. Var secināt, ka vecās diasporas pārstāvji, kas sevi vēl saista ar Latviju, latvietību bieži vien cenšas dažādos veidos uzturēt arī savos bērnos un mazbērnos. Interesanti, ka visaktīvāk diasporas dzīvē iesaistās latvieši, kas dzimuši ārpus Latvijas. Protams, jāņem vērā, ka daļa ārpus Latvijas dzimušo zaudē saikni ar Latviju un neuzskata sevi par latviešiem. Šādā gadījumā viņi mūsu statistikā neparādīsies. **Jaunās diasporas aktivitāte diasporas dzīvē ir daudz mazāka,** tiesa, daļēji to skaidro arī lielais citu tautību īpatsvars šajā diasporas grupā. Pēc 1990. gada aizbraukušo (jaunās diasporas) vidū **tikai 6 % ir iesaistījušies diasporas organizācijās, 20 % pēdējā gada laikā ir piedalījušies kādos ārvalstīs dzīvojošajiem latviešiem domātos pasākumos, 15 % bērns apmeklē diasporas nedēļas nogales skolu, un tikai 2 % iesaistījušies kādā mākslinieciskās pašdarbības kolektīvā (korī, deju kopā u. tml.)**. Saikne ar Latviju visbiežāk tiek uzturēta interneta vidē: 37 % lasa diasporas ziņu portālus, un 27 % piedalās kādā diasporas vēstkopā, grupā vai blogā (nozīmīgi vairāk nekā vecās diasporas pārstāvji). Jāteic, ka daļēji atšķirības starp veco un jauno diasporu skaidrojamas arī ar atšķirībām līdzdalības kultūrā. Vecās diasporas pārstāvji kopumā aktīvāk iesaistās dažādās nevalstiskās un sabiedriskās organizācijās: tikai 33 % (pretstatā 72 % jaunās diasporas vidū) nav nevienas organizācijas biedri. Īpaši liela atšķirība vērojama iesaistē reliģiskā kopienā, draudzē.

Dalība diasporas organizācijās lielākoties atkarīga arī no tā, cik ilgi respondents dzīvojis ārpus Latvijas. Vairākas no līdzdalības diasporas dzīvē formām pieaug, kad cilvēks ārzemēs pavadījis ilgāku laiku. Tā piemēram, **laikam ejot, arvien vairāk diasporas pārstāvju sāk lasīt ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus, piedalīties ārzemēs dzīvojošiem latviešiem domātos pasākumos, iesaistīties latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupās vai citās neformālās interešu grupās, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki** (3. tabula). Emigrantu vēstkopās, blogos vai domubiedru grupās internetā visaktīvāk piedalās tie, kuri ārzemēs dzīvojuši vienu divus gadus, bet pēc tam aktivitāte samazinās. Iespējams, nesen izceļojušie tajās meklē atbalstu un praktiskus padomus par pārcelšanos, kas kļūst mazāk aktuāli, iesakņojoties jaunajā mītnes zemē. Diasporas organizācijās, savukārt, visaktīvākie ir tie, kas ārvalstīs dzīvojuši vairāk nekā 10 gadu. Šajā laikā daudziem mazinās saikne ar Latviju (retāki kontakti ar palikušajiem draugiem, vai arī ģimene pievienojas ārvalstīs), tādēļ diasporas organizāciju sniegtās iespējas to uzturēt kļūst aktuālākas.

Pirmajā gadā pēc pārcelšanās diasporas organizācijās iesaistās reti kurš – tas nav pirmais, ko emigranti dara pēc pārcelšanās.

3. tabula. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no emigrācijas gada (%)

	Cik ilgi dzīvojis /-usi ārpus Latvijas					Aizbraukšanas laiks						Diaspora	
	Līdz gadam	1–2 gadus	3–5 gadus	6–10 gadus	Vairāk nekā 10 gadu	Dzimis (-usi) ārpus Latvijas	Līdz 1990. gadam	1990.–2003. gads	2004.–2008. gads	2009.–2011. gads	2012.–2014. gads	Vecā diaspora	Jaunā diaspora
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	22,4	11,7	7,1	7,7	9,6	61,8	24,9	12,9	5,5	5,3	3,7	48,0	6,4
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu skoliņu	57,3	29,2	11,3	18,7	15,2	47,9	14,3	19,3	18,2	11,6	13,6	35,3	15,0
Piedalās kādā Latvijas emigrantu vēstkopā / blogā	12,4	32,1	29,8	25,0	17,9	26,7	13,0	16,3	26,3	32,0	26,7	19,2	26,7
Bērns piedalās latviešu interešu grupā	11,0	8,9	4,4	9,5	8,0	55,8	13,9	10,5	6,4	6,0	8,7	39,7	7,5
Lasa diasporas ziņu portālus	25,0	31,4	36,9	35,6	47,4	71,8	53,0	39,5	43,0	39,1	28,6	61,5	37,0
Piedalījies kādā diasporai domātā pasākumā	13,7	19,5	18,4	22,8	28,0	60,0	48,3	20,9	21,6	20,4	17,6	53,5	19,8
Diasporas organizācija	1,5	10,7	4,8	6,8	19,3	49,1	43,2	8,9	5,9	6,4	5,3	45,9	6,3
Diasporas mākslinieciskās pašdarbības grupa	1,1	0,9	1,7	3,8	4,9	24,0	8,6	3,1	2,3	2,7	1,9	15,5	2,5
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas cilvēki	3,1	3,5	4,5	4,7	8,8	28,8	16,6	7,5	4,1	4,2	3,8	22,1	4,5
Ar Latviju nesaistīta interešu grupa	0,7	1,9	4,4	8,3	8,8	17,8	12,1	7,9	8,2	4,7	5,3	14,6	6,1
Reliģiskā vai baznīcas organizācija, draudze	2,5	5,5	5,4	5,3	15,0	31,4	30,9	8,6	6,5	5,8	3,7	31,1	5,7
Arodbiedrība	1,4	0,9	5,3	7,7	4,4	6,4	2,3	5,9	6,6	5,7	2,4	4,1	4,9
Nevalstiskā organizācija (vides aizsardzības u. c.)	2,6	7,6	4,8	4,8	9,8	16,3	13,1	6,3	6,1	3,1	4,6	14,5	4,7
Kāda cita organizācija	1,9	9,5	4,6	5,6	10,4	23,5	18,3	5,4	5,7	3,8	5,8	20,7	5,0
Nav biedrs nevienā grupā vai organizācijā	88,3	67,9	75,2	67,4	58,4	21,6	42,9	67,5	68,0	73,7	76,0	33,4	72,2

Statistiski nozīmīgas atšķirības atkarībā no ārzemēs pavadītā laika nav vērojamas bērnu iesaistē kādās latviešu interešu grupās (korī, deju kolektīvā u. c.), kā arī iesaisti latviešu diasporas nometnēs. Taču **latviešu nedēļas nogales skolās biežāk savus bērnus sūta no Latvijas tikko aizbraukušie** (ārzemēs dzīvo līdz 2 gadiem). Tas liecina, ka šo skolu nozīmi vecāki saskata ne tikai valodas zināšanu ieguvē vai saglabāšanā.

Pētījums ļauj gūt ieskatu arī diasporas organizāciju un pasākumu dalībnieku profilā. Dati liecina, ka par diasporā notiekošo nedaudz lielāku interesi izrāda sievietes. Viņas statistiski nozīmīgi biežāk lasa diasporas ziņu portālus, piedalās diasporas vēstkopās vai grupās internetā, kā arī apmeklē dažādus diasporai domātus pasākumus (4. tabula). Tomēr atšķirību vīriešu un sieviešu līdzdalības diasporas organizācijās un dažādās diasporas interešu grupās rādītājos nav. Diasporas organizāciju dalībnieku vidū 58 % ir sievietes, bet 42 % – vīriešu.

4. tabula. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no dzimuma, vecuma un ienākumiem (%)

	Dzimums		Vecums						Cik viegli "savilkt galus kopā"				
	vīrietis	sieviete	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+	Ar grūtībām	Ar nelielām grūtībām	Samērā viegli	Viegli	Ļoti viegli
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	10,5	7,5	0,7	4,4	9,3	32,7	40,7	36,7	4,4	7,2	5,6	5,2	9,3
Bērns apmeklē /-ja latviešu skoliņu	18,1	15,0	10,6	11,8	16,5	40,0	47,6	32,1	9,4	12,7	18,8	16,5	10,8
Piedalās Latvijas emigrantu vēstkopā / grupā	21,8	29,0	29,9	30,3	22,2	18,1	19,0	15,0	31,8	24,4	26,1	28,0	27,7
Bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā	9,5	8,8	9,9	6,2	8,2	28,8	23,8	10,8	7,0	5,9	9,2	7,3	7,1
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus	38,3	40,9	33,4	37,2	39,4	48,9	47,3	54,1	34,6	39,9	37,2	38,9	34,4
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	22,3	24,4	17,9	20,7	19,0	29,0	32,6	59,0	19,3	16,7	20,2	21,3	20,1
Diasporas organizācija	11,2	10,8	6,3	6,8	6,8	12,1	21,9	53,5	13,1	5,5	5,6	6,8	6,7
Diasporas mākslinieciskās pašdarbības grupa	4,1	3,9	3,3	2,6	3,6	3,6	8,2	12,9	3,1	2,0	2,6	2,7	2,4
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	6,7	6,5	6,7	5,0	5,7	6,0	7,8	20,3	3,4	4,8	4,4	4,9	5,0
Ar Latviju nesaistīta interešu grupa	7,7	6,7	5,5	7,4	7,1	5,0	6,6	15,9	3,7	6,0	5,3	4,9	8,8
Reliģiskā vai baznīcas organizācija, draudze	7,6	9,5	3,3	5,3	8,6	10,1	16,3	39,4	6,7	7,7	6,4	5,8	4,0
Arodbiedrība	7,0	3,3	1,5	4,6	7,2	8,2	5,5	1,8	2,9	3,2	5,3	5,5	5,3
Nevalstiskā organizācija (vides aizsardzības u. c.)	5,4	6,2	5,1	4,5	6,6	4,6	7,1	17,2	2,7	5,3	5,0	3,3	5,7
Kāda cita organizācija	8,7	5,6	5,7	6,2	5,7	5,9	5,5	23,5	5,1	6,2	3,8	4,6	6,4
Nav biedrs nevienā grupā vai organizācijā	65,8	68,9	76,0	70,0	67,5	68,3	58,4	33,8	69,0	69,4	73,4	73,6	70,1

Visaktīvāk diasporas organizācijās iesaistījušies cilvēki 65 vai vairāk gadu vecumā (galvenokārt vecās diasporas pārstāvji). Arī cilvēki 45–64 gadu vecumā diasporas organizācijās iesaistījušies biežāk nekā jaunāki cilvēki. **Lai gan cilvēki gados biežāk iesaistās diasporas organizācijās, kopumā lielākā daļa emigrantu ir jauni cilvēki, tādēļ arī gandrīz puse (46 %) diasporas organizāciju dalībnieku ir jaunāki par 45 gadiem** (trešdaļa ir jaunieši līdz 34 gadu vecumā, 3. attēls). Tomēr šie dati ļoti atšķiras atkarībā no valsts.

Visvecākie dalībnieki ir diasporas organizācijām tipiskajās trimdas zemēs ASV, Kanādā, Jaunzēlandē un Austrālijā: 39 % ir 65 vai vairāk gadu vecumā. Tomēr organizācijās ir arī jaunā paaudze: 28 % ir līdz 35 gadu vecumā (3. attēls). Arī NVS valstīs un Gruzijā liela daļa diasporas pārstāvju ir virs vidējā vecuma: 42 % ir vecumā no 55 līdz 64 gadiem, un šajās valstīs diemžēl jaunu cilvēku diasporas organizācijās ir ļoti maz (17 % ir vecumā līdz 35 gadiem). Citās Austrumeiropas valstīs (ES) dominē vecuma grupa no 45 līdz 54 gadiem. Latviešu diasporas organizācijās Vācijā pārstāvētas daudzas paaudzes un dažāda vecuma cilvēki – gan jauni, gan vidēja vecuma un vecāki. Citās Rietumvalstīs turpretī diasporas organizācijās pārsvarā darbojas jauni cilvēki. Piemēram, Apvienotajā Karalistē 62 % diasporas organizāciju pārstāvju ir vecumā līdz 35 gadiem. Mazliet vecāki ir diasporas organizāciju dalībnieki Īrijā, uz kuru devās viens no pirmajiem emigrācijas viļņiem pēc neatkarības atgūšanas: 45 % ir 35–54 gadu vecumā. Līdzīgi kā Īrijā, arī Ziemeļvalstīs vismaz divas trešdaļas diasporas organizāciju dalībnieku ir vecumā līdz 45 gadiem.

3. attēls. Diasporas organizāciju dalībnieku vecuma struktūra (%)

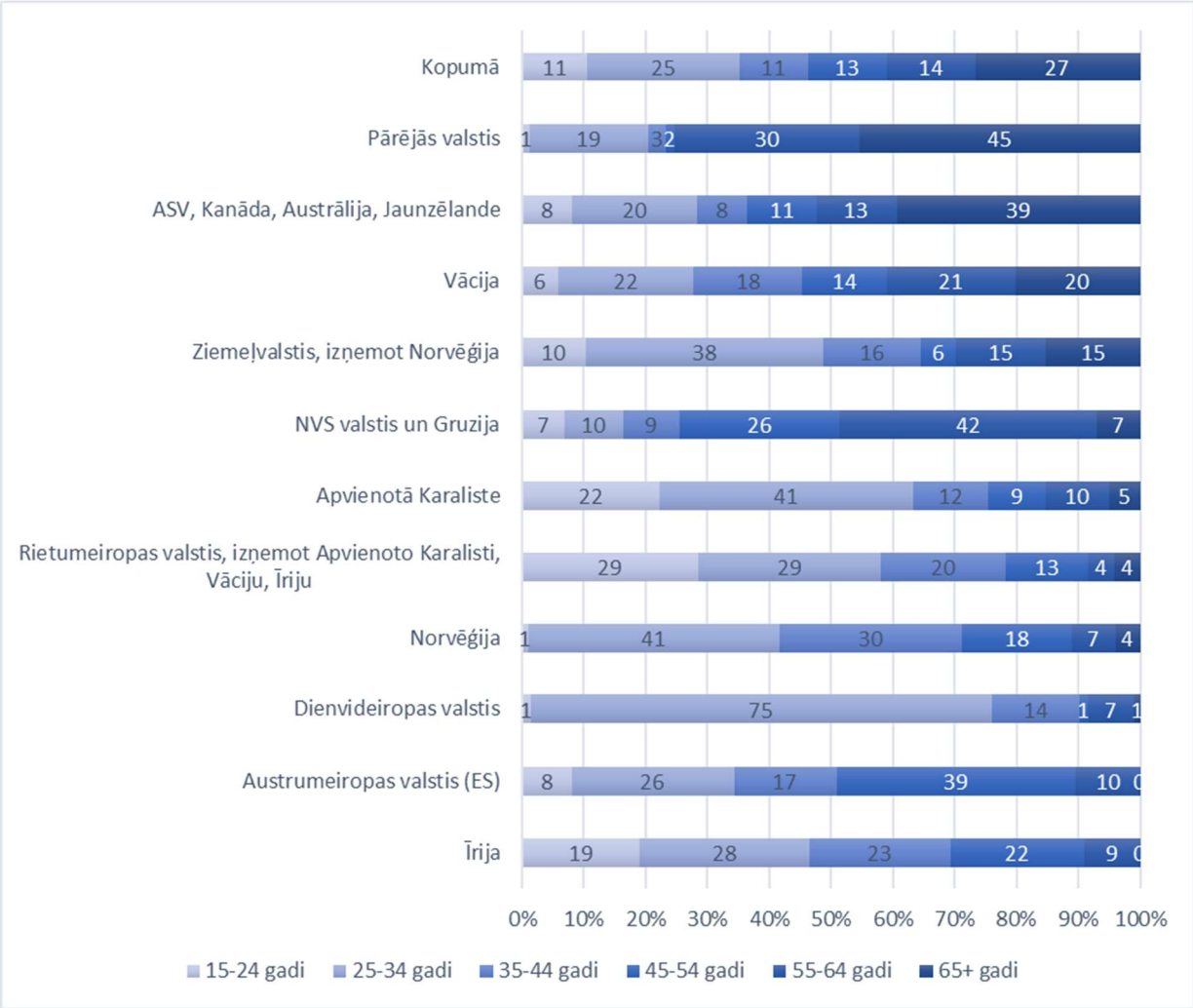

Aptaujas dalībnieku atbildes ļauj secināt, ka salīdzinoši ar citām ienākumu grupām biežāk diasporas organizācijās iesaistās tie, kuri no algas iztiek ar grūtībām. Iespējams, ka šādā veidā viņi paplašina savus sociālos tīklus mītnes zemē un iegūst svarīgus kontaktus un atbalstu (Letki & Mierina 2015). Diasporas pasākumus savukārt gluži pretēji tie, kuriem iztikšana sagādā nelielas grūtības, apmeklē retāk nekā tie, kuru rocība ir lielāka. Iespējams, tas saistīts ar ceļa izmaksām, braucot uz pasākumu. Latviešu nedēļas nogales skolas visbiežāk apmeklē tie, kuri ir labi vai ļoti labi situēti.

Vērojamas arī atšķirības atkarībā no nodarbošanās (5. tabula). Aktīvāk nekā jebkura cita grupa diasporas organizācijās mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos un citās neformālās interešu grupās iesaistās pensionāri. **Strādājošie un tie, kuri atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā, diasporas organizācijās iesaistās būtiski retāk nekā uzņēmēji, pašnodarbinātie, bezdarbnieki, studenti vai pensionāri** (Sig. < 0,05). Iespējams, tas var būt saistīts ar šo grupu aizņemtību un brīvā laika trūkumu. Interesanti, ka mazāk nekā citas grupas, izņemot iepriekš minētās, diasporas organizācijās iesaistās tie, kuri kādu iemeslu dēļ nestrādā un darbu nemeklē. Šajā gadījumā ir citi apstākļi, kas neļauj pievērsties dalībai diasporas organizācijās.

5. tabula. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no nodarbošanās (%)

	Strādāju algotu darbu	Uzņēmējs, darba devējs	Pašnodarbinātais / ģimenes	Nestrādāju un aktīvi meklēju	Studijas, mācības	Prakse, apmaiņa	Bērna kopšana vai citu aprūpe	Pensija	Nestrādāju un darbu nemeklēju	Cits
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus (*latviansonline.com*, *baltic-ireland.ie* u. c.)	37,8	38,7	43,7	42,9	37,9	38,7	44,9	51,3	41,4	57,2
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā / blogā / domubiedru grupā	25,5	27,6	22,9	41,9	24,1	22,3	34,7	14,4	25,6	19,5
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	21,5	27,9	26,5	24,7	20,8	21,6	20,0	54,7	23,1	29,5
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu nedēļas nogales skolu	18,4	16,2	15,3	5,6	23,7	25,3	11,5	75,6	8,8	61,2
Bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā	10,6	17,1	4,8	4,1	5,1	1,9	8,5	49,9	5,2	51,0
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	9,3	22,1	9,0	3,1	4,0	18,7	4,8	49,9	7,6	73,9
Diasporas organizācija	8,1	13,1	13,1	11,8	10,5	9,9	6,5	48,2	6,5	13,1
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	5,3	11,0	8,7	6,7	7,8	8,7	4,6	18,7	4,2	6,6
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupa	3,0	4,0	5,4	3,7	6,0	6,1	2,7	10,9	5,4	5,4

Stādājošie un tie, kuri ir bērnu kopšanas atvaļinājumā, mazāk nekā pašnodarbinātie, studenti, pensionāri un tie, kuri nestrādā un darbu nemeklē, **iesaistījušies arī dažādos mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos**. Arī neformālās interešu grupās strādājošie iesaistījušies mazāk nekā uzņēmēji, pašnodarbinātie, studenti un pensionāri. Regulāru apmeklējamas aktivitātes nav iespējamas katram strādājošajam. Interesanti, ka **uzņēmēji un pašnodarbinātie neformālās aktivitātēs,** kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, **iesaistījušies biežāk** ne vien kā strādājošie, bet arī kā nestrādājošie, izņemot pensionārus. Iespējams, tas saistīts ar šādu pasākumu iespējamu tīklošanās vērtību, vai arī to, ka netipisku pasākumu organizēšanai nepieciešams īpašs radošums.

Uz diasporu vērstos pasākumos uzņēmēji, pašnodarbinātie vai pensionāri piedalās biežāk nekā strādājošie, studenti un tie, kuri ir bērna kopšanas atvaļinājumā, turklāt pensionāri tajos piedalās biežāk nekā visi citi.

Diasporas vēstkopas, blogi un domubiedru grupas ir īpaši populāras starp tiem, kuri nestrādā un aktīvi meklē darbu, vai ir bērna kopšanas atvaļinājumā. Tas liecina, ka šīs grupas bieži vien izmanto praktisku problēmu un jautājumu risināšanai.

Atšķirības vērojamas ne vien pēc nodarbinātības, bet arī pēc kvalifikācijas un izglītības līmeņa (6.tabula). **Diasporas organizācijās, mākslinieciskās pašdarbības grupās, citās neformālās interešu grupās un diasporas pasākumos biežāk nekā citi iesaistījušies cilvēki ar augstāko izglītību** (Sig. < 0,05). Tie, kuriem ir zemākais izglītības līmenis, diasporas organizācijās un pašdarbības kolektīvos iesaistās visretāk. Tomēr jāatzīst, ka cilvēkiem ar augstāku izglītības līmeni raksturīgs augstāks iesaistes līmenis jebkura tipa organizācijās un ar zemāku – zemāks. **Arī cilvēku ar augstāko izglītību bērni biežāk apmeklē latviešu nedēļas nogales skolas, piedalās diasporas nometnēs un iesaistījušies latviešu interešu grupās**. **Diasporas pārstāvji ar zemāko izglītības līmeni ne vien retāk iesaistījušies dažādās aktivitātēs, bet arī interneta vidē retāk ir dažādu vēstkopu, blogu un domubiedru grupu dalībnieki.** Vienlaikus jāatzīmē, ka tieši cilvēki ar augstāko izglītību vismazāk lasa diasporas ziņu portālus, visticamāk, interesējošo informāciju iegūst citos avotos.

Vadītāju un profesionāļu bērni vai viņi paši biežāk nekā strādnieku bērni piedalījušies diasporas nometnēs, turklāt biežāk nekā kvalificētu strādnieku bērni apmeklē arī latviešu nedēļas nogales skolas. Tāpat vadītāju un profesionāļu bērni biežāk nekā citi piedalās latviešu interešu grupās (koros, deju kolektīvos utml.).

Diasporas organizācijās, pasākumos un mākslinieciskās pašdarbības grupās visbiežāk iesaistās tieši sabiedrības augšējais slānis – vadītāji un profesionāļi, turklāt pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki – biežāk nekā kvalificēti strādnieki. Neformālās grupās, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, biežāk iesaistījušies vai nu kvalificēti strādnieki, vai vadītāji un profesionāļi.

Interesanti, ka vēstkopās, blogos vai domubiedru grupās internetā biežāk piedalās divas atšķirīgas grupas: vai nu nekvalificēti strādnieki, vai vadītāji un profesionāļi. Diasporas medijus savukārt biežāk nekā vadītāji vai profesionāļi lasa tirdzniecības un pakalpojumu darbinieki un kvalificēti strādnieki (diasporas vidusslānis).

6. tabula. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no nodarbošanās (%)

	Izglītības līmenis			ISCO grupa			
	Zems	Vidējs	Augsts	Vadītāji, profesionāļi	Tirdzniecības un pakalpojumu darbinieki	Kvalificēti strādnieki	Nekvalificēti strādnieki
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus (*latviansonline.com*, *baltic-ireland.ie* u. c.)	42,7	42,9	36,3	35,9	40,9	42,1	38,6
Piedalījies (-usies) kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	18,3	20,6	28,0	25,8	19,7	20,5	19,2
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā / blogā / domubiedru grupā	23,3	27,6	25,9	27,2	20,2	22,7	28,0
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu nedēļas nogales skolu	11,3	14,5	19,5	20,2	23,3	11,9	18,2
Diasporas organizācija	4,8	7,3	15,9	12,2	6,6	3,8	4,9
Bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā	6,3	5,4	13,4	14,0	5,4	4,8	4,1
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	6,2	5,0	12,3	12,3	8,6	7,6	5,3
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	4,3	5,1	8,8	7,4	2,8	6,5	3,3
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupa	3,4	2,2	5,6	4,9	1,4	0,8	2,6

Dalību diasporas dzīvē iespaido arī tas, kur diasporas pārstāvis dzīvo. **Valsts galvaspilsētā vai citā lielā pilsētā dzīvojošie diasporas organizācijās un pasākumos iesaistījušies nozīmīgi biežāk nekā mazpilsētās vai laukos dzīvojošie** (7. tabula). Diasporas mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos un neformālās interešu grupās arī visaktīvāk darbojas lielās pilsētās dzīvojošie (tomēr galvaspilsētās mazāk, ko, iespējams, skaidro dažādu citu iespēju daudzveidība).

Tāpat piedalīšanos diasporas dzīvē iespaido tas, ar kādu mērķi un izjūtām cilvēks aizbraucis no Latvijas un vai plāno atgriezties (3.pielikums). **Ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus visbiežāk lasa tie, kas aizbraukuši no Latvijas finansiālu grūtību dēļ**: nav spējuši tikt galā ar kredītsaistībām, lai nopelnītu pieklājīgai pensijai un uzlabotu savas dzīves kvalitāti, bet reti – tie, kas aizbraukuši izaugsmes iespēju dēļ. **Emigrantu vēstkopās, blogos un domubiedru grupās visvairāk piedalās tie, kuri devušies prom dažādu iemeslu, kas saistīti ar bērniem un ģimeni**, dēļ, bet vismazāk – tie, kas aizbraukuši ar rūgtumu par Latvijā notiekošajiem procesiem, politisko vidi. Vismazāk diasporas dzīvē dažādos veidos iesaistās tie, kuri emigrējuši, jo nepatika Latvijā notiekošie procesi, politiskā vide, kas nevarēja atrast darbu un neredzēja

sev nākotni Latvijā. Tāpat mazaktīvi, izņemot pašdarbības grupās, ir tie, kas gribēja dzīvot valstī ar labākām sociālajām garantijām, kā arī tie, kas nespēja tikt galā ar kredītsaistībām, t. i., neapmierinātības ar sociālo un finansiālo nodrošinājumu dēļ. **Aktīvākie turpretī ir tie, kas aizbraukuši ar pozitīvu motivāciju**: studēt, gūt jaunus iespaidus vai tādēļ, ka iepazinušies ar ārzemnieku. Interesanti, ka vismaz dažās jomās aktīvi ir arī tie, kas aizbraukuši no Latvijas nopelnīt pieklājīgai pensijai.

7. tabula. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no dzīvesvietas (%)

	valsts galvaspilsēta	citā lielā pilsēta	mazpilsēta	ciemats vai lauku teritorija
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus	35,4	38,8	41,8	47,3
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā / blogā / domubiedru grupā	26,8	26,1	26,3	25,8
Piedalījies (-usies) kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	25,3	27,2	19,1	19,1
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu skoliņu	23,9	18,8	11,9	9,3
Bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā	13,9	10,9	7,4	5,7
Diasporas organizācija	11,9	13,2	8,3	8,7
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	7,9	10,5	7,2	9,6
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	6,3	9,0	4,7	4,6
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupa	4,2	5,6	2,5	2,7

Diasporas organizācijās visretāk iesaistījušies tie, kuri plāno tuvāko sešu mēnešu laikā atgriezties (8.tabula). **Tie, kas plāno atgriezties tuvāko piecu gadu laikā, arī diasporas organizācijās piedalās retāk nekā tie, kuri plāno atgriezties tikai vecumdienās**. **Iespējams, viņu uzturēšanās laiks ārvalstīs bijis par īsu, lai no šādas piedalīšanās saskatītu jēgu.** Interesanti, ka tie, kas noteikti neatgriezīsies Latvijā, diasporas organizācijās piedalās biežāk nekā tie, kuri drīzāk neatgriezīsies vai varētu atgriezties vecumdienās pie noteiktiem nosacījumiem. Tas gan saistīts ar vecās diasporas salīdzinoši aktīvo līdzdalību vienlaikus ar plāniem palikt pašreizējā mītnes zemē.

Tie, kuri plāno atgriezties tuvāko piecu gadu laikā vai vismaz vecumdienās, biežāk nekā tie, kuriem šādu plānu nav vai kuri pieļauj šādu iespēju, tikai ja apstākļi mainīsies, ir biežāk iesaistījušies diasporas mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos (deju kopās, koros u. tml.). Neformālā interešu grupā visbiežāk iesaistījušies tie, kas plāno atgriezties Latvijā tuvāko piecu gadu laikā, bet visretāk – tie, kuri atgriezīsies jau sešu mēnešu laikā vai drīzāk neatgriezīsies pat vecumdienās. Arī Latvijas emigrantu diasporas vēstkopās, blogos un domubiedru grupās internetā biežāk piedalās tie, kuri plāno tuvāko piecu gadu laikā vai vismaz vecumdienās atgriezties Latvijā, turklāt viņi arī biežāk lasa diasporas ziņu portālus.

Interesanti, ka **diasporas pasākumos tie, kuri plāno atgriezties tuvāko piecu gadu laikā vai vismaz vecumdienās, iesaistās biežāk**. Iespējams, tas saistīts ar vēlēšanos saglabāt saikni ar Latviju un latviešiem arī prombūtnes laikā.

Diasporas nometnēs, interešu grupās un latviešu nedēļas nogales skolās biežāk iesaistīti bērni, kuru vecāki plāno atgriezties Latvijā tuvāko piecu gadu laikā, pretstatā tiem, kas neatgriezīsies, drīzāk neatgriezīsies vai, iespējams, neatgriezīsies Latvijā. Tie, kuri neplāno atgriezties, iespējams, neredz tik lielu jēgu saglabāt bērnam saikni ar Latviju.

8. tabula. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no atgriešanās plāniem (%)

	Atgriešanās plāni piecu gadu laikā				Atgriešanās plāni				
	Plāno atgriezties piecu gadu laikā	Atkarīgs no apstākļiem	Neplāno atgriezties piecu gadu laikā	Tuvāko sešu mēnešu laikā	Tuvāko piecu gadu laikā	Vecumdienās	Varbūt, noteiktos apstākļos	Drīzāk nē	Noteikti nē
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus	46,7	42,0	36,7	36,7	50,3	44,5	40,5	32,9	33,5
Piedalās Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā / blogā / domubiedru grupā	28,4	28,9	23,2	16,7	32,7	31,7	28,2	18,4	17,9
Piedalījies (-usies) kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	28,2	24,2	22,1	18,2	32,0	30,2	22,4	20,2	19,7
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu skoliņu	27,9	15,8	14,7	20,7	29,4	22,3	14,2	17,7	7,3
Bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā	22,4	9,0	8,1	33,5	20,1	13,5	7,6	9,2	5,7
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	13,0	9,6	7,5	4,3	14,8	11,9	6,3	10,7	7,6
Diasporas organizācija	8,7	11,5	11,4	6,6	9,5	12,4	10,4	10,3	14,5
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	8,1	7,5	5,7	3,6	9,9	6,1	7,0	4,3	7,1
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupa	5,1	4,6	3,4	5,2	5,1	6,0	3,4	3,3	3,4

No iesaistīšanās diasporas organizācijās attur intereses trūkums (38 %), brīvā laika trūkums (28 %), un informācijas trūkums par šādām organizācijām (24 %), kam seko grūtības nokļūt līdz pulcēšanās vietai un pārliecības trūkums, ka tas ir domāts "tādiem cilvēkiem kā es" (14 %).

Sapārotie izlases T-testi (*paired-samples T-test*) apliecina, ka kā intereses trūkums ir statistiski nozīmīgi vissvarīgākā nepiedalīšanās diasporas organizācijās motivācija. Aizņemtība un laika trūkums – svarīgāka nekā citas motivācijas, izņemot intereses trūkumu, un informācijas trūkums (nebija dzirdējis par šādām organizācijām) – svarīgāka nekā atlikušās motivācijas (Sig.<0.05). Starp nokļūšanas grūtībām un pārliecību, ka tas nav tādiem cilvēkiem kā es, nav nozīmīgas atšķirības. Protams, atbildes lielā mērā atšķiras dažādās respondentu grupās.

4. attēls. Kas kavē iesaistīties diasporas organizācijās (%)

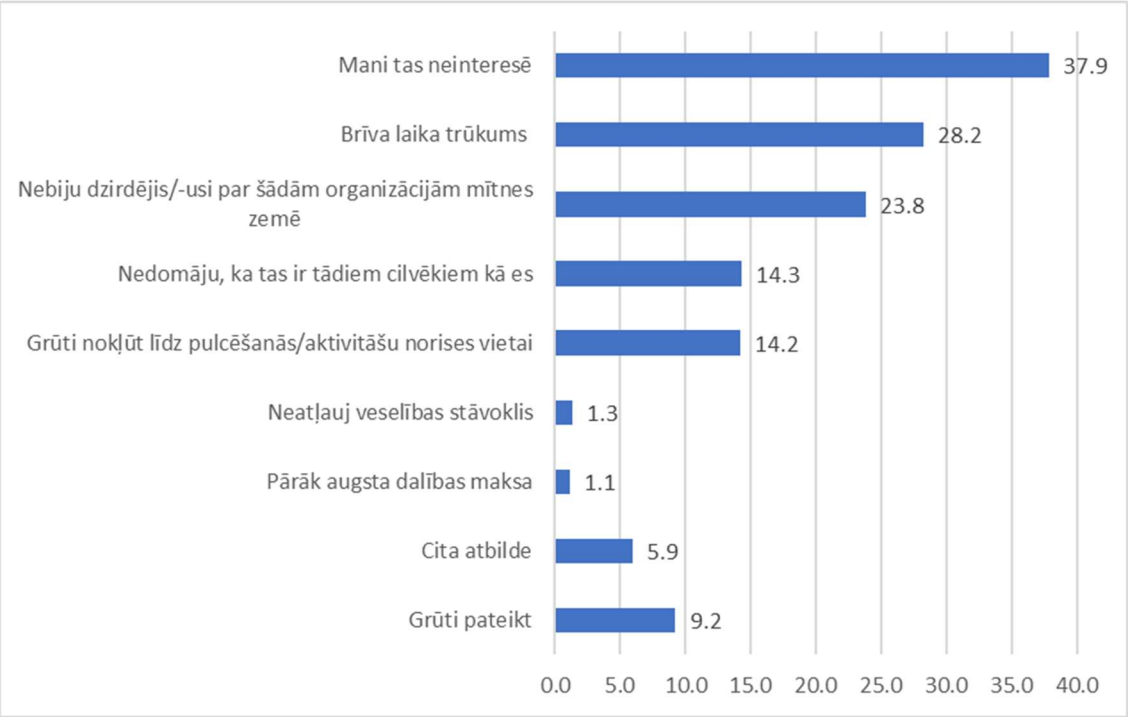

Tā, piemēram, krievu un citu tautību respondentiem, izņemot latviešus, biežākais iemesls neiesaistīties diasporas organizācijās ir, ka viņus tas neinteresē (51%). Tāpat aptuveni trešdaļa atzīst, ka nemaz nav par dzirdējuši par šādām organizācijām savas dzīvesvietas tuvumā. Priekšstats, ka diasporas organizācijas nav "tādiem kā es", no piedalīšanās attur 16% krievu un citu tautību Latvijas emigrantus (9.tabula). Tas pamatā saistīts ar uztveri, ka organizācijas galvenokārt rūpējas par latviešu valodas un kultūras saglabāšanu, tātad ir domātas latviešiem. Kā komentē kāds respondents: "Latviešu kultūra krievvalodīgajiem nav vajadzīga", "Izklaidēties vienai nav iespēju, bet bērni neprot latviešu valodu". Intervijas atklāj, ka intereses trūkums par diasporas organizācijām saistīts ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, krievvalodīgie emigranti nereti aizbraukuši ar aizvainojuma sajūtu pret valsti un nevēlas ar to neko kopīgu. Kā norāda kāds respondents (tulkots): "No valsts, kas man neko nav devusi, bet tikai no manis grib... man neko nevajag un es neko nedošu". Otrkārt, daļa nejūtas piederīgi Latvijai, tādēļ arī neredz jēgu no iesaites šādās organizācijās: "Vienīgais, kas mani saista ar Latviju, ir pase!" (tulkots). Treškārt, krievvalodīgie, kuri vēlas uzturēt saikni ar citiem no Latvijas izbraukušajiem, to dara vai nu privātā kārtā vai arī, izmantojot krievvalodīgajiem domātas grupas Internetā, kas tipiski pulcē emigrantus no krievvalodīgām valstīm. Šādā veidā notiek vēl lielāka attālināšanās no Latvijas (Jurkāne-Hobein & Kļave, 2019). Izskan arī negatīvs viedoklis par diasporas organizācijām: "Vāja, bejēdzīga organizācija bez skaidriem uzdevumiem un mērķiem" (tulkots), kas liecina, ka nepieciešams labāk skaidrot organizācijas mērķus, turklāt tā, lai tie liktos intereses vērti arī citu tautību emigrantiem no Latvijas, ne tikai latviešiem.

Atšķiras arī dažāda vecuma respondentu motivācija. Jaunieši līdz 35 gadu vecumam biežāk nekā citi diasporas organizācijās neiesaistās tādēļ, ka viņus tas neinteresē (ap 40 %), kā arī laika trūkuma dēļ (aptuveni trešdaļa). Būtiski, ka tieši jaunieši 15–24 gadu vecumā biežāk nekā citi uzskata, ka diasporas organizācijas nav domātas tādiem kā viņi (19 %). Atšķirībā no citiem vecākus cilvēkus 65 vai vairāk gadu vecumā netraucē laika trūkums, ar ko daļēji skaidrojama viņu lielāka līdzdalība dažādās diasporas aktivitātēs. Vienlaikus viņu vidū ir vairāk tādu, kas par diasporas organizācijām savā mītnes zemē nebija dzirdējuši (30 %).

Uzņēmēji, pašnodarbinātie un studenti biežāk nekā citi minējuši, ka viņus diasporas organizācijas neinteresē (44–47 %). Dalības maksas jautājums arī visvairāk satrauc studentus (7 %). Turklāt studenti un bezdarbnieki visbiežāk nepiedalās diasporas organizācijās, jo grūti līdz tām nokļūt (23–25 %). Par sev nepiemērotām visbiežāk diasporas organizācijas uzskata bezdarbnieki (22 %).

9. tabula. Neiesaistīšanās diasporas organizācijās iemesli dažādās vecuma un tautību grupās (%)

	Latvietis (-e)	Krievs (-iete)	Cita tautība	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+
Brīva laika trūkums	30,7	26,5	19,4	33,9	30,2	25,5	27,2	19,4	2,3
Mani tas neinteresē	30,1	51,4	43,5	40,7	42,5	31,8	34,1	28,7	27,1
Nebiju dzirdējis (-usi) par šādām organizācijām mītnes zemē	19,8	31,0	34,9	23,6	23,4	27,8	18,1	22,6	30,0
Grūti nokļūt līdz pulcēšanās /aktivitāšu norises vietai	19,1	7,2	5,4	15,6	13,9	14,3	13,1	13,2	14,6
Nedomāju, ka tas ir tādiem cilvēkiem kā es	13,2	16,2	11,0	19,2	14,2	13,4	9,4	11,8	13,0
Neatļauj veselības stāvoklis	1,1	1,6	0,1	0,5	1,3	0,4	1,2	4,9	5,2
Pārāk augsta dalības maksa	0,8	0,9	0,0	2,8	0,8	0,9	0,4	0,3	0,5
Grūti pateikt	11,8	4,6	4,7	9,2	7,9	8,4	12,3	15,1	11,2
Cita atbilde	7,3	2,9	2,9	6,7	6,4	5,8	5,6	3,3	1,4

29 % laukos un 17 % mazpilsētās neiesaistās diasporas organizācijās, jo ir grūti nokļūt līdz pasākumu norises vietai – daudz vairāk nekā tie, kas dzīvo pilsētā. Interesanti arī, ka laukos mazāk nekā citviet (26 %) atzinuši, ka diasporas organizācijas viņus neinteresē. Tātad – lielākais šķērslis ir attālums, kam seko informācijas un laika trūkums. Galvaspilsētas iedzīvotājiem galvenais šķērslis ir aizņemtība (37 %).

Dalību diasporas organizācijās un pasākumos skaidrojošie faktori

Lai labāk izprastu, kuri faktori ir noteicošie, skaidrojot diasporas pārstāvju piedalīšanos diasporas organizācijās un pasākumos, izmantota loģistiskā regresija. Regresiju modeļi atspoguļoti 1. tabulā.

Trūkstošo vērtību dēļ (ne visi respondenti pilnībā atbildējuši uz visiem jautājumiem), modeļi balstīti uz, attiecīgi, 7117 (M1) un 7162 respondentiem. (M2) Hosmera un Lēmešova tests liecina, ka abi modeļi kopumā uzskatāmi par uzticamiem (Sig. < 0,05). Regresijas modelī iekļautie neatkarīgi) mainīgie izskaidro 51 % variācijas līdzdalībā diasporas organizācijās (Nagelkerkes R^2 = 0,511) un 38 % variācijas līdzdalībā diasporas pasākumos. Atsevišķi vienfaktoru analīzē iepriekš minēti mainīgie regresiju analīzē nav iekļauti vai nu multikolinearitātes un identifikācijas problēmu dēļ (piemēram, vecā diaspora / jaunā diaspora) vai tādēļ, ka uzdoti tikai daļai respondentu (piemēram, aizbraukšanas iemesli – tikai jaunajai diasporai, dzīvesbiedra pilsonība – tikai tiem, kam ir dzīvesbiedrs) un, iekļaujot tos, ievērojami mazinātos analīzē iekļaujamo respondentu skaits.

Kā liecina rezultāti, visvairāk to, vai diasporas pārstāvis iesaistīsies diasporas dzīvē, ir izceļošanas gadam. **Vecās diasporas pārstāvji (trimdas latviešiem un to pēctečiem), kas sevi saista ar Latviju, daudz biežāk iesaistās gan diasporas organizācijās, gan diasporas pasākumos nekā jaunās diasporas pārstāvji.** Izredžu

attiecības (*odds ratios* (*O. R.*), *Exp* (*B*)) liecina, ka, kontrolējot pārējo faktoru ietekmi, iespēja, ka tie, kuri dzimuši ārvalstīs, iesaistījušies diasporas organizācijās, ir 40 reižu lielāka nekā tiem, kas izbraukuši pēc 1991. gada, un iespēja, ka viņi piedalīsies diasporas pasākumos – 10 reižu lielāka. Arī tiem, kas dzimuši Latvijā, bet izbraukuši pirms 1991. gada, šī iespēja ir ievērojami augstāka (piemēram, diasporas pasākumos viņiem varbūtība piedalīties ir četras reizes augstāka nekā jaunās diasporas pārstāvjiem, organizācijās – 30 reižu augstāka). Tas liecina gan par to, cik liela nozīme dalībai diasporas organizācijās ir tradīcijām, gan arī diasporas organizāciju sniegto iespēju veidot saikni ar Latviju, kad citas, personīgās saites (draugi, ģimene, mājas) varbūt nav tik spēcīgas. Atšķirības starp jaunās diasporas pārstāvjiem, kas izceļojuši dažādos laikos, ir nebūtiskas un liecina, ka atrašanās laiks mītnes zemē nav būtisks līdzdalību ietekmējošs faktors.

Otrs nozīmīgākais faktors, kas ietekmē dalību diasporas dzīvē, ir tautība. Kontrolējot pārējo faktoru ietekmi, **iespēja, ka latvieši iesaistīsies diasporas organizācijās, ir 6,8 reizes augstāka nekā iespēja, ka to darīs citu tautību pārstāvji** (O. R. = 6,8)**.** Arī diasporas pasākumos latvieši iesaistās nozīmīgi biežāk (O. R. = 1,8), lai gan atšķirība ir mazāka nekā iesaistei diasporas organizācijās. Arī citu tautību pārstāvji, izņemot krievus, ir aktīvi diasporas organizāciju biedri, taču **krievu iespēja piedalīties diasporas pasākumos ir trīs reizes mazāka nekā citu tautību pārstāvjiem.**

Pat kontrolējot citu faktoru ietekmi (t. sk. izbraukšanas gads), **diasporas pārstāvjiem 65 vai vairāk gadu vecumā ir četras reizes lielāka iespēja iesaistīties diasporas organizācijās nekā jauniešiem,** un cilvēkiem 55–64 gadu vecumā – 2,4 reizes lielāka. Nedaudz mazāk izteikta, tomēr nozīmīga ir arī atšķirība diasporas pasākumu apmeklējumā. Iespēja, ka pēdējā gada laikā apmeklēti diasporas pasākumi, cilvēkiem 65 vai vairāk gadu vecumā ir divas reizes lielāka nekā jauniešiem.

Ļoti nozīmīgs faktors, kas ietekmē iesaisti diasporas dzīvē, ir piederības izjūta citiem cilvēkiem no Latvijas ārvalstīs. Tā, piemēram, tie, kuri jūtas ļoti piederīgi citiem Latvijas iedzīvotājiem ārzemēs, diasporas organizācijās iesaistās vidēji vairāk nekā trīs reizes biežāk nekā tie, kas jūtas ne piederīgi, ne nepiederīgi, samērā vai pilnīgi nepiederīgi, un arī pasākumus viņi apmeklē vismaz divas reizes biežāk. Piesaistes izjūta Latvijai kā valstij nozīmīgi neietekmē dalību diasporas organizācijās, taču ietekmē dalību diasporas pasākumos: piemēram, tie, kuri nemaz nejūtas saistīti ar Latviju, šādus pasākumus pēdējā gada laikā apmeklējuši gandrīz trīs reizes retāk nekā tie, kuri jūtas cieši saistīti ar Latviju. Tas liecina, ka nozīme ir kopienas izjūtai, kura var stiprināties arī šādos kopīgos pasākumos.

Arī ģeogrāfiskajam faktoram ir liela nozīme. **ASV, Kanādā, Jaunzēlandē un Austrālijā iespēja, ka diasporas pārstāvis būs iesaistījies diasporas organizācijā, ir 4,7 lielāka nekā Apvienotajā Karalistē**. Tas, visticamāk, saistīts ar labi iesakņojušos diasporas organizāciju tīklu, pulcēšanās vietām, struktūru un pieredzi. Arī **Ziemeļvalstīs iespēja iesaistīties diasporas organizācijās ir ievērojami lielāka** nekā Apvienotajā Karalistē. To var ietekmēt gan valsts atbalsts mazākumtautību aktivitātēm, kas nereti pieejams Ziemeļvalstīs, gan arī kopumā aktīvāka pilsoniskā kultūra šajās sabiedrībās (Mieriņa, 2016). Dienvideiropas valstīs, savukārt, iesaistīšanās diasporas organizācijās varbūtība ir vismaz trīs reizes mazāka nekā Lielbritānijā (O. R. = 0,3).

Iesaiste diasporas dzīvē atkarīga arī no citiem diasporas pārstāvju sociāli demogrāfiskajiem radītājiem: izglītības, nodarbošanās un ienākumiem. Tā, piemēram, **diaporas organizācijās ar lielāku varbūtību iesaistās tie, kuri ar grūtībām iztiek no algas** (vidēji trīs reizes biežāk nekā citi). Iespējams, viņi organizācijās saskata instrumentālu, praktisku vērtību. Tiem, kuri ir ļoti labi vai labi pārtikuši, iespēja iesaistīties diasporas pasākumos ir aptuveni 1,.7 reizes lielāka nekā tiem, kas iztiek ar grūtībām. Lai gan šī grupa kopumā ir ļoti maza, tai dalības maksa vai ceļa izdevumi var būt būtisks šķērslis dalībai pasākumos.

Nozīme ir arī dzīvesvietai. Ciematos vai laukos dzīvojošie diasporas organizācijās un pasākumos iesaistījušies divarpus reižu retāk, un mazpilsētu iemītnieki – aptuveni divas reizes retāk nekā galvaspilsētā

dzīvojošie. Arī citās lielajās pilsētās iespēja iesaistīties diasporas organizācijās un pasākumos ir nozīmīgi mazāka nekā galvaspilsētā. Var secināt, ka **attālums līdz sanākšanu vai pasākumu norises vietai ir nozīmīgs faktors, kas kavē piedalīšanos diasporas dzīvē.**

Pētījuma rezultāti liecina, ka **algotiem darbiniekiem iesaistīties diasporas organizācijās iespēja ir vismaz divas reizes mazāka nekā studentiem, praktikantiem, bezdarbniekiem vai pensionāriem**. Arī pasākumos algoti darbinieki piedalās retāk nekā studenti, praktikanti vai bezdarbnieki. Kā liecina aptauja, lielākā daļa emigrējušo aizbraukuši no Latvijas ar mērķi strādāt, un **aizņemtība darbā var būt būtisks faktors, kas kavē iesaisti diasporas dzīvē.**

Diasporas organizācijas šobrīd labāk spējušas piesaistīt cilvēkus ar augstāko izglītību: viņiem iespēja tajās darboties ir divas reizes lielāka nekā cilvēkiem ar zemāko izglītības līmeni. Tāpat viņi 1,7 reizes biežāk piedalījušies diasporas pasākumos. Jāatzīmē gan, ka izglītības līmenis tipiski ir saistīts ar aktīvāku līdzdalību jebkura tipa pilsoniskās un politiskās aktivitātēs, tostarp iesaisti jebkura tipa organizācijās (Ņikišins, 2019). Šobrīd, kā liecina pētījuma dati, 71 % diasporas organizāciju pārstāvju ir ar augstāko izglītību, 21 % – vidējo, un tikai 8 % ir zemākais izglītības līmenis. Salīdzinājumam, diasporas vidū mazāk nekā pusei (48 %) bija augstākā izglītība, bet 20 % bija zemākais izglītības līmenis. Piesaistīt mazāk izglītotos diasporas pārstāvjus, vienkārša darba darītājus ir viens no svarīgiem izaicinājumiem, lai nodrošinātu pēc iespējas plašāku diasporas pārstāvniecību.

Tendenci diasporas organizācijām būt orientētām uz augstāk kvalificētiem emigrantiem apliecina analīzes rezultāti, kas parāda, ka **lielākā iespēja iesaistīties diasporas organizācijās vai pasākumos ir vadītājiem un profesionāļiem** (1,6–1,7 reizes lielāka salīdzinājumā ar nestrādājošajiem). Diasporas pasākumi, savukārt, piesaista plašāku un daudzveidīgāku apmeklētāju loku. Tajos lielāka iespēja piedalīties ir vadītājiem, profesionāļiem, kā arī kvalificētiem strādniekiem (O. R. = 1,8 salīdzinājumā ar nestrādājošiem).

Motivāciju iesaistīties diasporas organizācijās ietekmē arī atgriešanās plāni. Interesanti, ka **lielākā iespēja darboties diasporas organizācijās ir tiem, kuri pieļauj iespēju par atgriešanos tālākā nākotnē** (plāno atgriezties Latvijā vecumdienās vai varbūt varētu atgriezties noteiktos apstākļos). Iespēja, ka viņi būs diasporas organizāciju biedri, ir vismaz divas reizes lielāka nekā tiem, kuri neplāno atgriezties vai kuri plāno atgriezties jau tuvāko sešu mēnešu laikā. Tos, kuri neplāno atgriezties, mazāk interesē saiknes uzturēšana ar Latviju, savukārt **tie, kas plāno atgriezties jau ļoti drīz, iespējams, neredz jēgu piedalīties diasporas organizācijās.** Diasporas pasākumos tie, kuri plāno atgriezties Latvijā, piedalījušies vismaz divas reizes vairāk nekā tie, kuri neplāno atgriezties Latvijā – neatkarīgi no tā, kad iecerēta atgriešanās. Tos, kam nav plānu atgriezties, arī diasporas pasākumi interesē mazāk nekā citus.

Diasporas pasākumu apmeklēšana un iesaiste organizācijās atkarīga arī no sociāliem faktoriem: tā ir izplatītāka starp diasporas pārstāvjiem, kuriem ir viens vai vairāki draugi no Latvijas mītnes zemē pretstatā tiem, kuriem šādu draugu nav. Taču arī draudzība ar vietējiem nav šķērslis iesaistei diasporas dzīvē: diasporas pasākumos aktīvāk iesaistās tieši tie, kam ir divi vai vairāk vietējie draugi. Tātad plašāks draugu loks drīzāk liecina par sabiedriskumu, kas var veicināt iesaisti dažāda veida pasākumos (Mieriņa & Koroļeva, 2015).

10. tabula. Līdzdalību diasporas organizācijās un pasākumos ietekmējošie faktori

	M1 (n = 7117) Līdzdalība diasporas organizācijās				M2 (n = 7162) Līdzdalība diasporas pasākumos			
	B	S, E.	Sig.	Exp (B)	B	S. E.	Sig.	Exp (B)
Vecums (ref. 15–24)			,000				,002	
25–34	–,018	,184	,922	,982	-,022	,110	,842	,978
35–44	,084	,210	,689	1,088	,011	,131	,932	1,011
45–54	,257	,229	,261	1,293	,377	,143	**,009**	1,458
55–64	,898	,241	**,000**	2,454	,326	,171	,057	1,386
65+	1,407	,355	**,000**	4,084	,741	,297	**,013**	2,098
Latvietis (-e)	1,921	,271	**,000**	6,831	,628	,214	**,003**	1,874
Krievs (-iete)	–,303	,260	,245	,739	-1,106	,214	**,000**	,331
Cita tautība	,882	,271	**,001**	2,415	-,269	,223	,226	,764
Dzimums (sieviete)	,150	,115	,194	1,162	,105	,078	,176	1,111
Izglītības līmenis (ref,zems)			,000				,000	
Vidējs	,087	,192	,650	1,091	,031	,108	,776	1,031
Augsts	,720	,189	**,000**	2,055	,509	,110	**,000**	1,664
Izceļošanas g.(ref. visu mūžu ārpus Latvijas)			,000				,000	
Pirms 1991.g.	–,228	,247	,355	,796	-,895	,238	**,000**	,409
1991–1999	–3,126	,610	**,000**	,044	-2,020	,314	**,000**	,133
2000–2003	–3,670	,620	**,000**	,025	-2,328	,313	**,000**	,097
2004–2008	–3,706	,605	**,000**	,025	-2,222	,301	**,000**	,108
2009–2011	–3,787	,603	**,000**	,023	-2,234	,300	**,000**	,107
Pēc 2011. g.	–3,749	,600	**,000**	,024	-2,383	,298	**,000**	,092
Valsts (ref. Apvienotā Karaliste)			,000				,000	
Vācija	–,022	,236	,925	,978	-,075	,133	,572	,928
Īrija	,319	,273	,243	1,376	,519	,138	**,000**	1,681
Norvēģija	,532	,320	,097	1,703	,029	,198	,882	1,030
ASV, Kanāda, Austrālija, Jaunzēlande	1,544	,163	**,000**	4,685	,978	,104	**,000**	2,659
Ziemeļvalstis, izņemot NO	1,187	,224	**,000**	3,278	,140	,161	,385	1,150
NVS valstis un Gruzija	–,445	,276	,107	,641	-1,526	,210	**,000**	,217
Dienvideiropas valstis	–1,220	,618	**,049**	,295	-1,511	,322	**,000**	,221
Rietumeiropas valstis, izņemot Lielbritāniju, Vāciju un Īriju	,816	,232	**,000**	2,261	,262	,157	,095	1,300
Austrumeiropas valstis (ES)	–,190	,348	,586	,827	,196	,214	,358	1,217
Pārējās valstis	1,803	,315	**,000**	6,068	,318	,264	,229	1,374
Nodarbošanās (ref. algots darbinieks)			,000				,001	
Uzņēmējs, darba devējs	–,278	,259	,284	,757	,261	,180	,148	1,298
Pašnodarbinātais / nodarbināts ģimenes uzņēmumā	,141	,215	,512	1,152	,255	,151	,091	1,291
Nestrādāju un aktīvi meklēju darbu	,826	,352	**,019**	2,285	,739	,242	**,002**	2,094
Studijas, mācības	,716	,297	**,016**	2,046	,566	,197	**,004**	1,762
Prakse, apmaiņa, prof. pieredzes ieguve	1,322	,500	**,008**	3,750	,907	,361	**,012**	2,477
Bērna kopšana vai citu ģim. locekļu aprūpe	-,273	,315	,386	,761	,206	,197	,295	1,229
Pensija	,686	,363	**,059**	1,986	,474	,304	,120	1,606
Nestrādāju un darbu nemeklēju	-,311	,419	,458	,733	,147	,264	,578	1,159
Cits	,849	,477	,075	2,338	1,173	,323	**,000**	3,232

	M1 Līdzdalība diasporas organizācijās				M2 Līdzdalība diasporas pasākumos			
	B	S,E,	Sig,	Exp(B)	B	S,E,	Sig,	Exp(B)
Dzīvesvieta (ref. galvaspilsēta)			,000				,000	
cita lielā pilsēta	-,471	,145	**,001**	,624	-,387	,098	**,000**	,679
mazpilsēta	-,656	,159	**,000**	,519	-,692	,104	**,000**	,500
ciemats vai lauku teritorija	-,953	,236	**,000**	,386	-,940	,149	**,000**	,391
Amats (ref, nestrādā)			,002				,001	
Vadītāji, profesionāļi	,541	,252	**,032**	1,718	,598	,166	**,000**	1,819
Tirdzniecības un pakalpojumu darbinieki	-,058	,313	,852	,943	,261	,195	,182	1,298
Kvalificēti strādnieki	-,182	,332	,584	,834	,608	,190	**,001**	1,837
Mazkvalificēti strādnieki	,409	,326	,210	1,505	,349	,201	,082	1,418
Piederības izjūta Latvijas iedzīvotājiem (ref. Ļoti piederīgs (-a))			,182				,030	
Zināmā mērā piederīgs (-a)	,224	,143	,117	1,251	,099	,099	,316	1,104
Ne piederīgs, ne nepiederīgs (-a)	-,048	,177	,787	,953	,309	,116	**,008**	1,362
Samērā nepiederīgs (-a)	,062	,206	,763	1,064	,311	,136	**,022**	1,365
Pilnīgi nepiederīgs (-a)	-,228	,298	,443	,796	,372	,188	**,048**	1,450
Piederības izjūta cilvēkiem no Latvijas ārzemēs (ref, Ļoti piederīgs (-a))			,000				,000	
Zināmā mērā piederīgs (-a)	-,491	,129	**,000**	,612	-,027	,095	,777	,973
Ne piederīgs, ne nepiederīgs (-a)	-1,253	,167	**,000**	,286	-,687	,110	**,000**	,503
Samērā nepiederīgs/-a	-1,761	,231	**,000**	,172	-,784	,141	**,000**	,457
Pilnībā nepiederīgs/-a	-1,077	,262	**,000**	,341	-1,239	,190	**,000**	,290
Cik cieši jūtas saistīts a Latviju (ref.Ļoti cieši)			,166				,000	
Cieši	-,263	,127	,038	,769	-,506	,086	**,000**	,603
Ne pārāk	-,144	,165	,383	,866	-,582	,108	**,000**	,559
Nemaz	,111	,351	,751	1,118	-1,041	,237	**,000**	,353
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	-,006	,031	,858	,994	-,003	,021	,880	,997
Atgriešanās plāni (ref.noteikti neplāno atriezties)			,000				,000	
Plāno atgriezties tuvāko 6 mēnešu laikā	-,477	,378	,206	,620	,735	,216	**,001**	2,085
Plāno atgriezties tuvāko 5 gadu laikā	,440	,253	,083	1,552	1,031	,172	**,000**	2,803
Plāno atgriezties vecumdienās	,847	,231	**,000**	2,332	,815	,162	**,000**	2,258
Varbūt, pie noteiktiem apstākļiem	,715	,201	**,000**	2,044	,589	,143	**,000**	1,803
Drīzāk neplāno atgriezties	,381	,217	,079	1,464	,472	,153	**,002**	1,603
Cik viegli "savikt galus" (ref.ar grūtībām)			,000				,047	
Ar nelielām grūtībām	**-1,065**	**,314**	**,001**	**,345**	,412	,301	,171	1,510
Samērā viegli	**-1,045**	**,276**	**,000**	**,352**	,298	,262	,254	1,347
Viegli	**-1,039**	**,281**	**,000**	**,354**	,502	,243	**,039**	1,652
Ļoti viegli	**-,913**	**,282**	**,001**	**,401**	,563	,242	**,020**	1,755
Nav atbildes	**-2,423**	**,614**	**,000**	**,089**	,343	,245	,161	1,409
Cik daudzi no tuviem draugiem ir no Latvijas un dzīvo mītnes zemē (ref.Neviens)			,000				,000	
Viens	,421	,155	**,007**	1,524	,437	,106	**,000**	1,548
Divi	,307	,169	,069	1,360	,183	,114	,109	1,201
Trīs vai vairāk	,614	,129	**,000**	1,847	,547	,087	**,000**	1,728

Cik daudzi no tuviem draugiem ir vietējie mītnes zemē (ref. neviens)			,039				,001	
Viens	,347	,199	,081	1,415	–,011	,133	,931	,989
Divi	,491	,181	**,007**	1,634	,324	,123	**,008**	1,383
Trīs vai vairāk	,209	,131	,109	1,233	,279	,083	**,001**	1,322
Latvijas valstspiederīgais	,342	,182	,060	1,408	,310	,154	**,044**	1,364
Konstante	–3,704	,634	,000	,025	–1,157	,457	,011	,314

Visbeidzot, Latvijas valstspiederīgajiem ir nedaudz lielāka iespēja piedalīties diasporas pasākumos nekā tiem, kuri nav Latvijas valstspiderīgie. Ņemot vērā, ka daļa pasākumu tiek organizēti vēstniecībās, svarīgi veidot izpratni, ka uz tiem tikpat ļoti gaidīti latvieši, kam nav Latvijas pilsonības.

Līdzdalības dinamika

2019.gadā Filozofijas un socioloģijas institūta pētnieku grupas īstenotā diaspras aptauja, kuras metodoloģija balstās uz 2014.gadā īstentotā pētījuma metodoloģiju (Mieriņa, 2019), ļauj iegūt salīdzinošus datus arī par ārpus Latvijas dzīvojošo līdzdalību diasporas dzīvē.

9.tabulā atspoguļota līdzdalība dažādās diasporas aktivitātēs dažādās vecuma, tautību un izglītības grupās, ņemot vērā, ka līdzšinējā analīze parādīja šo sociāli-demogrāfisko pazīmju nozīmi, skaidrojot līdzdalību diasporas dzīvē. Ņemot vērā izlases ierobežojumus, atseviški aplūkotas lielākās diasporas mītnes zemes.

Lielbritānija

Apkopotie dati liecina, ka, **salīdzinot ar 2014.gadu, diasporas organizācijās vairāk sākuši iesaistīties latvieši līdz 55 gadu vecumā, kam nav augstākās izglītības.** Tāpat šobrīd vairāk diasporas pārstāvju bez augstākās izglītības iesaistās diasporas mākslinieciskajos pašdarbības kolektīvos (korī, deju kopā u.c.), kā arī neformālās interešu grupās, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, turklāt kāpums vērojams visās vecuma un izglītības grupās. Tādējādi **Lielbritānijas diasporā samazinājusies plaisa starp diasporas organizāciju, pašdarbības kolektīvu un interešu grupu dalībnieku un to, kas šajās organizācijās neiesaistās, izglītības līmeni.** Vienlaikus nedaudz mazinājusies latviešu ar augstāko izglītību dalība neformālās interešu grupās, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki.

Aptauju dati liecina, ka **kritusies gados vecāku cilvēku (virs 55 gadiem), kas līdz šim visvairāk iesaistījās diasporas organizācijās, pašdarbības kolektīvos un interešu grupās, aktivitāte Lielbritānijā**. Šī attīstība varētu būt skaidrojama ar vecās diasporas pārstāvju skaita samazināšanos. **Diasporas organizācijās un pašdarbības kolektīvos joprojām tikpat kā neiesaistās krievu tautības emigranti no Latvijas** un šajā ziņā ievērojami uzlabojumi nav manāmi. Tomēr jāatzīmē, ka salīdzinoši **vairāk krievu 35-55 gadu vecumā iesaistījušies cita veida neformālās diasporas interešu grupās**, šajā ziņā vairs neatpaliekot no latviešiem.

Ievērojami mazinājies diasporas pārstāvju skaits, kas piedalās vai ir biedri kādā Latvijas emigrantu vēstkopā, blogā vai domubiedru grupā, turklāt tas noticis dažāda vecuma un tautību grupās. Tas liecina par izmaiņām, kas notikušas dažādos portālos (piem., draugiem.lv, kur savulaik darbojās vairākas aktīvas grupas), kā arī krievvalodīgo vidū populāros blogos un vēstkopās. Taču šī attīstība prasītu tālāku izpēti.

Pārdomu vērtas izmaiņas notikušas diasporas pasākumu apmeklēšanā Lielbritānijā: tā ir mazinājusies starp latviešiem, kam nav augstākās izglītības, turklāt dramatiski kritusies starp krievu tautības emigrantiem. Iespējams, tas liecina par to, ka mainījies pasākumu saturs, kas atsevišķām grupām kļuvis mazāk interesants (latvieši ar zemāku izglītības līmeni, krievi). Rezultātā, ja kādreiz lielas atšķirības diasporas pasākumu apmeklēšanā starp latviešiem ar dažādu izglītības līmeni nebija, tad tagad šāda plaisa ir skaidri parādījusies, turklāt krievi diasporas pasākumus pēdējā gada laikā apmeklējuši jau ļoti maz.

11. tabula. Līdzdalības diasporas organizācijās un pasākumos dinamika Lielbritānijā (2014.-2019.g.)

		Latvietis/-e						Krievs/-iete					
		18-34g.		34-55g.		55+		18-34g.		35-54g.		55+	
		Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā
Skaits (2014)		*1041*	*540*	*589*	*369*	*123*	*89*	*98*	*88*	*38*	*35*	*7*	*6*
Skaits (2019)		*304*	*166*	*294*	*269*	*138*	*89*	*39*	*36*	*51*	*45*	*10*	*12*
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā pēdējo 12 mēnešu laikā	2014	21.9	24.5	26.5	28.0	28.0	42.6	6.7	10.9	20.4	6.3	0.0	0.0
	2019	13.7	21.3	20.9	24.7	19.0	46.0	3.2	0.0	4.2	5.1	0.0	0.0
Diasporas organizācijas biedrs	2014	3.8	8.1	3.6	8.1	10.6	26.0	0.6	2.2	0.0	0.0	0.0	0.0
	2019	5.1	7.8	6.0	7.3	4.0	18.7	0.0	0.0	0.0	3.3	0.0	0.0
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupas biedrs	2014	2.2	3.4	1.1	3.3	5.4	9.9	0.0	0.0	0.0	3.6	0.0	0.0
	2019	2.9	3.4	3.0	3.4	2.1	8.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Neformālas interešu grupas, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, biedrs	2014	3.7	6.1	2.2	6.4	4.9	12.4	5.3	1.7	1.9	5.9	0.0	0.0
	2019	9.6	3.5	5.3	4.8	1.9	7.8	0.0	0.0	16.7	6.6	0.0	0.0
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā/ blogā/ domubiedru grupā	2014	39.7	42.5	31.4	37.2	35.8	34.8	13.0	22.4	13.0	20.4	0.0	34.3
	2019	24.3	22.6	14.4	20.6	21.6	27.4	28.2	8.4	11.4	9.9	18.6	0.0

ASV

Viena no izteiktākajām pārmaiņām, kas vērojama ASV diasporā, ir **vecākās paaudzes aktivitātes diasporas organizācijās un pasākumos mazināšanās**. Līdzīgi kā Lielbritānijā, tā saistīta ar trimdas latviešu vecākās paaudzes novecošanos. Vienlaikus vismaz tie cilvēki 55 vai vairāk gadu vecumā (un arī 35-54 gadu vecumā), kam ir augstākā izglītība, **aktīvāk sākuši iesaistīties dažādās Latvijas diasporas vēstkolās vai domubiedru grupās**, kas neprasa fizisku klātbūtni.

Arī līdzīgi kā Lielbritānijā, ASV latvieši 35-55.gadu vecumā, kam nav augstākās izglītības, retāk nekā 2014.gadā pēdējā gada laikā apmeklējuši diasporai domātus pasākumus. Taču viņi aktīvāk iesaistījušies dažādās neformālās latviešu interešu grupās, atrodot sev saistošas nodarbes tajās. Tas rosina jautājumu **par ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domāto pasākumu tematisko un saturisko pievilcību plašai auditorijai- tai skaitā mazāk kvalificētai publikai.**

12. tabula. Līdzdalības diasporas organizācijās un pasākumos dinamika ASV (2014.-2019.g.)

		Latvietis/-e					
		18-34g.		35-54g.		55+	
		Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā
Skaits (2014)		37	92	32	148	23	220
Skaits (2019)		18	58	31	128	33	185
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā pēdējo 12 mēnešu laikā	2014	22.4	56.7	56.0	62.1	71.8	73.7
	2019		45.5	5.2	65.5	47.0	61.0
Diasporas organizācijas biedrs	2014	6.8	34.3	15.1	45.6	60.6	78.2
	2019		32.2	17.4	55.6	57.6	69.9
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupas biedrs	2014	4.8	15.3	5.5	16.5	17.7	20.5
	2019		13.5	8.7	19.8	22.9	16.2
Neformālas interešu grupas, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, biedrs	2014	6.1	16.8	10.1	18.7	28.6	31.4
	2019		8.6	17.4	16.4	17.1	30.0
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā/ blogā/ domubiedru grupā	2014	25.5	40.0	23.5	22.9	43.2	16.1
	2019		38.8	26.7	39.3	37.1	29.7

*Piezīme – par krievu tautības respondentiem ASV, kā arī jauniešiem 2019.gadā informācija nav sniegta mazā respondentu skaita dēļ.

Vācija

Arī Vācijā, līdzīgi kā ASV un Lielbritānijā, vērojamas lielas izmaiņas vecās paaudzes diasporā. Cilvēki 55 vai vairāk gadu vecumā **ievērojami mazāk nekā 2014.gadā piedalījušies kādos mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos un retāk arī apmeklējuši diasporai domātus pasākumus, taču aktīvāk iesaistās dažās neformālās interešu grupās un tikpat aktīvi darbojas diasporas organizācijās**. Vecāki cilvēki ar augstāko izglītību arī daudz biežāk iesaistījušies Latvijas diasporas vēstkolās un domubiedru grupās Internetā (bez augstākās izglītības to dara mazāk). Var secināt, ka **Vācija ir labs piemērs vecās paaudzes diasporas pārmaiņām, atrodot dažādas jaunas sev saistošas līdzdalības diasporas dzīvē formas**.

Īpašs aktivitātes diasporas organizācijās un grupās kāpums Vācijā vērojams starp latviešiem 35-55 gadu vecumā ar augstāko izglītību, **palielinoties ārkārtīgi lielajai atšķirībai starp cilvēku ar un bez augstākās izglītības iesaisti diasporas dzīvē Vācijā**. Jauniešu iesaiste diasporas organizācijās nedaudz kāpusi, taču, neraugoties uz nelielām pozitīvām tendencēm jauniešu ar augstāko izglītību vidū, joprojām **Vācijā jaunieši diasporas dzīvē iesaistās ļoti reti**. Tā, piemēram, latviešu jauniešu ar augstāko izglītību vidū tikai 12% iesaistījušies diasporas organizācijās, bet bez augstākās izglītības – 5%. Vāciju kopumā raksturo ļoti liela nevienlīdzība attiecībā uz dažādu sociāli-ekonomisko grupu iesaisti diasporas dzīvē.

Interesanti, ka **vairākās grupās samazinājusies līdzdalība diasporas vēstopās, blogos un domubiedru grupās**. **Īpaši liels samazinājums vērojams starp latviešiem 35 vai vairāk gadu vecumā bez augstākās izglītības**, kas līdz šim bija aktīvākie šo Interneta grupu izmantotāji. Neraugoties uz to, dalība latviešu kopienā Internetā saglabājas kā viena no izplatītākajām iesaistes formām Vācijā.

13. tabula. Līdzdalības diasporas organizācijās un pasākumos dinamika Vācijā (2014.-2019.g.)

		Latvietis/-e					
		18-34g.		35-54g.		55+	
		Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā
Skaits (2014)		213	186	173	194	44	45
Skaits (2019)		100	115	139	163	53	45
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā pēdējo 12 mēnešu laikā	2014	15.1	26.7	15.4	37.4	32.2	51.7
	2019	11.3	33.7	16.5	32.5	14.7	42.1
Diasporas organizācijas biedrs	2014	1.8	9.3	2.9	11.5	12.3	34.6
	2019	5.0	12.3	1.3	21.1	13.3	33.0
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupas biedrs	2014	1.4	4.6	1.2	6.2	2.0	13.9
	2019	1.1	6.2	3.3	16.5	0.0	5.9
Neformālas interešu grupas, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, biedrs	2014	4.0	6.4	4.7	7.4	2.0	13.3
	2019	2.2	8.1	5.2	13.6	4.9	21.1
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā/ blogā/ domubiedru grupā	2014	24.4	37.9	28.1	34.0	35.3	22.7
	2019	24.6	31.0	16.3	35.8	21.3	38.9

*Piezīme – par krievu tautības respondentiem informācija nav sniegta mazā respondentu skaita dēļ.

Norvēģija

Norvēģija ir viena no valstīm, kurā, salīdzinot ar 2014.gadu, **vairāk respondentu atzīmējuši, ka ir iesaistījušies diasporas organizācijās**, tomēr vecuma atšķirības dalībnieku struktūrā saglabājas: jaunieši joprojām šajās organizācijās iesaistās salīdzinoši retāk**.** Satraucoši arī tas, ka **jaunieši pretstatā vidēja vecuma cilvēkiem mazliet retāk nekā 2014.gadā atzīmējuši, ka pēdējā gada laikā bijuši uz kādiem ārzemēs dzīvojošiem latviešiem domātiem pasākumiem**.

14. tabula. Līdzdalības diasporas organizācijās un pasākumos dinamika Norvēģijā (2014.-2019.g.)

		Latvietis/-e					
		18-34g.		35-54g.		55+	
		Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā
Skaits (2014)		162	106	110	115	11	10
Skaits (2019)		64	41	73	114	15	10
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā pēdējo 12 mēnešu laikā	2014	**22.9**	**36.5**	18.0	**34.1**		
	2019	**17.6**	**29.9**	16.4	**42.7**		
Diasporas organizācijas biedrs	2014	**3.0**	10.8	**4.8**	**17.0**		
	2019	**6.5**	9.7	**9.6**	**26.4**		
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupas biedrs	2014	0.0	3.3	**0.5**	**2.0**		
	2019	0.0	2.4	**2.2**	**12.0**		
Neformālas interešu grupas, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, biedrs	2014	**2.7**	11.3	**4.0**	**7.2**		
	2019	**6.5**	9.7	**9.6**	**19.6**		
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā/ blogā/ domubiedru grupā	2014	34.7	**48.8**	**47.9**	39.1		
	2019	33.4	**24.7**	**23.8**	39.6		

*Piezīme – par krievu tautības respondentiem un vecākās paaudzes cilvēkiem informācija nav sniegta mazā respondentu skaita dēļ.

Papildus, ja Norvēģijā dzīvojošie Latvijas **diasporas pārstāvji 35-54 gadu vecumā šobrīd biežāk sākuši iesaistīties diasporas mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos, jaunieši to praktiski nekad nedara.** Pozitīvi vērtējams tas, ka ievērojami vairāk Norvēģijā dzīvojošo, t.sk.jauniešu bez augstākās izglītības, ir iesaistījušies kādās citās neformālās interešu grupās, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki. Kopumā jāsecina, ka Norvēģijā diasporas dzīve pēdējo piecu gadu laikā kļuvusi gan daudzveidīgāka, gan aktīvāka, taču **lielāku uzmanību jāpievērš jauniešu piesaistīšanai un ieinteresēšanai.**

Īrija

Salīdzinot ar 2014.gadu, **arvien lielāka daļa Īrijā dzīvojošo latviešu iesaistījusies gan diasporas organizācijās, gan mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos**, turklāt īpaši izteikts pieaugums bijis starp latviešiem 35-54 gadu vecumā ar augstāko izglītību.

Vienlaikus **cilvēki ar augstāko izglītību (tostarp jaunieši) mazāk aktīvi apmeklējuši diasporai domātos pasākumus**. Atšķirībā no daudzām citām valstīm, Īrijā šobrīd atšķirības pasākumu apmeklēšanā starp cilvēkiem ar augstāko un bez augstākās izglītības vairs nav, tas nozīmē, ka tiek piedāvāts pietiekoši plašs dažādu pasākumu klāsts dažādām gaumēm.

Uzmanības vērts ir fakts, ka diasporas pārstāvji bez augstākās izglītības **šobrīd mazāk nekā 2014.gadā piedalās dažādās Latvijas emigrantu un diasporas vēstopās un domubiedru grupās**, palielinoties plaisai starp viņiem un tiem, kuriem ir augstākā izglītība.

15. tabula. Līdzdalības diasporas organizācijās un pasākumos dinamika Īrijā (2014.-2019.g.)

		Latvietis/-e					
		18-34g.		35-54g.		55+	
		Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā	Nav augtākā	Augstākā
Skaits (2014)		235	97	213	101	46	21
Skaits (2019)		83	33	111	82	53	19
Piedalījies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā pēdējo 12 mēnešu laikā	2014	21.4	34.9	33.3	34.5	34.7	
	2019	18.6	17.1	27.1	30.5	43.3	
Diasporas organizācijas biedrs	2014	4.1	4.8	7.2	7.6	7.0	
	2019	7.2	12.0	6.2	17.1	7.3	
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupas biedrs	2014	2.7	4.0	1.0	5.9	2.0	
	2019	5.5	0.0	4.7	14.8	1.8	
Neformālas interešu grupas, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, biedrs	2014	2.5	3.6	8.4	7.6	5.0	
	2019	7.2	6.3	7.0	9.1	11.3	
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā/ blogā/ domubiedru grupā	2014	50.9	39.4	33.0	38.3	52.8	
	2019	23.5	38.3	31.9	38.3	31.7	

*Piezīme – par krievu tautības respondentiem un vecākās paaudzes emigrantiem ar augstāko izglītību informācija nav sniegta mazā respondentu skaita dēļ.

JAUNIEŠU PRIEKŠSTATI UN MOTIVĀCIJA: FGD REZULTĀTI

Attieksme pret Latviju un latviešiem

Lielākā daļa jauniešu Latviju saista ar pozitīvām emocijām. Šīs pozitīvās emocijas balstās šādās vērtībās:

1. **Ģimene**. Visi jaunieši Latviju asociē ar radiniekiem, kas palikuši Latvijā. Vairākumā gadījumu šīs emocijas ir pozitīvas. Jaunieši, kuri neiesaistās diasporas latviešu organizācijās, atzīst, ka galvenais veids, kā viņi uztur saikni ar Latviju, ir ar ģimeni. Arī aktīvie jaunieši galveno informāciju par norisēm Latvijā iegūst no ģimenes.

2. **Daba**. Domājot par Latviju, jaunieši bieži piemin Latvijas dabu, jūras tuvumu. Iespējas būt tuvu dabai, kādu nav mītnes zemē, – piemēram, makšķerēšana, uguns kurināšana Jāņos.

3. **Kultūra**. Uz jautājumu "Kādas ir tavas emocijas saistībā ar Latviju?" visi atbild ļoti līdzīgi – nodalot sabiedrību / kultūru no valsts kā politiska veidojuma – ļoti pozitīvi tiek vērtēta Latvijas kultūra, tradīcijas, bet negatīvi – politiskās norises. "*Sadalu divās daļās – valstiskais un politiskais. Valstiskā ziņā – ļoti novērtēju dabu, politiskā ziņā – ir jāmainās paaudzēm, lai kas uzlabotos.*" (27 g., vīrietis, Berlīne, 3 gadus Vācijā)

4. **Paaudžu maiņa**. Vairāki dalībnieki min arī, ka pamazām notiek paaudžu nomaiņa un situācija Latvijā uzlabojas.

Interesanti, ka, salīdzinot Latviju un mītnes zemi, dažkārt tieši Latvija tiek saskatīta pozitīvā gaismā. Piemēram, Londonā 10 gadus dzīvojošs jaunietis atzīst: "*Gribu tuvāko divu gadu laikā pārvākties uz Latviju, jo tur dzīves līmenis un kultūra ir labāka nekā Londonā*" (30 g, sieviete, Londona, 10 gadus Lielbritānijā) , un viņam piebalso arī citi.

Daži jaunieši neizjūt ne pozitīvas, ne negatīvas emocijas, domājot par Latviju. "*It's not like I have any bad feelings about Latvia, I'm neutral. I don't really meet with other latvians, I work in an international company*" (Berlīne, vīr., 25 gadi, Vācijā 5 gadus, krievu tautības).

Ar negatīvām emocijām Latviju saista vidēji viens divi dalībnieki katrā diskusijā. Vairākumā gadījumu asociācijas ar Latviju galvenokārt ir pozitīvas, taču tiek izceltas pāris negatīvās īpašības, kuras jaunieši pamana, atbraukuši uz Latviju:

1. **Negatīva pieredze Latvijā**. Aptuveni pieci dalībnieki savus aizbraukšanas apstākļus no Latvijas min kā negatīvus, tāpēc ir palikušas negatīvas izjūtas saistībā ar Latviju arī tagad. "*Ar Latviju saistās dažādas emocijas – Latvijā biju aktīvs sabiedrībā, ļoti ātri atstitos pret "griestiem". Latvijā cilvēki turas savos krēslos, neviens necenšas tev palīdzēt. Mēģināju atgriezties Latvijā un izturēju tikai mēnesi. Pietrūka iespēju, kas ir šeit Londonā. Latvija ir superīga vieta, tēvzeme, kultūra ir ideāla. Superīga vieta, kur atpūsties, bet nav plāna atgriezties.*" (25 g., vīrietis, 10 gadus Londonā)

2. **Latviešu konservatīvā domāšana**. Pāris dalībnieki min, ka izjūt nosodījumu par aizbraukšanu no Latvijas. Vairākkārt tiek minēts arī atvērtības trūkums, bieži ir grūti komunicēt ar Latvijas latviešiem. Izskan viedoklis, ka aizbraukušos Latvijā nesaprot vai uzskata par bagātniekiem. Dažkārt problēmas komunikācijā rada vērtību atšķirības: "*Biju Latvijā pie omas un aizvedu visādas lietas, un viņa dusmojās – jo jābūt taupīgiem.*" (Sieviete, 35 g., Berlīne, 7 gadus Vācijā) Tieši vērtību atšķirības daļu jauniešu attur no atgriešanās.

3. **Kauns par citiem ārzemju latviešiem**. Aptuveni ceturtdaļa dalībnieku ir dzirdējuši negatīvas atsauksmes par latviešiem ārzemēs – medijos vai citur reizēm ir redzami / dzirdami stāsti par

latviešu likumpārkāpējiem, kas, pēc jauniešu domām, rada sliktu priekšstatu par latviešu iebraucējiem kopumā.

Pat tie jaunieši, kas ir pozitīvi noskaņoti pret Latviju, kopumā atzīst, ka Latvijā ir problēmas, par kurām viņi pārdzīvo, un vēlas redzēt Latviju citādu. Kā norāda kāds Berlīnē dzīvojošs jaunietis: "Gribas veidot savu Latviju, kuras nav. Folklora, "Facebook" raksti par rakstniekiem, gribas veidot savu konstruktu." Tāpat viņi saskata savu iespējamu devumu kultūras mainīšanā Latvijā: "*Mums ir ar savām zināšanām jāmāca Latvija. Man liekas, ka mums ir jābūt tiem, kuri nes to jauno vēsmu Latvijā. Es mēģinu to transferēt uz savu ģimeni, draugiem utt*." (28 g., sieviete, Berlīne 7 gadus Vācijā)

Jaunietis Berlīnē, kas pats darbojas kultūras jomā, saskata, ka pat labāku pienesumu Latvijai var dot, dzīvojot ārzemēs: "Es dzīvoju 8–9 gadus ārzemēs, aizbraucu studēt. Trīs gadus Beļģijā, un tad divus gadus maģistrantūrā. Mana piesaiste Latvijā ir salīdzinoši liela – veidoju Latvijā projektus, nesu no Rietumeiropas laikmetīgās mūzikas vēsmas Latvijā. Mans pienesums Latvijas kultūrā ar to, ka varu kaut ko dot. Man tas ir ārkārtīgi svarīgi, un man šķiet, ka ir pietiekoši daudz Latvijā izglītotu cilvēku. Manu radošo iespēju ziņā tas (ka esmu Vācijā) ļoti nāk par labu, jo citādi iespējas būtu daudz mazākas." (26 g., vīrietis, Berlīne, 3 gadus Vācijā). Ziedrijā dzīvojoša krievu jauniete norāda,ka Ir vēlme līdzdarboties un sniegt ieguldījumu/palīdzību, bet nav skaidrs, kur un kā.

Ir arī gadījumi, kad jaunieši no Latvijas aizbraukuši kādu specifisku apstākļu dēļ (piem., veselības problēmas, aprūpes nepieejamība), kas rada aizvainojuma izjūtu un rūgtumu par Latviju. *"Es nejūtos kā pasaules pilsonis. Man bija mājas Latvijā, un es ļoti gribēju, lai man mājas ir Berlīnē. Tagad man mājas nav ne Latvijā, ne Berlīnē. Es Latvijā ilgi nevaru izturēt, drausmīgas atmiņas. Ļoti pietrūkst Latvijas dabas. Mājas ir tur, kur tevi mīl, kur tevi gaida. Mani visi nosodīja, ka es aizbraucu projām. Māte teica, ka jābrauc uz ārzemēm, pārējie radinieki nosodīja."* (35 g., sieviete, Berlīne, 10 gadu Vācijā)

Piesaiste Latvijai

Gandrīz visi jaunieši, neatkarīgi no tā, vai viņi aktīvi iesaistās latviešu organizācijās vai nē, tostarp arī krievu tautības jaunieši, uztur aktīvu saikni ar Latviju – sadarbojoties ar Latvijas partneriem profesionālā ziņā, kā arī bieži braucot uz Latviju (brīvdienas, atvaļinājumi). Tātad – iesaistes trūkums diasporas organizācijās vai diasporas dzīvē kopumā bieži vien nenozīmē atsvešinātību no Latvijas. Tā, piemēram, kāda krievvalodīga Latvijas emigrante atzīmē: "*Tās vienalga ir mājas. Tur ir mamma, ģimene. Es diezgan biežu uz turieni braucu. Nevarēšu teikt, ka man ir aprautas attiecības ar Rīgu. [..] Joprojām ļoti ilgojos un neatmetu tādu iespēju, ka tur atgriezīšos*."

Visbiežāk galvenā motivācija uzturēt saikni ar Latviju ir jau iepriekšminētā – radinieki un ģimene, daba. Tiek minēti šādi pozitīvie faktori:

- Latvija ir ļoti pieejama. Lielākā daļa jauniešu uzsver, ka Latvija nav nemaz tik tālu – ir ļoti viegli piekļūt, ātri un lēti var aizlidot uz Latviju, ģimeni viegli var sazvanīt *Skype*. Kā saka kāda krievu jauniete: "*Visi mani draugi, kas palika [Latvijā], mēs burtiski katru dienu komunicējam Whataspp, man ir šādi virtuālie kontakti ar Rīgu*."
1. Vairākkārt saikne ar Latviju veidojas arī profesionālajā dzīvē, piemēram, viens dalībnieks (Berlīne) darbojas mūzikas jomā un Latvijā veido projektus. Vēl viena diskusijas dalībniece Vācijā māca latviešu valodu un par dzīvošanu ārzemēs saka (siev., 35 g., 8 gadi Vācijā): "*Latvijā ir tā – ja gribas uz citu pilsētu, tad jābrauc uz ārzemēm. Es mācu latviešu valodu, tāpēc man ir drīzāk sajūta, ka esmu vienkārši citā pilsētā*."

Šajos gadījumos jaunieši nejūt nepieciešamību speciāli meklēt iespējas satikties ar citiem latviešiem. Arī pārvākšanos uz Latviju jaunieši neuztver par ko ļoti sarežģītu, piemēram: „*Es biju plānojis septembrī braukt*

atpakaļ uz Latviju, bet tad atradu dzīvokli Berlīnē, viss mainījās. Tā Berlīnē ir." (vīr., 28 gadi, dzīvojis Anglijā un tagad 2 gadus Vācijā).

Diskusijās nereti izskanēja viedoklis, ka latvietis ārzemēs ir savas valsts vēstnieks, un jaunieši saista to ar atbildības izjūtu – viņiem ir svarīgi, kādu iespaidu par Latviju un latviešiem viņi atstāj uz mītnes zemes iedzīvotājiem. Bieži izskan arī vēlme latviešu kultūru parādīt arī saviem ārzemju draugiem – piemēram, aizvest uz kādu latviešu pasākumu, uz latviešu bāru. Lai arī šajās atbildēs tieši netiek apliecināts lepnums par savu izcelsmi, tās atklāj, ka šie respondenti lepojas ar latviešu kultūru.

Jaunieši, kas ārzemēs studē un strādā augsti kvalificētos darbos, jūtas lepni par to, ka ir latvieši. Piemēram, diskusijas dalībniece (siev., Berlīne, 27 g., 10 g. Vācijā), stāsta: *"Latvijas draugi sauc mani par vācieti, un Vācijas draugi sauc mani par latvieti. Tas ir interesanti, fīčiņa, pluss. Latvijā arī cilvēkiem liekas interesanti, ka es dzīvoju Berlīnē*."
Tomēr to, vai jaunieši atklāti leposies ar savu izcelsmi, ietekmē arī vietējā vide. Berlīnes diskusijas dalībniece atzīst: *"Par to, vai es lepojos, ka esmu latviete. Es pārvācos uz Nīderlandi studēt. Sākumā, jā* [lepojos]*. Viss bija labi, es valkāju Rīgas kreklu utt. Bet tad pārvācos uz Angliju, un attieksme pret iebraucējiem likās ļoti negatīva. Es uz ielas negribēju latviski runāt, pa telefonu arī. Tikai gribēju ar savējiem."*(24 g., sieviete, Berlīne, 2 nedēļas Vācijā, bet 6 g. ārpus Latvijas)

Runājot par savu identitāti, jauniešu izjūtas ir dažādas. Lielākā daļa jauniešu sevi uztver kā latviešus, tomēr tas atkarīgs arī no personiskās pieredzes, attieksmes pret Latviju un citiem apstākļiem. Jauniete, kas no Latvijas uz Zviedriju devās ļoti agrā vecumā, stāsta: "*Kad man jautā, no kurienes es esmu, es saku, ka esmu puszviedriete un puslatviete.*" Vēl citi neizjūt sevi kā latvieti vai, piemēram, vācieti, bet gan eiropieti (22 g., 9 gadi Vācijā, 2 gadi Anglijā) vai pasaules pilsoni. Šāds viedoklis raksturīgs, piemēram, krievu tautības izceļotājam no Latvijas Berlīnē: *"*[...] *vienīgā saistība ar Latviju ir tas, ka mana ģimene tur dzīvo. Bet Latvija nav veidojusi mani kā personu, nedomāju, ka man ir jāuztur šis kontakts ar Latviju, izjūtas man ir līdzīgas kā ar jebkuru valsti, kur dzīvo man tuvi cilvēki. Esmu pasaules pilsonis."* (Berlīne, vīr., 25 gadi, 5 gadus Vācijā, krievu tautība) Tomēr šāda kosmpolītiska nostāja nav raksturīga lielākajai daļai jauniešu.

Kā liecina intervijas, īpatnēja identitāte dažkārt veidojas krievvalodīgajie emigrantiem no Latvijas (skat.arī Jukāne-Hobein & Kļave, 2019): "Kad es tikko atbraucu un man visi prasīja, kas tu, no kurienes tu, es nevarēju sevi nosaukt par krievieti, noteikti nē, un latvieti arī ne. Esmu drīzāk Baltijas reģiona cilvēks." Lai kāda būtu jauniešu identitāte, tas netiek uzskatīts par šķērsli būt labi integrētam mītnes zemes sabiedrībā.

Diskusiju laikā tika minēti arī vairāki piemēri, kā latvietība izpaužas "netīšām" – piemēram, universitātē rakstot referātus un pētījumus, gribas analizēt arī norises Latvijā, slimojot – dzert pelašķu tēju, kaut gan vietējiem tas liekas neparasti. Vai arī uzkrītošas šķiet atšķirības starp sevi un vietējo kultūru. Latviešu jaunietis Londonā (vīr., 25 g. v., 10 gadu Anglijā) stāsta, ka ļoti bieži ikdienā pamana angliskas darbības vai ieradumus savā partnerī – piemēram, sviestmaižu gatavošanā un citās sadzīves darbībās. Viena diskusijas dalībniece (Berlīne, 35 gadi, 10 gadu Vācijā) minēja, ka agrāk, tikko atbraukusi no Latvijas, gribējās noslēpties un nevienam neteikt, ka esi no Latvijas, bet tagad, kad ir iegūta lielāka stabilitāte dzīvē, viņa no tā vairs nekautrējas un ir atradusi arī latviešu folkloras kopu, kurā darboties.

Piesaiste veidojas arī politiskās aktivitātēs. Diskusijas dalībniece Berlīnē atzīst: "*Latvijā es varu vēlēt, tas man ir svarīgi, es interesējos par politiku, tāpēc*." (36 g., sieviete, Berlīne 6 gadi Vācijā). Citi, kā jau minēts, tieši uzsver negatīvu attieksmi pret Latvijas politiku, lai gan pret Latviju un tās kultūru tā ir pozitīva.

Tikai aptuveni divi trīs cilvēki minēja, ka savu izcelsmi neuzsver un vēlas tikai un vienīgi iekļauties vietējā vidē. Gandrīz visi uztur saites ar citiem ārvalstīs dzīvojošiem latviešiem – gan tiem, kurus iepazinuši

ārzemēs, gan arī tiem, kurus zina jau kopš dzīvošanas Latvijā. Divi diskusijas dalībnieki ir dzimuši ārzemēs, un viņi vairāk draudzējas ar ārzemju latviešiem dažādās valstīs nekā Latvijas latviešiem. Tas apliecina, ka saites starp latviešiem dažkārt veidojas pārnacionāli – starp Latvijas diasporas pārstāvjiem dažādās valstīs.

Diskusijās iezīmējas arī transnacionāls dzīvesveids. Ļoti daudziem mītnes zemē ir arī ģimene – tāpēc arī bieži mājas ir gan šur, gan tur – piemēram, vīram ģimene Vācijā, sievai – Latvijā. Daļai tādēļ mājas ir gan Latvija, gan mītnes zeme. Diskusijas dalībnieks Minsterē stāsta: "*Mājas ir Vācijā, un mājas ir Latvijā. Esmu dzimis Vācijā. Bet ļoti bieži dodos uz Latviju, mans bērns dzīvo Latvijā, domāju, ka es arī nākotnē došos dzīvot uz Latviju."* (25 g, vīrietis, Minstere, 25 gadi Vācijā) Citi turpretī ļoti skaidri izjūt savu piederību Latvijai. Kā norāda kāds diskusijas dalībnieks Londonā: "*Mājas ir Latvijā. Mājas ir Latvijā. Mājas ir Latvijā*".

Doma par atgriešanos Latvijā bijusi daudziem jauniešiem. "*Daudziem faktors, kāpēc atgriezties Latvijā, ir tieši bērni. Citādi tu atņem bērnam omi Latvijā, atņem brālēnus un māsīcas. Gribas, lai ir bērnam šis pamats, kāds mums ir bijis*." (25 g, sieviete, Minstere, 4 gadus Vācijā) Tāpat diskusiju dalībnieki kā vienu no faktoriem, kuru dēļ varētu apsvērt atgriešanos mājās, min dabu: "*Plāns ir atgriezties Latvijā, maza mājiņa pie ezera, kur var makšķerēt. Braucu uz Latviju makšķerēt, te nevar. Daba ir cita, Latvijā viss ir tuvs un saprotams*."(vīr., siev. Minsterē, Vācijā 10 un 4 gadus). Daļa sapņo par atgriešanos Latvijā vecumdienās. Vēl citi savukārt pieļauj dažādas iespējas, jo uzskata, ka grūti paredzēt, kā attīstīsies karjera un dzīves ceļš.

Saiknes uzturēšana ar Latviju un iesaistīšanās diasporas dzīvē

Lielākā daļa jauniešu zina kādus citus no Latvijas izceļojušus jauniešus savas dzīvesvietas tuvumā vai arī citur ārvalstīs. Iepazīšanās dažkārt notiek pavisam nejauši – uz ielas, lidostā, skolā, bērnu vingrošanas nodarbībā, kā arī iepazīstoties caur draugiem vai latviešu pasākumos. "*Iepazināmies bēbīšu peldēšanā, kad viena vāciete jautāja, no kurienes es esmu, es saku no Latvijas, viņa no otra gala – nevar būt, tiešām!*" (33 g, sieviete, Minstere, 10 gadus Vācijā) Jo īpaši iespējas iepazīties ar citiem latviešiem ir tiem, kas bieži ceļo uz Latviju: "*Sākumā bija daudz nepazīstamo. Bet tagad jau dažreiz liekas jocīgi, kad lidostā neieraugi kādu pazīstamu cilvēku, un tad liekas – nevar būt, ka es nevienu nepazīstu, varbūt esmu uz nepareizo lidmašīnu*."(25 g, vīrietis, 10 gadus Vācijā, Minstere)

Saikni ar Latviju aptaujātie uztur visdažādākajos veidos, piemēram, aizbraucot uz Latviju brīvdienās vai uz lielākiem svētkiem, piedaloties latviešu pasākumos (piemēram, latviešu kultūras dienās Lielbritānijā, Jāņu svinībās, Dziesmu un deju svētkos), apciemojot ģimeni un draugus Latvijā, piedaloties diasporas dzīvē: diasporas pasākumos un grupās – fokloras kopās, latviešu skolās, teātrī, latviešu kultūras centrā, korī u. c. Diasporā ciemojas viesi no Latvijas, tiek organizētas meistarklases. Diasporas interešu grupas sadarbojas savā starpā, dažkārt tām ir vienots kodols. Runājot par motivāciju uzturēt saikni ar Latviju, Straumēnu diskusijas dalībnieki akcentē nepieciešamību pēc māju izjūtas, saiknes ar dzimteni, kā arī uztver to kā savu latviešu pienākumu.

Runājot par to, kā uzturēt saikni ar latviešiem, diskusiju dalībnieki min visdažādākās iespējas – latviešu namus, korus, deju kolektīvus, latviešu skolas, nometnes un "Facebook" grupas, latviešu pasākumus un projektus (piemēram, "Baltijas ceļa" 30. gadadienu, Latvijas kontūras velobraucienu), "Tiecies, tiecies, tīklojies", vēstniecības, taču arī netipiskākas vietas kā "krievu disenes", līnijdejas, "Kokļu zapti", astronomijas klubiņu, kristiešu grupu vai baznīcu, grāmatu klubiņus, novusa klubu, sarunu klubu "Lava", jauniešu klubiņu, tenisu, bāru, universitāti, ALSRUK u. c. *"Pēc interesēm ir organizācijas – "Tiecies, tiecies, tīklojies", ir literatūras klubiņš (diskutējam par latviešu dzejniekiem, lasām latviešu dzeju)."* (27 g., sieviete, 4 gadus Vācijā, Berlīne) Tas liecina, ka diasporas dzīve un iespējas veidot kontaktus ar citiem latviešiem ir ļoti daudzveidīgas.

Dažkārt vērtīgākie kontakti izveidojas pilnīgi neformālā vidē*: "Viss sākās, ka vēstniecībā bija kaut kāds pasākums, un deviņos jāiet ārā. Tad aiziet ģimenes utt., un jaunieši aiziet uz vēl vienu aliņu. No šiem iepriekšējiem pasākumiem var redzēt tos aktīvākos jauniešus, tad Vinija* [Berlīnes Latviešu bērnu un kultūras biedrības vadītāja] *uzrunāja mūs visus."* (27 g., sieviete, Berlīne, 8 gadus Vācijā) – *"Uz Latvijas simtgadi bija prāta spēles, tad domājām, joka pēc savāksimies un uzminēsim tās prāta spēles."* (27 g., sieviete, 4 gadus Vācijā, Berlīne)

Ja nav organizāciju vai grupu, kam pievienoties, aktīvākie jaunieši tādas veido paši: *"Vairāk šāda iespēja ir mazākās pilsētās, kur nav tik daudz citu iespēju: es dzīvoju Oldenburgā četrus gadus, sākumā biju vienīgā ārzemniece savā universitātē. Un tur bija tā, ka no sākuma nebija neviena latvieša, nevienu nezināju. Zināju, ka Hamburgā, Minsterē ir kori, sapratu, ka manā skolā ir vēl latvieši bijuši, to pašu stipendiju dabūjuši. Mēs sākām draudzēties, un sapratām vēlāk, ka negibam vairs tik tālu braukāt, un sākām to paši darīt. No sākuma mēs bijām pieci, un pēc tam pie mums brauca no Hamburgas, no Brēmenes utt. Mēs negribējām nekādu vēstniecību, neko. Svinējām 1. maiju, visi paņēma līdzi kaut kādus latviskus ēdienus, un tad beigās mēs nākamajā dienā aizgājām uz parku un spēlējām gurķus. Mums bija trīs meduskūkas atnestas. Nekad nekas nenotiek uzreiz. Es strādāju international office* [starptautiskā birojā Universitātē]*, un rakstīju latviešiem, aicināju uz pasākumiem. Bet tas bija daudz savādāk. Berlīnē vienmēr visiem ir ko darīt. Tad mēs varējām arī viegli šo noorganizēt, jo nebija nekā cita ko darīt."* (27 g., sieviete, Berlīne, 8 gadus Vācijā)

Visās diskusiju vietās ir vērojams, ka dalībnieki vai nu zina ļoti daudzas organizācijas viņu pilsētā (parasti tie, kas iesaistās organizācijās un paši ir aktīvi diasporas dzīvē), vai arī izteikti maz. Tiek nosaukti dažādi pasākumi, iestādes vai interešu grupas – 18. novembris, Jāņi, Kultūras svētki Lielbritānijā, vēstniecības, deju kolektīvi, kori, skoliņas, dažādas "Facebook" grupas, latviešu nami un latviešu bāri dažādās pilsētās, un citas interešu grupas – 2 x 2 nometne, pasākumi. Mazāk zina par specifiskām organizācijām – sarunu klubiem, jauniešu biedrībām, ALSRUK u. c. Kopumā cilvēki ir ļoti informēti par vietējām organizācijām, bet par virsorganizācijām mazāk, tikai tad, ja ir iesaistījušies kopīgos projektos (piem., Eiropas Latviešu apvienībā (ELA)).

Jautājot par to, cik pieejama ir informācija par organizācijām, lielākā daļa piemin informācijas burbuļa fenomenu – ir vai nu nemaz, vai ļoti daudz informācijas. Aizejot uz vienu pasākumu vai kādu kolektīvu, jaunieši ļoti ātri gūst priekšstatu par kopējo latviešu kultūras dzīvi pilsētā – parasti lielajos pasākumos (18. novembrī u. c.) satiekas vairākas kopas, tāpēc visi cits par citu pārsvarā zina. Secinājums visās diskusijās – ja jaunietis vēlas sameklēt informāciju, var atrast ļoti daudz.

„*Kad es atbraucu, es uzreiz meklēju kori. Un tad, ja tu esi vienā no tām organizācijām, tad tu esi vienā burbulī ar visiem – jo ir vieni un tie paši pasākumi visiem, un tad tu par šiem pasākumiem arī uzzini*." (Siev., 28 g., 10 gadu Vācijā, Minstere)

Informācijas aprite notiek caur iesaisti tīklos – no viena cilvēka pie citiem, no viena pasākuma vai grupas pie citiem. Ir dažāda informācija internetā, "Facebook", "Instagram", "WhatsApp". *"Aizej uz vienu pasākumu, satiec vienu latvieti, kas ir kādā organizācijā. Iepazīsties, "Facebook" tu redzi visu, ko viņš laiko utt., caur "Facebook" un caur draugiem uzzina par citiem pasākumiem un organizācijām. Berlīnes jauniešiem ir "WhatsApp" grupa."* (27 g., sieviete, 4 gadus Vācijā, Berlīne)

Runājot par savu iesaisti, vairāki jaunieši stāsta, ka darbojas korī vai deju kolektīvā. Berlīnē divi jaunieši ir aktīvi arī jauniešu organizācijā "Tiecies, tiecies, tīklojies". Gan Vācijā, gan Anglijā, gan lielākās, gan mazākās pilsētās jaunieši min arī pašu rīkotus pasākumus – Jāņu svinības, sarunu klubus, akcijas, piemēram, latviešu

velobrauciens, "Baltijas ceļa" gadadienas atzīmēšana, prāta spēļu vakari. Kā norāda kāda dalībniece Berlīnē, ir patīkami būt kopā ar savējiem: "*Latviešiem ir savas lietas – joki, dziesmas, kultūra, atšķirības, kuras rada sajūtu, ka esmu mājās.*" (22 g., vīrietis, 9 gadus Vācijā un 2 gadus Anglijā, Londona)

Runājot par to, kas mudina vai attur iesaistīties dažādās diasporas grupās, organizācijās vai pasākumos, jaunieši kā pozitīvos faktorus min to, ka kāds smejas par taviem jokiem, organizācija ir vadīta atklāti, pasākumi ļauj saglabāt bērnībā ierasto gada ritējumu – Jāņi, 18. novembris, Ziemassvētki, Baltā galdauta svētki. Gribas iesaistīties, ja redzi kādu iespēju kaut ko uzlabot (piem. "Balzāmbārs" Londonā – atjaunots ar aktīva jaunieša palīdzību) – izmainīt un padarīt par tādu, kā es kādu organizāciju vēlos redzēt. Tāpat piedalīties motivē tas, ja cilvēki ir atvērti sadarbībai un dod iespējas jauniešiem, uzklausa viņu viedokli. Svarīga arī iespēja būt kopā ar citiem latviešiem: *"Varu nosvinēt savās mājās, bet pēc pāris gadiem tas sāk kļūt vienmuļi, un tad gribas kopā ar citiem."* (33 g., sieviete, Minstere, Vācijā 10 gadus)

No piedalīšanās diasporas organizācijās attur pārlieka formalitāte, nedabīgums, oficiālums – jauniešiem ir iespaids, ka latviešu organizācijās tiek veidots neīsts patriotisms, tajās jāizliekas. Tāpat jaunieši atzīst, ka pietrūkst līderu, nav vēlēšanās pašiem uzņemties vadību. Tāpat svarīga motivācija – atbraukušam uz jaunu vietu, pirmajos gados ir svarīgi pašam iekārtoties, kaut ko sasniegt, darīt to pašu, ko Latvijā. Dažkārt, ja jaunieši plāno palikt uz dzīvi mītnes zemē, viņi min arī vēlmi asimilēties, nevis palikt latviešu lokā. Tomēr distancēšanās no latviskā nav saistīta tikai ar vēlmi asimilēties. Daļa jauniešu min, ka diasporas organizācijās neiesaistās, jo ir vēlme pēc kā jauna (piemēram, Latvijā bērnībā apmeklēta mūzikas skola, spēlēta kokle un dziedāts, un, aizbraucot no Latvijas, gribas izmēģināt ko citu). Diasporas pasākumi arī konkurē ar dažādām citām alternatīvām aktivitātēm, īpaši lielajās pilsētās. *"Man ir citas lietas, ko darīt, kāpēc lai es tērētu savu laiku šeit."* (28 g., sieviete, Bradforda, 10 gadus Lielbritānijā) Kā iesaistīšanos demotivējošs faktors tiek minēts arī latviešu atvērtības trūkums – ne tikai pret citu tautību izceļotājiem no Latvijas, bet arī citu tautību cilvēkiem kopumā, kā arī vienkārši atšķirīgo: *"Man ir bērns ar problēmām, un viņš dīvaini uzvedas, un visi dīvaini skatījās, es viņu izņēmu* [no latviešu skolas]. *Būtu forši, ja mēs būtu atvērtāki, pieņemošāki."* (35 g, sieviete, Berlīne, 7 gadus Vācijā)

Diasporas organizācijas

Diskusiju gaitā jauniešiem jautājām, kādas ir viņu pirmās asociācijas par vārdiem "Latvijas diasporas organizācija". Biežāk minētās atbildes:

- Tautiskums – pirmā asociācija lielākajā daļā gadījumu ir tautastērps, folklora, tradīcijas, kultūras kopas – deju kolektīvi, kori, latviešu valodas, kultūras, latvietības uzturēšana ārzemēs.
- Izjūtas, ar kādām tiek saistītas diasporas organizācijas, – patriotiskums, kopības izjūta, ilgas pēc dzimtenes, mājas.
- Aktivitātes – brīvprātīgais darbs, pasākumi, sabiedriskās dzīves uzturēšana, svētki, alus, aktīvās atpūtas organizēšana, politiski aktīva sabiedrība, atbalsts Latvijas labdarības organizācijām.
- Asociāciju dalībnieki: jauni draugi latviešu kopienā, domubiedri, paziņas, ģimenes un bērni (šo biežāk min tie, kas paši aktīvi iesaistījušies).

Pārsteidzoši, ka visās grupās, runājot par pirmajām asociācijām, diskusiju dalībnieki piemin arī negatīvo: iedomīgi latvieši, intrigas, seni kašķi starp cilvēkiem, dzērāji, raudulīgums. Dažkārt izteikts aizdomīgums par šo organizāciju patieso mērķi. Piemēram, runājot par ELA viens no diskusijas dalībniekiem Berlīnē saka:

"*Latviešu cilvēkiem vajag darbavietu, tāpēc uztaisa kaut kādu organizāciju kā Eiropas Latviešu apvienība. Bet nezinu, nav informācijas*." (35 g, sieviete, Berlīne, 7 gadus Vācijā) Cits norāda uz apslēptām politiskām interesēm: *"Organizācija, kas pārstāv kādas politiskas intereses – it kā nevalstiskā organizācija, bet nav neitrāla"* (27 g., vīrietis, Berlīne, 3 gadus Vācijā), turklāt vairākkārt minēts priekšstats par šo organizāciju birokrātiskumu. Berlīnes diskusijā jaunieši uzskatāmi centās sevi un savu darbību distancēt no "formālajām" diasporas organizācijām, uzsverot savu aktivitāšu neformālumu un neatkarību no ārēja finansējuma.

Priekšstats par diasporas organizāciju biedriem diskusijas dalībniekiem ir šāds:

- Sociāli aktīvs, sabiedrisks, enerģisks, jautrs, pozitīvs, pierunā arī citus darboties *("Es domāju, ka tie, kas piedalās, ir sociāli aktīvie cilvēki. Arī no ģimenes nāk – tie, kam tas latviskais svarīgāks"*) (28 g, sieviete, Regbija, 6 gadus Lielbritānijā) .
- Patriotisks, jau ģimenē ieaudzinātas latviskas tradīcijas, kuras vēlas uzturēt.
- Jau ilgu laiku dzīvo ārzemēs.
- Grūti nokļūt uz Latviju.
- Ar apzinātu vai neapzinātu vēlmi doties atpakaļ uz Latviju.
- Vēlas nezaudēt latvietību, sajust māju, piederības izjūtu.
- Cilvēks, kurš vēlas no ārpuses Latviju padarīt tādu, kādā vēlas atgriezties.
- Izjūt morālu pienākumu dot Latvijai.
- Vidēji ienākumi.
- Ir brīvais laiks vai labas laika plānošanas prasmes.
- Dažāda vecuma (vecāki cilvēki, 20–40 g. v., ap 30 g.).
- Sieviete.
- Ar bērniem.
- Solīds, vismaz vidējā izglītība.
- Dzīvo netālu no organizācijas.
- Ar latviešu rakstu tetovējumu.
- Mīļākais ēdiens – dimdiņkāposti, rasols, medus torte; piparkūku mīklu gatavo pats.
- Ņem atvaļinājumu Jāņos, Valsts svētkos, Dziesmu svētkos.
- Mīl dabu, kultūru.

Viens no grupas dalībniekiem apkopo šos viedokļus: *"Brauc ar velosipēdu, piesaka atvaļinājumu 18.11. un 23.06./24.06., māk dejot polku un zina vismaz vienu tautasdiesmu, vidējais vecums 36 gadi, sieviete, labi gatavo, dzīvo plus, mīnus 25 km no organizācijas, piedalās talkās, viņai mājās ir vismaz viena tautastērpa daļas, mājsaimniece, jautra, sabiedriska."*(25 g., vīrietis, Minstere, 10 gadus Vācijā)

Tomēr šajā jautājumā viedokļi dažādām grupām ļoti atšķiras. Daudzi atzīst, ka uzdevums raksturot tipisko diasporas organizāciju biedru ir ļoti grūts, jo aktīvie organizāciju biedri ir ļoti dažādi un motivācija var būt ļoti individuāla.

Savukārt cilvēkus, kas neiesaistās diasporas organizācijās vai diasporas dzīvē kopumā, diskusiju dalībnieki raksturo šādi:

- nav laika, aizņemts darbā, darbaholiķis, nevar tikt uz pasākumiem organizācijā;
- viegli nokļūt uz Latviju. *"Jo tālāk no Latvijas tu esi, jo latvieši būs pret tevi laipnāki un gribēs kaut ko darīt"*; (26 g., vīrietis, 12 gadus Lielbritānijā)
- vienaldzīga sava kultūra, arī Latvijā neinteresēja kultūra, neizraisa emocijas, nav motivācijas, citas

prioritātes;
- atbraucis uz valsti naudas dēļ, ar negatīvām emocijām pret valsti / nepatīk Latvija / izliekas, ka nav latvietis;
- mītnes zemē ir labi iedzīvojies, asimilējas;
- dzīvo tālu no latviešu organizācijām;
- šaurs paziņu loks;
- neaktīvs, negatīvs, iedomīgs, egoists, slinks;
- pirmā valoda nav latviešu, krievvalodīgs – darbojas krievu kopienās, piemēram, *Baltic Parties* Londonā;
- neizglītots, strādā zemi kvalificētu darbu, piemēram, celtniecībā, lai gan var būt arī augstāks izglītības līmenis;
- vīrietis, jauns vai samērā jauns (20–30, 36 gadi), nav nostabilizējies;
- atbalsta Latvijas sportu, iet spēlēt boulingu, biljardu, brauc ar praktisku auto.

Diskusijas dalībnieks Londonā raksturojis tipisku cilvēku, kas neiesaistās diasporas organizācijās: *"No 20–30 gadiem, kurš nav nostabilizējies, iedomīgs, neizglītots, strādā vienkāršu darbu, rūpnīcā. Pārāk aizņemts, kaut gan gribētos māju sajūtu. Ja šeit neinteresē kultūra, tad arī Latvijā neinteresēja, jo viņi nav izauguši ar to. Atbraucis uz Angliju tikai naudas dēļ." (*25 g., vīrietis, Regbija, 4 gadus Lielbritānijā*)* Tomēr arī šajā gadījumā situācijas ir ļoti dažādas. Lielākā daļa diskusiju dalībnieku – diasporas dzīvē neaktīvo jauniešu – neatbilst šim "tipiskajam" aprakstam. Viņu motivācija neiesaistīties ir cita – pamatā saistīta ar aizņemtību vai citiem apstākļiem, kas nosaukti iepriekš.

Diskusijā tika noskaidrots arī jauniešu priekšstats par diasporas organizāciju darbību un mērķiem. Pēc jauniešu domām, to mērķis ir:

- aicināt latviešus kaut kad nākotnē atgriezties Latvijā – informācijas apmaiņa, kaut kā informēt par remigrācijas iespējām;
- latvietības un tradīciju kopšana, latviešu valodas un kultūras saglabāšana;
- latviešu kopienu veidošana, latviešu savstarpēja satīklošana;
- saiknes ar Latviju stiprināšana;
- Latvijas kultūras parādīšana mītnes zemei, stereotipu (postpadomju asociāciju) laušana;
- dot iespēju bērniem redzēt, kā uzauguši vecāki;
- apzināt, pētīt diasporu;
- organizēt pasākumus.

Kā vispārīgi raksturo kāda diskusijas dalībniece, diasporas organizācijas *"palīdz uzturēt kontaktus ar latviešiem. Bērniem dod iespēju redzēt, ka tas nenotiek tikai manā ģimenē, bet arī citur. Dod iespēju uzturēt tradīcijas cilvēkiem, kas nevar būt Latvijā."* (33 g., sieviete, 10 gadus Vācijā, Minstere) Vai: "*Veidot latviešu kopienu, kopt latviskumu pasaulē, uzturēt / nepazaudēt aizbraucēju saikni ar Latviju."* (23 g, vīrietis, 8 gadi Lielbritānijā, Bradforda)

Diskusijas gaitā izkristalizējās vairāki argumenti, kāpēc, pēc diasporas dzīvē neaktīvo jauniešu domām, nav vērts iesaistīties diasporas organizācijās:

1. Nav laika un intereses; jāvelta laiks ģimenei; vēlas drīzāk apgūt vietējo kultūru, būt prom no Latvijas; fokusējas uz pašattīstību, darbu: *"Daudzi cilvēki atbrauc strādāt / pelnīt – ne vienmēr ir laiks, enerģija aktivitātēm."* (30 g, vīrietis, 10 gadus Lielbritānijā, Bradforda)
2. Latvija ir tuvu; labāk aizbraukt uz Latviju ciemos, ja ir laiks.
3. Slinkums.
4. Slikta pieredze saskarsmē ar latviešiem – latviešu tauta ārzemēs ir ļoti negatīva,

neuzticama, nesaliedēta, izmanto, aprunā: "*Nav lustes uz klačām"; "Latvieši ir vienīgā tauta, kas viens otru mēģina slikti iespaidot".*

5. Organizācijās ir garlaicīgi; nav interesēm atbilstošu organizāciju vai pasākumu, pulciņu; tām ir cita mērķauditorija; trūkst dažādības; kopām ir slikti vadītāji.
6. Dārgi.
7. Tālu līdz latviešu centram vai pasākuma norises vietai; nav pietiekami daudz centru.
8. Daudz dzērāju un strādnieku, nepatīkama sabiedrība (to gan min tikai grupās Lielbritānijā).
9. Nav vēlmes savu nākotni saistīt ar Latviju un uzturēt latviešu kultūru.
10. Nav sabiedrisks raksturs: "*Varbūt mums ir tāda īpaša mentalitāte, ka cilvēki ne visai grib iziet uz kontaktu; tas viennozīmīgi prasa piepūli no tavas puses*." (23 gadi, krieviete, Zviedrija)
11. Negrib būt starp latviešiem, bet mītnes zemes iedzīvotājiem un citiem; ir savi draugi, ģimene: *"Pārvācoties uz ārzemēm, gribas ko jaunu, vēlme pēc kaut kā jauna, kaut kā cita".* (22 gadi, sieviete, Lielbritānijā 8 gadus, Bradforda)
12. Jo daudzi neiet – tad drīzāk nav labi.
13. Grūti atrodama informācija, nezina, kā iestāties organizācijā / biedrībā: "*Informācija – ir ļoti daudz pieejama, taču tiem, kas neseko līdzi, tiem nekur arī nerādās tā informācija. Svarīgi arī dzīvais kontakts, ka kāds aicina uz latviešu pasākumu"; "Vienmēr ir bijusi diskusija. Tie, kas nav iesaistījušies, saka, ka nav informācijas. Bet tie, kas ir iesaistījušies, tiem liekas, ka ir ļoti daudz informācijas."* (27 g, sieviete, 4 gadus Vācijā, Berlīne)

Jaunieši atzīst, ka ietekme ir arī "privātajam latviskuma līmenim" – kāds, kas Latvijā neiesaistījās latviešu kultūras aktivitātēs, visticamāk, to nedarīs arī ārvalstīs. Citus kavē tas, ka, piemēram, nemāk dejot. Tas vēlreiz apliecina, ka organizācijas bieži vien saistās ar dažādām latviešu kultūras aktivitātēm. No otras puses, jaunieši norāda, ka nav tādu "aktīvo" un "neaktīvo" cilvēku – aktivitātes līmenis dažādos laika posmos varot būt atšķirīgs, atkarībā no aizņemtības, ģimenes un karjeras situācijas u. c. apstākļiem. Svarīgi arī, lai varētu atrast pareizo, sev piemērotāko grupu: "*Varbūt es ne tos resursus izmantoju, kad mēģināju atrast abas puses: gan latviešus, gan krievvalodīgos [mītnes zemē] caur sociāliem tīkliem, tad mani atbaidīja kultūras līmenis. Noteikti var atrast cilvēkus, kuri piektdienas vakarā satiekas un dodas izklaidēties, bet tas ne visai ir interesanti man.*"

Tie, kuri uzskatīja, ka ir vērts darboties diasporas organizācijās, galvenokārt minēja šādus argumentus:

1. Tās dod iespējas iepazīt jaunus cilvēkus – jauni draugi, arī noderīgi kontakti dažādās jomās.
2. Iespēja būt starp savējiem (kopēji joki, izteicieni, ko saprot tikai citi latvieši): "*Esi kopā ar līdzīgi domājošiem cilvēkiem, viens otru uzmana un dod padomus, palīdzīga roka no cilvēka, kas tevi saprot labāk. Savējie sapratīs*!" (28 g, sieviete, Regbija, 8 gadus Lielbritānijā)
3. Iespēja runāt latviski, uzlabot arī bērnu latviešu valodas zināšanas; mazina risku, ka latviešu valoda var izmirt.
4. Pilnveido – iekrāso ikdienu; dod iespēju labi pavadīt laiku, piedalīties pasākumos.
5. Ļauj pilnveidot prasmes; attīstīt hobijus – dziedāt, dejot utt.; sniedz pieredzi organizēšanā.
6. Ļauj nostiprināt saites (gan starp cilvēkiem, gan ar Latviju).
7. Remdē ilgas pēc Latvijas.
8. Sniedz iespējas ceļot (piemēram, Bredfordas latviešu deju kolektīvs uzstājies Kanādā, Brazīlijā, Turcijā, Azerbaidžānā).
9. Var satikt cilvēkus, kas bijuši līdzīgās problēmās, konsultēties par sadzīviskiem jautājumiem tieši par latviešu dzīvi ārvalstīs (apdrošināšana, dokumentu kārtošana utt.).

10. Īpašāks statuss (piemēram, Berlīnes latviešiem bijusi iespēja satikt Latvijas Valsts prezidentu).
11. Ļauj izzināt latviešu kultūru.
12. Var dabūt latviešu ēdienu!

Cik svarīga nozīme organizācijām ir jaunu kontaktu veidošanā, ilustrē arī mūsu pētījums. Diskusijā Bredfordā piedalījās jaunieši no ļoti dažādām pilsētām, kas nebija iepriekš tikušies. Izņemot vienu vīrieti no Bredfordas, pārējie nekad nebija bijuši Bredfordas latviešu namā, un galvenais viņu secinājums bija, ka viņu pilsētu tuvumā nav nekādu jauniešu organizāciju un pasākumu. Arī Berlīnes jaunieši kā galveno motivāciju atnākt uz diskusiju minēja iespēju iepazīties ar citiem latviešu jauniešiem.

Liela daļa jauniešu uzskata, ka diasporas organizācijas ir "domātas tādiem kā viņi", jo organizācijas, kurās viņi iesaistās, viņi veido paši un padara par tādām, kas piemērotas viņiem. Kā arī, ja organizācijas nav, bet gribas kopā darboties, jaunieši paši rīko pasākumus (prāta spēles, kopīgi skrējieni). Jaunieši atzīst, ka, pašiem kaut ko organizējot, būtu labi saņemt kādu atbalstu un palīdzību, taču ārējam finansējumam ir arī savi trūkumi. "*Par atbalstu – no vienas puses, būtu forši, ja kaut ko atbalstītu. Bet, no otras puses, kad ir iesaistīts finansējums, rodas konflikti – jo kādam ir un kādam nav. Līdzko ir kāda nauda iesaistīta, visi velk palagu uz savu pusi, kaut gan visiem vajadzētu darboties kopā*," (27 g, sieviete, 8 gadus Vācijā) uzskata kāds dalībnieks Berlīnē. Otrs diskusijas dalībnieks papildina, ka būtu sirdsapziņas pārmetumi, tērējot Latvijas nodokļu maksātāju naudu.

Taču ne visas organizācijas jaunieši uzskata par piemērotām sev. Galvenie cēloņi:

1. Organizācijas bieži ir noslēgtas – nevienu nepazīstu, atnācis uz pasākumu, jūtos neērti, jo jānāk ar savu bariņu, liekas, ka latvieši ir iedomīgi.
2. Formāts – obligāti jābūt biedram, kādā sarakstā – uzliek pienākumu, bet nav paredzams, vai tiešām katru nedēļu būs iespēja atnākt.
3. Organizācijās darbojas pārsvarā vecāki cilvēki.
4. Vēstniecību pasākumi – ļoti smalki un formāli.
5. Liela daļa jauniešu ārvalstīs ir tikai uz laiku, kā studenti, tādēļ viņu dalība grupās ir neprognozējama, tas arī ietekmē to, kā jauniešus tajās uztver: *"Bet jūs jau tāpat pēc gada būsiet projām"* (27 g, sieviete, 8 gadus Vācijā).

Ir arī jaunieši, kas nesaskata, ka vispār kāda organizācija būtu domāta jauniešiem: *"Es nejūtu, ka ir grupas jauniešiem, kurās viņi var piedalīties. Nav jābūt nekam lielam, bet vienkārši vieta, kur satiekas un parunā, iedzer aliņu un iepazīstas viens ar otru." (32 g., sieviete, 10 gadus Lielbritānijā, Bradforda).*

Diasporas virsorganizācijas dažkārt šķiet tālas un formālas. "*ELA, lielās organizācijas dara tādas lielas lietas, lielākas nekā mēs, drusku tālāk. Tagad liekas ok, uzrakstīt Elīnai* [Eiropas Latviešu apvienības vadītāja]*, tā normālāk. Bet pirms tam likās tā bailīgi*." 1. (27 g, sieviete, 4 gadus Vācijā, Berlīne)

Ideālā organizācija

Diskusijā jauniešus lūdza raksturot, kāda būtu diasporas organizācija, kas būtu domāta "tādiem kā jūs" – pēc jūsu domām, ideālā diasporas organizācija. Visās grupās tiek minēti šie "ideālās organizācijas" aspekti (kārtoti pēc svarīguma, pēc jauniešu domām):

1. Praktiska palīdzība jauniešiem / māmiņām / cilvēkiem, kas nesen pārvākušies uz ārzemēm – jauniešiem, atbraucot uz ārzemēm, pirmkārt, ir svarīgi, lai kāds palīdzētu ar dokumentu kārtošanu (apdrošināšana, papīri). Lai šo panāktu, jaunieši iesaka vai nu algotu personu, pie kuras ar saviem jautājumiem varētu vērsties (jo viedokļu ir ļoti daudz, un nevar saprast, kurš no draugiem / paziņām saka pareizi, vai arī šādu draugu / paziņu ar līdzīgu pieredzi nav), vai arī pasākumus, kuros tīkloties ar citiem latviešiem, kuri ir tādam pašam iekārtošanās procesam gājuši cauri. *"Praktiska palīdzība, jautājumi par sadzīviskām lietām interesē visus. Studentiem*

trūkst zināšanu par apdrošināšanu, papīru kārtošanu utt. Katrs saka kaut ko citu, un nav zināms, kur meklēt palīdzību." (32 g, vīrietis, Lielbritānijā 6 gadus, Londona)

2. Virsorganizācija ar vairākām mazākām – ir svarīgi, lai kopas savā starpā (piemēram, pilsētā) saprastos un nebūtu savstarpēju kašķu par naudas sadalījumu utt., to var nodrošināt, visiem darbojoties kopā. Piemēram, Minsteres jaunieši uzsver, ka ir svarīgi, ka visi ir pakļauti vienai organizācijai – latviešu centram Minsterē. Šādu virsorganizācijas modeli jaunieši saista arī ar organizācijas ēku vai telpu, kur darboties – jābūt teritorijai, kuru var izjust kā organizācijas, deju kopas vai kora mājas. Tas ļoti atvieglo darbošanos – nav jāmeklē un jāīrē telpas vai finansējums. Visās diskusijās, kuras notiek latviešu īpašumos (Minstere, Londona, Regbija, Bredforda), ēka tiek pieminēta kā lielisks resurss veiksmīgai organizācijas darbībai.
3. Harismātisks, motivētspējīgs līderis. Katra organizācija lielākoties ir atkarīga no tā, kāds ir organizācijas vadītājs, tāpēc visās diskusijās tiek minēts, ka spēcīga vadošā komanda vai līderis ir nepieciešams, gan lai piesaistītu dalībniekus pasākumos un kolektīvos, gan motivētu jauniešus pašus veidot organizācijas un pasākumus. Kā labu piemēru Berlīnes latvieši min Eiropas Latviešu apvienības vadītāju Elīnu Pinto: jauniete (siev., 27 g., 4 gadus Vācijā) stāsta, ka sākumā bijusi sajūta, ka ir ļoti tāla un neaizsniedzama organizācija, bet tagad jau ir pierasts prasīt Elīnai Pinto palīdzību vai padomu, kas motivē darboties un rīkot aktivitātes. Tomēr svarīgi arī, lai būtu uzticama, spēcīga un radoša komanda.
4. Notikumu dažādība – jauniešiem ir svarīgi, lai viņi pasākumā justos gaidīti, tāpēc viņi iesaka rīkot ne tikai pasākumus, kuros aicināti kādas organizācijas biedri, deju kopas, koris utt., bet arī tādus, kas atvērti visiem – piemēram: sarunu klubi, sporta pasākumi (futbols, volejbols, kur sportiski latvieši var nākt spēlēt un pārējie –skatīties vai organizēt mačus), tematiskie vakari (ļoti daudz piemēru: diskusijas, karaoke vakari, filmu vakari, viktorīnas, kulinārijas vakari, makšķerēšanas klubs, šlāgerballes, meistarklases, tirdziņi, māmiņu klubi, viesi no Latvijas utt.), kā arī kopīgi izbraucieni dabā, ekskursijas, četreiz gadā lielākas balles. Lai noskaidrotu, kādi pasākumi tieši būtu interesanti konkrētā valstī vai pilsētā, iesaka vērsties pie pašiem centru apmeklētājiem, iesaistot viņus pasākumu tapšanā. Izteikts ierosinājums organizēt tikšanās katru nedēļu un katru mēnesi – kādu lielāku pasākumu. Katrā ziņā ideālā organizācijā dalībnieki iesaistītos aktīvi – ik pa laikam notiktu izbraucieni, dažādi pasākumi, brauktu ciemos viesi no Latvijas, organizētu meistarklases, interešu grupas. Lielbritānijas grupā tiek pieminēta arī interesanta doma par Latvijas autobusu (dažu dienu izbraucieni), autoveikalu, pasu daļu.
5. Reklāma, organizāciju popularizēšana – organizācijai būtu vajadzīga mārketinga stratēģija, lai informētu potenciālos biedrus par savu darbību. Puse jauniešu atzīst, ka speciāli nav meklējuši latviešu centrus, un viņu draugi, kaut gan par šiem centriem zinājuši, nav stāstījuši tālāk. Piemēram, Londonas latvietis (vīr., 25 g., 10 g. Anglijā) stāsta, ka pirmos trīs gadus dzīvojis netālu no Londonas "Daugavas Vanagu" nama, bet nekad nebija par to dzirdējis. Ir svarīgi, lai organizācijā iesaistītos daudz cilvēku. Tāpat arī reizēm tomēr trūkst informācijas par pasākumiem, tā nav pietiekami plaši izziņota.
6. Lielu uzmanību visās diskusijās pievērš arī latviešu ēdieniem un alum kā faktoriem, kas motivē darboties latviešu organizācijā (bezmaksas alus ballēs, latviešu ēdieni).

Citos jautājumos jauniešu viedokļi dažādās vietās atšķiras. Izskan viedoklis, ka jāveido platforma, kur var apskatīt, kādi citi latvieši dzīvo tajā pašā pilsētā – piemēram, vai ir vēl kāds latviešu mūziķis, vai ir kāds jurists, ārsts utt. "*Kādreiz šāda platforma bija "draugiem.lv", tur varēja redzēt, kas dzīvo man tuvumā, bet šobrīd šo portālu izmanto ļoti maz cilvēku*." Par "latviesi.com" diskusijas dalībnieki nebija dzirdējuši. Vairākās diskusijās netiek minēts biedru skaits, taču jaunieši Regbijā domā, ka ideālā organizācijā biedru skaitam vajadzētu būt ļoti lielam un biedru naudai – 100 mārciņas gadā, un tā būtu pašu īpašumā, lai pasākumu iespējas un aktivitāte būtu pēc iespējas lielāka. Ideālai diasporas interešu organizācijai būtu sava pārstāvniecība katrā pilsētā. Lai izveidotu ideālu organizāciju, pēc jauniešu domām, svarīgi, lai būtu vīzija, pieprasījums un degsme. Tā nodrošinātu labi pavadītu laiku, jaunus draugus, iespējas iepazīties, atpūsties, ceļot kopā, runāt latviešu valodā un dalīties Latvijas vērtībās.

Diskusijās jaunieši arī iezīmēja iespējamos risinājumus barjeru mazināšanai, kas kavē iesaisti diasporas dzīvē. Ņemot vērā, ka daudziem trūkst laika, jaunieši iesaka vairāk rīkot pasākumus, kurus varētu apmeklēt kopā ar ģimeni (veidot līdzīgus pasākumus Jāņiem, jo tur ierodas ģimenes, kas neapmeklē korus vai citus pulciņus), organizēt ģimenes dienas, Jaunā gada svinības, laika plānošanas konsultācijas un, rēķinoties ar potenciālo dalībnieku aizņemtību, pasākumu norisei pielāgot dažādus laikus.

Tiem, kurus no dalības attur attālums, palīdzētu pašiem savas organizācijas izveide (un atbalsts tam) vai struktūrvienību izveide dažādās mazākās pilsētās, pasākumu rīkošana savā pilsētā, kā arī kopēja brauciena organizēšana ar citiem latviešiem.

Tos, kurus attur slinkums, varētu motivēt ar informāciju, reklāmu. Svarīgi, lai organizācija izrāda iniciatīvu, organizē draudzības vakarus (iepazīšanās, izstāstīt par organizāciju), sniedz atklātu informāciju par organizācijas darbību, uzticas saviem biedriem un iesaista viņus darbībā un pasākumu organizēšanā kopā ar vietējiem.

Informācijas trūkuma kā barjeras mazināšanai jaunieši iesaka aktīvāk rosināt dalībniekus nodot informāciju no cilvēka cilvēkam, dalīties ar informāciju par pasākumiem savā draugu un paziņu lokā, izstrādāt mārketinga stratēģiju, sagatavot bukletus, plakātus, izvietot reklāmu veikalā (īpaši mazpilsētās, kur ir daudz latviešu), izvietot vairāk informācijas sociālajos medijos (t. sk. "Instagram", "Facebook", izmantojot arī maksas reklāmu, kas nemaz nav dārga), kā arī Latvijas televīzijā. Papildu iespēja, ko nosauc diskusiju dalībnieki, ir pašvaldībā uzzināt, kurās skolās ir vairāk latviešu, sazināties ar viņiem un uzrunāt. Arī vēstniecība varētu palīdzēt ar pamatinformāciju par tīklošanās iespējām. Daži respondenti tieši vēstniecības Interneta vietnē bija meklējuši informāciju par iespējām sakontaktēties ar diasporu mītnes zemē: "*Es mēģināju [meklēt kontaktus ar diasporu], bet kaut kā neaizgāju pa šo celiņu. [..] Sākumā mēģināju apmeklēt vēstniecības interneta vietni, domāju caur viņiem kaut ko uzzināt, lai vienkārši izveidotu saziņas loku.*" Pēc šī respondenta domām, vēstniecības vietne varētu būt universāls "ieejas" punkts, diasporas organizāciju un kontaktu meklēšanā. Visbeidzot, kāds jaunietis rosina: "*Būtu forši, ja būtu tāda karte, kur ir visas latviešu organizācijas iezīmētas*." (32 g, vīrietis, Lielbritānijā 6 gadus, Londona)

Lai piesaistītu tos, kam bijusi interese iesaistīties diasporas dzīvē un kas nav atraduši tajā sev neko interesantu, jaunieši iesaka domāt par pasākumu satura daudzveidību un, piemēram, organizēt arī sporta svētkus (komandas), brīvdabas pasākumus (kino, ekskursijas, izstādes, zīmēšanu, piknikus) un dažādus interešu klubiņus, kas varētu piesaistīt arī tos, kam mazāk interesē latviskā kultūra. Organizācijas varētu, piemēram, sagatavot videosveicienu, lai veidotu labu priekšstatu par sevi. Intervijās ar krievvalodīgajie jauniešiem izskan ierosinājums, ka organizāciju aktivitātēm jābūt organizētam ap mērķa grupām / tēmām: "*Ja satiekas divi krievvalodīgie cilvēki, bet katram ir dažāds izglītības, kultūras līmenis, finansiālais stāvoklis, domāju, ka tikai valoda nevar apvienot – te jābūt vēl kaut kādai komponentei. [...] Kaut kāda mājsaimniece diez vai varēs komunicēt ar ofisa menedžeri, viņām būs grūti atrast kopīgu valodu. Jābūt kaut kādām interesēm, kas var apvienot*." (23 gadi, krieviete, Zviedrija). Ideāla organizācija piedāvātu dažādas aktivitātes dažādām mērķa grupām: "Organizācija varētu nodarboties ar to, ka palīdz atrast kontaktus un līdzdalības iespējas. Bet tur jābūt dažādām sfērām: bērni – tā ir viena lieta, studenti – cita, strādājoši cilvēki – vēl cita. Tad organizācija varētu savas aktivitātes šajos virzienos organizēt."

Tos, kurus satrauc izmaksas, varētu ieinteresēt dažādi fondi, stipendijas un kopumā vienkāršāka pieeja resursiem.

Ja no diasporas pasākumiem attur tas, ka dzīvesbiedram tajos nav ko darīt, jaunieši iesaka arī mītnes zemes izcelsmes cilvēkiem (piemēram, angļiem) mācīt par Latviju, rādīt informāciju uz āru, gatavot materiālus arī angļu valodā un uzsvērt, ka ir iespēja nākt abiem. Kultūras dienas jaunieši iesaka rīkot kā publiskus, visiem atvērtus pasākumus.

KRITIKAS FĀZE – kāpēc nepiedalās?	**RISINĀŠANAS FĀZE – kā risināt?**
Laika trūkums	- Pasākumi ģimenēm (veidot līdzīgus pasākumus Jāņiem, jo piedalās ģimenes, kas neapmeklē korus vai pulciņus), Ģimenes dienas, Jaunais gads - Laika plānošanas konsultācijas - Pielāgot dažādu laikus pasākumu norisei (pasākumi darbdienu vakaros, nedēļas nogalēs – norišu laiku dažādošana)
Attālums	- Motivēt latviešus veidot pašiem savu organizāciju, pasākumus savā pilsētā – piedāvāt palīdzību, atbalstu - Organizēt kopīgu braukšanu – piemēram, no vienas pilsētas saorganizēties bariņam, kas ar vienu mašīnu brauc uz citu pilsētu - Struktūrvienības dažādās mazākās pilsētās – piemēram, kora vadītāja braukā pa mazākiem ciematiem, un reizi mēnesī visi satiekas
Kautrīgs / nesabiedrisks	- Pārliecināt, ka tas nav biedējoši - Saliedēšanas pasākumi (*teambuilding*), rīkot pasākumus, kur cits ar citu iepazīstas, tīklojas. Piemēram, diskusijas, danči - Organizācijai runāt aci pet aci, informēt par organizācijas darbību
Nelatviska sabiedrība ikdienā, slinkums	- Organizācija izrāda iniciatīvu, iesaistīt organizēšanā, uzticēties - Draudzības vakars (iepazīšanās, izstāstīt par organizāciju) - Caurredzamāka organizācijas darbība - Iesaistīt vietējos organizācijas darbībā un pasākumos
Informācijas trūkums	- Mārketinga stratēģija - Reklāma veikalā, sociālie mediji, bukleti / plakāti, Latvijas televīzija, LNT, “Instagram” lapa, “Facebook” - jāaicina cilvēkus dalīties ar informāciju par pasākumiem (piemeram, par atlaidi) - Uzrunāt tieši (piemeram, skolās vacākus un bērnus) - Pašvaldībā uzzināt, kurās skolās ir visvairāk latviešu, un sazināties ar viņiem; - Izveidot interaktīvu karti ar visām latviešu organizācijām - informācija vēstniecībās, vēlēšanās, pasākumos – tur, kur dodas arī neaktīvi cilvēki
Nav intereses	- Sporta svētki (komandas) - Satura daudzveidība - Brīvdabas pasākumi (kino, ekskursijas, izstādes, zīmēšana, grila vakari) - Interešu grupas
Izmaksas	- Fondi, stipendijas, vienkāršāka pieeja resursiem
Negrib saistīties ar Latviju	-Radīt izjūtu, ka būs gaidīts, laba reprezentācija, pozitīvs tēls
Dzīvesbiedram (-ei) nav ko darīt	- Angļiem mācīt/rādīt uz āru, uztaisīt materiālus angliski - Uzsvērt, ka iespēja ir nākt abiem, pat ja otrs nav latvietis - Kultūras dienas – publiski pasākumi - Vienkāršāka pieeja
Citas intereses, vērtības un mērķi	- Sākt diskusiju par vērtībām - Pievienot interesēm atbilstošas aktivitātes - Aktivitātes, kas ir mazāk saistītas ar nacionālismu, bet tīklošanos, būšanu kopā. Piemēram, kopīgas vakariņas, viktorīnas, karaoke, tematiski pasākumi utt., raisīt komunikāciju - Veidot aptaujas, lai noskaidrotu, kas cilvēkiem vairāk interesē.

Kā jau minēts, daļa jauniešu diasporas dzīvē neiesaistās, jo viņiem ir citi mērķi, vērtības un intereses nekā tās, kādas viņi saskata diasporas organizācijās un grupās. Lai piesaistītu arī šādus jauniešus, diskusiju dalībnieki iesaka īstenot vairāk jauniešu interesēm atbilstošu aktivitāšu: "*Aktivitātes, kas ir mazāk saistītas ar nacionālismu, bet tīklošanos, būšanu kopā. Piemēram, viens pie otra vakariņās. Tu esi jaunā pilsētā, nezini nevienu, veids kā cīnīties ar vientulību milzu pilsētā*." (27 g, sieviete, 8 gadus Vācijā) Nepieciešams dot iespēju cilvēkiem iepazīties, uzsākt kaut kādas citas aktivitātes, viktorīnas, karaoke, šlāgerballes, futbolu, velobraucienus, pārgājienus, citas vienkāršas aktivitātes, ko var darīt jebkurš. Šobrīd visi projekti tiek vairāk rakstīti ar intelektuālu mērķauditoriju. "*Dažādība– šlāgerballes, futbols. Sports, ēdiens. Tas, kas nav saistīts ar kultūru, – tas vienotu vairāk visus. Nāks gan tie, kam interesē kultūra, gan citi.*" (35 g, sieviete, 7 gadus Vācijā)Pasākumus jaunieši iesaka veidot ar domu, ka nāks nepazīstami cilvēki – iekļaujot iepazīšanos un savstarpēju komunikāciju. Visbeidzot, nepieciešams kopumā raisīt diskusiju par to, kādas aktivitātes ārvalstīs dzīvojošie varētu organizēt, kā arī veidot aptaujas, kas cilvēkiem interesē vairāk.

Diasporas satīklošana

Kā jau iepriekš minēts, ir dažādi veidi, kā ārvalstīs dzīvojošie uztur saikni ar Latviju – nedēļas nogales skolas, tiešsaistes grupas, diasporas organizācijas, dažādi kultūras pasākumi, nometnes u. tml. Ne vienmēr tie cits par citu zina un sadarbojas. Tādēļ diskusiju dalībniekiem tika jautāts, kā, viņuprāt, varētu tos veiksmīgāk satīklot, veicināt informētību vienam par otru un sadarbību. Iepriekš jau minēti galvenie aspekti, ko dalībnieki nosaukuši arī šajā jautājumā:

1. Lieli pasākumi – "*ja ir uztaisīts labs pasākums, tad tur būs visi*". Kā piemērs tiek minēts 18. novembra pasākums Berlīnē 2018. gadā un Jāņu svinības "Daugavas Vanagu" īpašumā "Straumēni". Abos šajos pasākumos uzstājās viesi no Latvijas (Berlīnē – "Iļģi", Straumēnos – "Bermudu divstūris" u. c.), un tie bija ļoti kupli apmeklēti, radot iespēju iepazīties ar citiem latviešiem. Tomēr pasākumi var būt arī pavisam neformāli, bez noteika mērķa – "kopīgi čilošanas vakari".
2. Sporta pasākumi – pasākumi, kuros netiek vērtētas cilvēka prasmes (dziedāt, dejot, valodas prasmes utt.), ir svarīgi, lai varētu iesaistīt arī mazākumtautību pārstāvjus, nojaucot barjeras, kas liek justies nepieņemtam. "*Kādreiz bija futbola komanda. Tas, man liekas, ir vislabākais veids. Kādam neinteresē sports, tad tie var nākt skatīties.*" (27 g, sieviete, 8 gadus Vācijā) Šādi pasākumi varētu kļūt populārāki, veicinot informācijas izplatīšanos. Jo, kā minēts iepriekš, visbiežāk, iesaistoties kādā aktivitātē pirmo reizi, cilvēks iekļūst informācijas apmaiņas "burbulī", kur uzzina arī par citām aktivitātēm.
3. Reklāma – ir nepieciešams domāt arī par latviešu organizāciju tēlu un reklāmu, lai mērķtiecīgi piesaistītu jaunus dalībniekus. Šobrīd, tā kā visi aktīvisti darbojas brīvprātīgi, tam nesanāk laika. Tāpēc jaunieši uzsver, ka būtu nepieciešams finansējums organizāciju darbībai, lai tas būtu produktīvāk.

Tiek minēts, ka svarīgi, lai kāds šo satīklošanu uzņemtos vadīt. Tagad ir tīkla atslēgas personas (piemēram, Berlīnē Vinija), kas šo funkciju veic, tomēr tādu nav visur. Jāatzīmē arī, ka visi jaunieši neuzskata, ka diasporas satīklošana vai mudināšana iesaistīties diasporas dzīvē ir nepieciešama: "*Cilvēki ir dažādi, tas nav vajadzīgs*."

Uz jautājumu par to, kas varētu veidoties par mūsdienu Latvijas diasporas kultūras dzīves centriem, jauniešiem nav skaidras atbildes. Par latviešu namu vai līdzīgu pastāvīgu tikšanās vietu nepieciešamību pilnīgas pārliecības jauniešiem nav. Kā atzīst kāds jaunietis Berlīnes diskusijā: "*Tad, kad vajadzēs, tad arī būs. Ja šobrīd nav, tad nav vajadzības.*" Daudzu aktivitāšu

organizēšana mūsdienās pārcēlusies uz interneta vidi, decentralizējusies, pasākumi kļuvuši mobilāki, ne tik piesaistīti konkrētai vietai (piemēram, dažkārt jaunieši tiekas pat cits pie cita mājās vai ārpus telpām). Tomēr lielākoties jaunieši atzīst, ka būtu labi, ja būtu pieejamas kādas telpas, kur tikties un tīkloties (tās īpaši novērtē Minsteres latvieši). "*Man liekas, ka būtu forši, ja būtu telpas. Kādreiz mēs varējām dziedāt vēstniecībā, un tad mēs jutāmies kā mājās. Bet tagad vairs nedrīkst,*" (27 g, sieviete, 8 gadus Vācijā) stāsta kāds jaunietis. Tomēr diskusiju dalībnieki apzinās šādu telpu dārgās izmaksas un to, ka latviešu tikšanās vietas vairs neesot tik būtiskas kā kādreiz: "*Latvija ir ļoti tuvu, nav dzelzs priekšskars.*"

ORGANIZĀCIJU SATĪKLOŠANAS IESPĒJAS: INTERVIJU REZULTĀTI

Diasporas organizāciju un grupu raksturojums

Intervijās tiek pausts viedoklis, ka ir divu tipu diasporas organizācijas, kas ir atšķirīgas gan mērķu, gan organizatoriskās struktūras, gan darbības formu ziņā:

1. Trimdas laikā (pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas) izveidojušās organizācijas – ELA, Pasaules Brīvo latviešu apvienība (PBLA), "Daugavas Vanagi", Latviešu Evaņģēliski luteriskā baznīcas ārpus Latvijas (1939), Latviešu ārstu un zobārstu asociācija (LĀZA 1947), Sidnejas latviešu nedēļas nogales skola (ap 1960), Minsteres latviešu centrs, Eiropas Vasaras skola (1979).
2. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas izveidojušās organizācijas: Latviešu biedrība Īrijā (2005), Berlīnes latviešu bērnu un kultūras biedrība, Latviešu Biedrība Skotijā, jauniešu organizācija "Tiecies, Tiecies, Tīklojies", Stokholmas latviešu jauniešu klubs, labdarības organizācija "Giving for Latvia", *UK Latvians Business network*, *Association of Latvian Students and Researchers in the UK* (2013, 2018), latviešu bērnu nometnes – Satikšanās tēvu zemē / kokļu skola / teātra nometne (2012), "Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs", *Baltic Ireland* diasporas medijs (2012), "Latviesi.com", Štutgartes latviešu deju kopa "Trejdeksnītis", Minhenes latviešu koris, tiešsaistes grupa "Birmingham, West Midlands latvieši", online grupa "Latvieši Mančesterā", "Vakareiropas koklētāji", "Kokļu zapte", Hokeja klubs "Latvian Hawks".

Katrai grupai ir ne vien savas stiprās, bet arī vājās puses. Tiek uzsvērts, ka mūsdienu situācija prasa citādu pieeju un piedāvā jaunas iespējas nekā agrāk. Visi respondenti, kuri runā par trimdas laikā radītām organizācijām, uzsver, ka mērķi ir mainījušies kopš pastāvēšanas sākuma. Šīs organizācijas ("Daugavas Vanagi", Eiropas Vasaras skola (EVS), 2 x 2, Latviešu Evaņģēliski luteriskā baznīcas ārpus Latvijas u. c.) uzsver, ka, laikam ejot, jāmainās arī organizācijai, tās tēlam un nozīmei. Tas nereti ir sarežģīti un prasa daudz laika un resursu (piemēram, "Daugavas Vanagi" Londonā ļoti domā par savu tēlu, tā uzlabošanu).

Pašu diasporas organizāciju un grupu pārstāvji par tās darbības mērķi visbiežāk uzskata latvietības uzturēšanu, saiknes ar Latviju saglabāšanu, latviešu satīklošanu – gandrīz visas organizācijas nosauc kādu no šī mērķa aspektiem.

LĀZA: "*Es domāju, ka tā būtība ir, ka mēs katrs savā lietā darbojamies un katrs dodam pienesumu. Vai tu esi kora vadītāja Īrijā, vai tu esi organizācijas valdē Beļģijā, tas mērķis jau ir viens – būt latvietim un palīdzēt Latvijai. Tāds lielais mērķis ir visiem. Kā tas tieši pēc tam sadalās pa kaut kādām nozarēm, specialitātēm vai iespējām, es domāju, ka tas nedaudz atšķiras, bet lielais mērķis ir diezgan līdzīgs visur*."

Pakārtoti šim tiek minēti dažādi specifiski mērķi, un saistībā ar tiem iespējams grupēt organizācijas (vai interešu grupas) šādās kategorijās:

- ***Organizācijas, kuru mērķauditorija ir bērni*** – Latviešu nedēļas nogales skolas, latviešu bērnu nometnes: nodrošināt bērniem latvisku vidi, kurā var iemācīties latviešu valodu, kultūru. Parādīt bērniem, ka ir arī citi latviešu bērni, kas dzīvo ārzemēs, radīt pozitīva piedzīvojuma izjūtu, kas saistīta ar Latviju.
- ***Jauniešu organizācijas***, 2 x 2, Eiropas Vasaras skola – mērķis ir uzturēt jauniešu (gan

jauniešu pēc latviešu skoliņu absolvēšanas, gan citu latviešu jauniešu ārzemēs un Latvijā) interesi par Latviju un latviskām aktivitātēm un organizācijām, veicināt viņu piederību Latvijai. Vēl viens mērķis papildus šiem ir arī līderības veicināšana un jauniešu motivēšana vadīt norises. Piemēram, Eiropas Vasaras skolā jaunieši, kas izauguši no dalībnieku vecuma (11–16), var būt audzinātāji un piedalīties nometnes programmas vadīšanā.

- ***Mediji*** (*latviesi.com*, *Baltic Ireland*), latviešu muzeji, latviešu tiešsaistes grupas – šo organizāciju mērķis ir dalīties ar informāciju par diasporu un norisēm, kas ar to saistītas. Piemēram, "Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs" apkopo informāciju par diasporas vēsturi, uzsverot, ka ne tikai Latvijai ir sava vēsture, bet arī Latvijas diaspora ir daļa no tās.

- **Diasporas latviešu kopas internetā** apkopo latviešus konkrētos reģionos (valstī, pilsētā vai reģionā).

- ***Kultūras biedrības un centri*** un ***brīvā laika / interešu grupas*** (latviešu deju kopas, kori un folkloras ansambļi, mūziķu apvienības. Interešu grupas parasti ir viena no kultūras centru darba formām.) – mērķis ir savest kopā latviešus, kas vēlas nodarboties ar latviešu kultūras kopšanu, veidot kopienas ar vairāk vai mazāk pastāvīgu biedru sastāvu un regulārām tikšanās reizēm. Mērķis arī ir rīkot un / vai apmeklēt lielākus kultūras svētkus, kur satikties un iepazīties ar citiem latviešu kolektīviem.

- ***Profesionāļu organizācijas*** – sporta organizācijas, biznesmeņu organizācijas, studentu un pētnieku asociācija, "Vakareiropas koklētāji" – šo organizāciju mērķis ir primāri saistīts ar mērķi, kas nav latvietības kopšana, bet kāda konkrēta profesionalitāte vai iemaņu kopšana (LĀZA, ALSRUK, *UK Latvians Business network*, Hokeja klubs "Latvian Hawks", "Vakareiropas koklētāji"). Šīs organizācijas saved kopā latviešu speciālistus dažādās jomās.

- ***Labdarības organizācijas***: mērķis ir iesaistīties Latvijas procesos, vācot ziedojumus latviešu ģimenēm utt.

LĀZA kā vienu no galvenajiem diasporu organizācijas mērķiem min atgriešanās Latvijā veicināšanu, taču uzskata, ka tikpat svarīgs mērķis ir uzturēt saikni ar Latviju diasporā, nenošķirot Latviju no diasporas: "*Es domāju, ka tie mērķi daudzām trimdas jeb diasporas organizācijām (arī Diasporas likums ir pieņemts) ir palīdzēt cilvēkiem vieglāk atgriezties Latvijā un iesaistīties vai nu uz mēnesi, vai trim mēnešiem. Tas ir vienalga, jo pasaulē jaunie cilvēki vienu dienu ir te, otru dienu tur. Mēs nevaram tādas mākslīgas sienas būvēt. Tas nevienam īsti nepalīdz. Vecā paaudze pie tā pieturas, bet es uzskatu, ka tas īsti mūs nekur nenovedīs.*"

Organizāciju aktivitātes vistiešākajā veidā saistītas ar katras organizācijas mērķiem – nedēļas nogales skoliņas, kultūras centri, interešu grupas utt. darbojas atbilstoši savai specifikai. Tāpat tās saistītas ar organizācijas pieredzi un darbības tradīcijām – trimdas laikā veidotās organizācijas, kuru darbības pieredze un tradīcijas balstās citādā, no šodienas atšķirīgā situācijā, īsteno citādas aktivitātes nekā nesen veidotas organizācijas / interešu grupas, kuru pamatā ir citi mēķi un motivācija. Visbeidzot, tās saistītas ar organizācijas mērogu (virsorganizāciju funkcijas ir stipri atšķirīgas no, piemēram, interešu grupas aktivitātēm).

Diasporas organizācijām un grupām ir arī atšķirīga struktūra. Tipiski organizācijas un interešu kopas (deju kopas, kori, ALSRUK, hokeja klubs, labdarības organizācijas, muzejs, nometnes, mediji, hokeja klubs) ir viens līdz trīs vadītāji, kas koordinē visu darbu, un palīgi. Nereti vadītāji ir tie paši, kas organizāciju iniciējuši. Biedrībām (latviešu kultūras biedrības, centri, "Daugavas

Vanagi", ELA) ir valde, darbību koordinē kopsapulce. Skoliņu darbības organizēšanā piedalās arī aktīvisti, bērnu vecāki, ir vadītāju kolektīvs, nevis tikai viens vadītājs.

Intervijās tika noskaidrots, arī kādi cilvēki iesaistās diasporas organizācijās:

- Interešu grupas, neformālās apvienības: apvienojas cilvēki ar kopīgām interesēm, brīvprātīgi, izvairoties no birokrātiskām saistībām ("Vakareiropas koklētāji") vai ieguldot paši savus laika un finanšu resursus (deju kolektīvi, kori utt.), kā ieguvumu saņemot gandarījumu par darbošanos.
- Skoliņa, bērnu nometnes: šajās organizācijās tiek iesaistīti atbilstoša vecuma cilvēki.
- Jauniešu organizācijas: iesaistās vai tiek iesaistīti jaunieši, kas darbošanos oarganizācijā uztver kā iespēju sevi attīstīt (iegūt noteiktas prasmes, mācīties līderību) un papildus arī dot ieguldījumu latvietības saglabāšanā, saglabāt saikni ar Latviju.
- Biedrības: iesaistās cilvēki, kam pastiprināti interesē latvietības saglabāšana diasporā.
- Profesionāļu organizācijas, sporta organizācijas: šajās organizācijās iesaistās cilvēki ar interesi attiecīgajā tēmu lokā, profesionalitātē.
- Mediji: iesaistās galvenokārt profesionāļi, kas apvieno savas profesionālās prasmes ar vēlmi dot ieguldījumu latvietības saglabāšanā.
- Citas organizācijas (bez vecuma vai profesionalitātes piesaistes) nemin īpašu iesaistīto cilvēku raksturojumu, jo gandrīz visās organizācijās iesaistās dažādi cilvēki neatkarīgi no profesijas, finansiālā stāvokļa, valodas prasmju līmeņa utt.

Daudzi respondenti, raksturojot cilvēkus, kas iesaistās diasporas organizācijās, apraksta nevis organizācijas sastāvā esošos, bet cilvēkus, kas ir viņu aktivitāšu mērķauditorija, turklāt identificē sevi ar mērķauditoriju.

Runājot par ieguvumiem no piedalīšanās diasporas dzīvē, respondenti nošķir ieguvumus no formālas dalības organizācijās un neregulāras pasākumu apmeklēšanas. Iesaistoties biedrībās, deju kopās, koros, dalībnieki iegūst iespēju sekot līdzi biedrības norisei, ietekmēt tās darbu, būt daļai no kopienas un pārstāvēt kopienu citās valstīs. Galvenais ieguvums no neregulāru pasākumu (EVS, bērnu nometnes u. c.) apmeklēšanas ir iespēja satikt citus latviešus, socializēties.

Sadarbība ar līdzīgām organizācijām

Intervijās tika izzināta arī respondentu informētība par citām diasporas grupām un organizācijām. Atbildes liecina, ka visvairāk par citām līdzīgām organizācijām zina kori un deju kolektīvi, jo ir daudz dažādu kopīgu pasākumu – Latviešu kultūras svētki Eiropā, Kanādā, Dziesmu un deju svētki Latvijā –, kuros grupas viena ar otru iepazīstas. Lielākoties organizācijas labi orientējas savā jomā un var nosaukt līdzīgas organizācijas, ja tādas eksistē. Tomēr vairākos gadījumos, kuros organizācijas ir specifiskas, viņi nezina nevienu līdzīgu organizāciju, zina par citām līdzīgām organizācijām tikai aptuveni, vai arī šādu līdzīgu organizāciju nav. Piemēram, *Baltic-Ireland.com*, ALSRUK, LĀZA, "Tiecies, tiecies, tīklojies".

Kopumā respondentu vērtējums par informācijas pieejamību ir pozitīvs, un vairākkārt tiek minēts, ja kāds meklē, informāciju varēs atrast. Visbiežāk organizāciju pārstāvji iepazīstas ELA vai citu organizāciju rīkotos pasākumos – semināros, konferencēs, koncertos un citos projektos (kā piemēru Austrālijas latviešu skoliņas pārstāve min "Stāstu segas" projektu), nometnēs. Cilvēcisku kontaktu un iespēju satikties organizāciju vadītāji uzskata par vislabāko

iepazīšanās un satīklošanās iespēju. Tāpat informāciju mēdz iegūt, pateicoties tam, ka vienas organizācijas dalībnieki nereti ir iesaistījušies vairākās citās līdzīgās organizācijās (piemēram, gan dzied korī, gan ir biedrības biedrs, darbojas vairākos deju kolektīvos utt.).

Attiecības ar līdzīgām organizācijām respondenti raksturo kā labas, aptuveni divas trešdaļas no organizācijām ir mēģinājuši sadarboties ar citām, rīkojot kopīgus pasākumus, pārpublicējot informāciju par citu organizāciju rīkotām aktivitātēm un apmeklējot citu organizāciju rīkotus pasākumus. Galvenās jomas, kādas min respondenti, atbildot par sadarbošanos ar līdzīgām organizācijām, ir:

1. ***Kopīgu pasākumu veidošana***. Galvenokārt kultūras jomā pasākumi tiek rīkoti samērā daudz. Visbiežāk pasākumus rīko **latviešu biedrības**, jo kori un deju kolektīvi nereti nav oficiāli reģistrētas organizācijas, bet gan daļa no biedrības. Biedrības vairākās pilsētās labprāt veido kopprojektus svētkos – deju kolektīvu sadraudzības koncertus, Jāņu, Ziemassvētku un 18. novembra svinības. **Bērnu pasākumi**, ko arī rīko biedrības, kurās darbojas skoliņas: talantu konkursi, nometnes. **Latviešu bērnu nometnes** – nometņu vadītājs Pēteris Jansons stāsta, ka labprāt veidotu divu nometņu sadraudzības dienu: "*Varētu satikties nometnes savā starpā, tādējādi, piemēram, ja uz manu nometni ir latviešu bērni no 14 valstīm, tad satiekoties ar citu nometni, varam reizē būt 20 valstu latviešu bērni.*" Vēl nometnēs tiek piesaistīti latviešu skoliņu skolotāji, kā arī vienas nometnes dalībnieki tiek aicināti ierasties uz citas nometnes noslēguma koncertu vai izrādi.

2. ***Dalīšanās ar informāciju, profesionālā sadarbība***. **Nedēļas nogales skoliņas**. Sidnejas latviešu bērnu skoliņas pārstāve min, ka viņa labprāt ar citām Austrālijas latviešu skoliņu skolotājām pārrunā skoliņas programmu un dalās pieredzē, tāpēc uzskata, ka būtu nepieciešams veidot vienotu programmu, kas atvieglotu skoliņu darbu. **Muzeji**. Arī muzeji sadarbojas savā starpā, sūtot krātuvju materiālus.

3. ***Organizācijas darbības paplašināšana.*** Savas organizācijas paplašināšana citās pilsētās / valstīs, dalībnieku un biedru piesaiste – piemēram, 2 x 2 pārstāvji vēlētos rīkot nometnes arī citās valstīs, kā arī, sadarbojoties ar vietējām organizācijām, rīkot informācijas vakarus, kuros pastāsta un popularizē 2 x 2 kustību. ALSRUK šogad (2019) plāno vienas konferences vietā rīkot trīs mazākas konferences vairākās Lielbritānijas pilsētās, aicinot pieteikties interesentus, kas vēlētos konferences savās pilsētās koordinēt. Deju kolektīviem, koriem u. c. īpaši nozīmīgi kontakti, kas ļauj paplašināt dalībnieku skaitu.

Runājot par to, kas patlaban kavē sadarbību, visbiežāk tiek minēts:

1. ***Resursu trūkums*** – laiks un finansējums. Šo kā galveno traucēkli min gandrīz visi respondenti. Tiek uzsvērts, ka darbs organizācijās ir brīvprātīgs un tāpēc tā nav pirmā prioritāte.

2. ***Viedokļu nesakritība***. "Daugavas Vanagu" fonds Londonā: "*Pasaule ļoti ātri mainās, un DV (pasaules līmenī) negrib tik ātri kustēties līdzi tām pārmaiņām. Iespējams, ir labāk nesadarboties ar citām DV organizācijām, lai varētu mainīt uzskatus par savām darbībām. Šobrīd ir negatīvs uzskats gan Latvijā, gan Anglijā. Svarīgi, ka mēs ("Daugavas Vanagi" Londonā) varam iesākt savu stāstu un mainīt organizāciju pozitīvā veidā. Katra sabiedrība ir tik atšķirīga, ka nevar viena organizācija visus reprezentēt. Šo saku ne kā DV valdes loceklis, bet kā biedrs.*" Šo aspektu min arī citi respondenti, kas ir mēģinājuši sadarboties pasākumu rīkošanā, taču bijuši dažādi uzskati par to, kā jārīkojas.

3. ***Informācijas trūkums, kontakti.*** Specifisku organizāciju, kuru nav tik daudz,

liela problēma ir kontakti, piemēram, Stokholmas latviešu jauniešu kluba vadītāja Amēlija Bekhus stāsta: "*Ir grūti komunicēt ar citiem jauniešiem par sadarbību, ja viņus nevar atrast*."

Atbildot uz jautājumu: "*Kas būtu nepieciešams, lai veicinātu saišu veidošanos starp tādām organizācijām kā šīs un jūsu parstāvētā organizācija?*", tiek minēts, ka virsorganizāciju uzdevums būtu satīklot mītnes zemē esošās organizācijas (piemēram, Latviešu Kopība Vācijā). Aira Priedīte pauž daudzkārt izskanējušo viedokli: "*Abās pusēs vajag cilvēkus, kuri būtu ieinteresēti sadarboties* [..]. *Mums ir "Skolu tilti", kur diasporas sestdienas skolu skolotājas tiekas ar Latvijas skolotājām. Tagad rudenī mēs brauksim uz Helsinkiem apmaiņā. Valmieras skolotājas brauks uz Helsinkiem pasniegt stundas Helsinku sestdienas skolā, bet mēs arī brauksim paskatīties Helsinkos vietējās somu skolas. Nākošais būs, ka tie sestdienu skolu somu skolotāji brauks uz Latviju, un atkal viņiem šeit programmu izveidos. Tā pamīšus mēs gribam pa Eiropu ceļot. Otra programma mums tagad ir plānošanā ar Stokholmu, kur vecākās klases no sestdienas skolas brauks uz Latviju klašu apmaiņas programmā. Mums ir doma, ka viņi atbrauks uz Latviju uz vienu skolu un ies, piemēram, divas dienas tur skolā, dzīvos ģimenē, un tad atkal viņi brauktu uz Stokholmu, kur atkal tas pats notiktu. Tādos projektos Latviešu valodas aģentūra mums ir bijusi ļoti, ļoti atsaucīga. Tā kā mēs esam varējuši ļoti daudzas tādas lietas veidot. Vēl ir vajadzīgi vecāki, kas ir pats svarīgākais, kuriem interesē, ka viņu bērniem ir latviešu valoda kaut vai vismaz vienkāršā sarunvalodas līmenī. Vecāki, kuriem tas ir svarīgi, un vecāki, kuriem tas interesē. Es domāju, ka tas ir pats svarīgākais. Ja vecākiem tā lieta neinteresē un viņi mājās ar saviem bērniem runā angļu vai vācu valodā, tad pamatā mēs varam darīt, ko mēs gribam, bet ar tiem bērniem mēs tikai līdz zināmai robežai tiksim, saprotams, ar izņēmumiem."*

Sadarbība ar atšķirīgām organizācijām

Papildus tika noskaidrots, vai respondenti zina, kādas diasporas organizācijas, kas darbojas no viņu organizācijas atšķirīgās jomās, un lielākoties viņi šādas organizācijas zina. Tiek norādīts, ka **aktīvie cilvēki**, kas darbojas korī, bieži vien arī, piemēram, dejo deju kolektīvā. Attiecībā uz dalībnieku iesaistīšanos vai neiesaistīšanos citās organizācijās tiek minēti arī vairāki specifiski aspekti. Tīklošanos var ietekmēt pašas organizācijas specifika. Ir organizācijas, kuru dalībnieku primārie mērķi un darbības joma nav tieši saistīti ar latviskuma saglabāšanu, piemēram, ALSRUK: "*Man liekas, ka šī ir tā grupa, kas neies draudzēties ar latviešiem tikai tāpēc, ka tas ir latvietis. Viņus interesē tieši viņu interese, piemēram, ekonomikas profesoram interesēs citi ekonomikas profesori. Latviešu skoliņās iesaistās, bet citādi nē*." ALSRUK pārstāve arī uzskata, ka zemākas kvalifikācijas darbu strādātājiem ir svarīgāk socializēties ar tiem, kas runā latviski. Līdzīgu uzskatu pauž otra profesionāļu asociācija LĀZA: "*Nē, protams, mums patīk gan kori, gan deju kolektīvi, bet mēs aktīvi ar viņiem nesadarbojamies. Tas ir vairāk cilvēkiem, kas veido kultūras programmas un mūsu latvisko identitāti. Protams, ka viņi piedalās Dziesmu svētkos un visur. Man nav nekas ne pret kori, ne pret deju kolektīvu, bet aktīva sadarbība mūsu starpā, protams, nav.*"

Organizācijām, kas darbojas ar bērniem un jauniešiem, turpretī informētība par citām iesaistes iespējām diasporas dzīvē ir ļoti svarīga **pēctecības faktora** dēļ. Kā uzsver Aira Priedīte (EVS): "*Ja mēs šodien skatāmies uz bērniem, tad bērni paliek līdz 11, varbūt 12 gadu vecumam sestdienas skolās, jo tad tas modelis īstenībā viņiem vairs nav īsti aktuāls. Tur būtu ļoti svarīgi,*

ka tā EVS ir atkal tā pēctecība. Tie bērni, kuriem ir 11 gadi, tie jau ar saviem draugiem no Briseles vai Stokholmas brauc uz vasaras skolu, kur viņi var to turpināt līdz 16 gadu vecumam. Tad mēs atkal nonākam līdz tam, ka esam viņus piesaistījuši un tad viņi jau nāk kā audzinātāji, un tad varbūt viņi sāk jau veidoties savās organizācijās un jau savstarpēji var tīkloties tālāk, bet viņiem jau tā saikne un saknes ar Latviju un caur latviskumu ir."

Galvenais **informācijas avots** ziņām par citām, atšķirīgām organizācijām, ir interneta resursi – organizāciju profili sociālajos tīklos, informācija diasporas interneta medijos, piemēram, "latviesi.com", personiskie kontakti dažādos pasākumos. Īpaši jāizceļ "latviesi.com": *""Latviesi.com" nodrošina diasporas kopienu datubāzi. Komunicējam ar visiem caur e-pastiem, piedalāmies arī pasākumos, īpaši caur ELA – tikšanās ar kopienām, kur mēs cilvēkus informējam. Arī ELA informē par mums, jo "latviesi.com" ir ļoti daudz cilvēki un organizācijas, kas ir iesaistīti dažādos veidos latviesi.com, tādējādi daudzi ir arī ziņas par latviesi.com tālāknesēji un vēstneši.* [..] *Piemēram, šobrīd ir SIF* [Sabiedrības integrācijas fonds] *projekts, kur veicina latviešu organizāciju mājaslapu izveidi uz "latviesi.com" bāzes. Pirms diviem gadiem pabeidzām vienota diasporas notikumu kalendāra izveidošanu, ko visi var izplatīt savās mājaslapās un viņš atjaunojas*."

Kopumā, raksturojot **sadarbības pieredzi** ar atšķirīgām organizācijām, var nošķirt divas grupas:

1. **Samērā šauras specializācijas un neliela mēroga organizācijas** parasti nav sadarbojušās ar atšķirīga profila organizācijām, jo uzskata, ka tas nav nepieciešams. Parasti šo organizāciju mērķauditorija ir konkrēti cilvēki, kas darbojas organizācijā vai iesaistās pasākumos.
2. **Virsorganizācijas**, kuru darbības būtība ir veicināt daudzveidīgas aktivitātes – tematiski, teritoriāli, dažādai mērķauditorijai. Šo organizāciju mērķauditorija parasti ir citas, mazākas organizācijas. Situāciju raksturo Elīna Pinto (ELA): "*Tā diasporas ekosistēma ir ļoti daudzslāņaina un kompleksa. Līdz ar to mums ir jāspēj tvert to pozitīvo. Atvērtā komunikācija mums ir ar visiem. Jebkurš, kurš vēlas kādu jautājumu aktualizēt, var pie mums vērsties, un mēs pēc labākajām iespējām arī meklēsim veidu, kā to risināt. Nevis tādas individuālas problēmas, bet skatīsimies, kā to var iekļaut kādā kopējā ainā un radīt daudziem, ja ne visiem derīgu risinājumu. Līdz ar to mūsu pirmais nosacījums ir atvērtā komunikācija un pieejamība visām organizācijām*."

Vērtējot sadarbības ar atšķirīga profila organizācijām **nepieciešamību vai lietderību**, respondentiem no pirmās grupas vairākumā gadījumu nav viedokļa. "Tiecies, tiecies, tīklojies" kā ieguvumu min: "*Ar sadarbību iegūts atbalsts (psiholoģisks), saikne saglabājas, un notiek cilvēku informētība / izglītošana*." Savukārt virsorganizāciju viedoklis – ELA*: "Par deju kopām un koriem, arī teātriem vai šiem uzņēmēju klubiem. Tas arī šobrīd ir tāds interesants jautājums, jo daudz kur mēs saskaramies ar simptomiem un visādām attiecību lietām, kas ir uz vietas tajās zemēs un kopienās. Ja, piemēram, uz vietas latviešu biedrība un koris ir sastrīdējušies, tad koris nejutīsies pārstāvēts ELA caur to biedrību. Savukārt, ja biedrības vadītājs ir arī kora vadītājs, tad tas koris jutīsies pārstāvēts.* [..] *Šobrīd mēs gribētu arī veicināt un mudināt šīs kopas, lai viņas savā starpā veidotu šīs interešu organizācijas. Piemēram, diasporas latviešu koru asociācija Eiropā vai pasaulē. Līdz ar to šī organizācija var tapt par mūsu partneri vai par mūsu biedru atkarībā no tā, cik labi mēs spējam viņu interešu pārstāvību nodrošināt, bet tur būtu*

jau kaut kāda zināma leģitīma struktūra, kura nebūtu tik atkarīga no šīm konkrētajām attiecībām uz vietas tajās mītnes zemēs. [..] *Līdz ar to tur vēl būtu telpa, kur pilnveidotos, lai arī to diasporas kopējo vēstījumu nestu daudz konsekventāk un mazāk rīvētos savā starpā.*"

Tikai dažas organizācijas cenšas raksturot savas ieceres un vēlmes par sadarbības ar atšķirīga profila organizācijām iespējamību turpmākajā nākotnē. Pamatviedokli šajā jautājumā izsaka "Tiecies, tiecies, tīklojies": "Vēlētos, bet jāizdomā, kā, jo katrai organizācijai ir savi mērķi."

Ņemot vērā, ka tikai nedaudzi respondenti ir sadarbojušies ar cita profila organizācijām, novērtējuši šādas sadarbības lietderību vai turpmākās sadarbības iespējas, arī jautājumā par šķēršļiem starp konkrētas organizācijas sadarbību ar cita profila organizācijām respondentiem vairākumā gadījumu nav viedokļa. Kā galvenie šķēršļi tiek minēti resursu un kapacitātes trūkums. Kopumā situāciju raksturo neformālās apvienības "Vakareiropas koklētāji" pārstāve: "*Ir visādas biedrības, bet, ja tu gribi aktīvi būt kādā biedrībā un nodarboties ar administrēšanu un organizēšanu, tad tas laiks, kas paliek tev kā mūziķim, māksliniekam un tai radošajai dzīvei vēl papildus visām ikdienas lietām, ir niecīgs. Ja man ir jāizvēlas starp vienu un otru, es personīgi izvēlos mūziku un mākslu, un atsakos zināmā mērā no birokrātijas un administrācijas. Es labāk eju savu ceļu, jo tā ir mana personīgā atbildība*."

Kā vēlamie nosacījumi sadarbībai starp dažāda profila organizācijām tiek minēti:

- nepieciešama brīvprātīgo cilvēku komanda;
- gudrs līderis;
- komunikācija, personīgā uzaicināšana (formālā);
- veids, kā iedrošināt mazās apvienības;
- darba grupas iesaistītu grupiņas / kolektīvus, kas nav atkarīgas no citām organizācijām.

Kopumā situāciju raksturo bērnu nometņu vadītājs Pēteris Jansons: "*Tas viss ir saistīts ar finansējumu un resursiem. Ir jābūt programmām, kas mērķtiecīgi strādā, lai šo (sadarbību starp organizācijām) attīstītu, kas domātas motivētiem cilvēkiem, viņu radošās kapacitātes palielināšanai. Tas būtu labs ieguldījums.*"

Informācijas aprite

Vispopulārākā platforma, kurā organizācijas informē par savu darbību, ir internets. Sociālo tīklu "Facebook" gandrīz visu organizāciju pārstāvji nosauc kā galveno platformu saziņai. Organizācijām ir savas lapas un domubiedru grupas "Facebook", kā arī informācija par pasākumiem un akivitātēm tiek izplatīta dažādās diasporas latviešu "Facebook" grupās. Aptuveni trešdaļa intervēto organizāciju ir izveidojušas arī savas interneta vietnes. Vairākām organizācijām ir arī savi "Instagram" profili, "LinkedIn" profili, "draugiem.lv". Aptuveni divām trešdaļām organizāciju ir arī saraksts ar cilvēkiem, kuriem informācija tiek izsūtīta e-pastā.

Otrais populārākais informācijas izplatīšanas veids, kuru lielākā daļa organizāciju uzskata par efektīvu, ir informācijas nodošana personīgi – no cilvēka cilvēkam. Šādu informācijas nodošanu nodrošina, piemēram, ciemošanās organizācijās, informācijas izplatīšana lielākajos pasākumos, kā arī dalīšanās ar pieredzi un ieteikumi. Lieliski darbojas modelis, kad cilvēks, kas

iesaistās organizācijā, izstāsta par to saviem draugiem un paziņām un uzaicina darboties kopā. Piemēram, Eiropas Vasaras skolas pārstāve Aira Priedīte saka: "*Mēs EVS nekad vēl neesam reklamējuši. Pamatā mums vienmēr ir bijis pietiekami daudz bērnu. Mums vienmēr ir pat par daudz jau. Drīzāk par daudz nekā par maz. Tas fenomens varbūt tiešām ir tā labā pieredze, kas bērniem ir. Es redzu, ka manai māsasmeitai, kura dzīvo Briselē un kura tagad arī ir sākusi iet vasaras skolā, tagad ir draudzene Tallinā, un otra draudzene ir Zviedrijā. Viņa tajā pirmajā gadā bija vēl ļoti nedroša, bet tagad šīs trīs meitenes ir kā saliedēta komanda. Viņas brālis ļoti negribēja, bet tagad viņš ir sarunājis, ka viņa draugs no Briseles arī brauks uz vasaras skolu. Viņi abi brauks. Mēs varam "Facebook" būt un filmas, bildes rādīt, un tekstus rakstīt, bet tā mutiskā propaganda ir tā labākā un tā vērtīgākā, jo tas tiešām aiziet*."

Tikai trīs organizācijas piemin informācijas izplatīšanu taustāmā formā – kā skrejlapas vai bukletus ("Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs", 2 x 2, Austrālijas latviešu jauniešu apvienība).

Par nākotnes iespējām savu darbu reklamēt plašāk organizāciju nostāja atšķiras. Reklamēt savu darbību plašāk aktīvi vēlas 2 x 2 organizatori, lai piesaistītu lielāku dalībnieku skaitu – viņi vēlētos rīkot informatīvus vakarus ar dančiem, braucot ciemos pie organizācijām dažādās valstīs. Plašāk aktivitātes reklamēt vēlētos arī citas organizācijas, piemēram, "Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs", taču par vienu no galvenajiem šķēršļiem, kas traucē to darīt, tiek minēti resursi – tas prasa daudz laika un finansiālo resursu, kurus organizācijas labāk izvēlas novirzīt veiksmīgai pasākumu norisei un organizācijas darbībai. Vairāki organizāciju pārstāvji min, ka plašāka reklamēšana nešķiet nepieciešama, jo dalībnieku vai biedru ir pietiekami un lielākam interesentu skaitam organizācijai trūkst kapacitātes. Piemēram, diasporas latviešu bērnu nometņu organizators Latvijā Pēteris Jansons saka: "Jau tagad bez īpašas reklamēšanas vai dalībnieku meklēšanas pieprasījums ir lielāks, nekā varam nodrošināt, it īpaši kokļu nometnē. Uz nākamo gadu jau šobrīd pretendentu skaits ir divreiz lielāks, nekā mēs varēsim uzņemt."

Organizāciju pārstāvjiem un vadītājiem ir plašas zināšanas par diasporas medijiem. Aptuveni 90 % intervēto organizāciju zina mediju "latvieši.com", un aptuveni 70 % organizāciju ir sadarbojušies ar šo mediju, liekot tajā savus rakstus vai citādi. Par šo mediju intervijās lielākoties izsakās pozitīvi, minot, ka vienots medijs visai diasporai un Latvijai rada vienotāku izjūtu diasporas pārstāvjiem, nenodalot diasporu no Latvijas, bet formulējot to kā Latvijas daļu. Aira Priedīte atzīst vienoto mediju nozīmi diasporas un Latvijas savienošanā: "*Es domāju, ka mēs esam spēruši vienu milzīgu soli. Proti, mums ir tagad apvienotie mediji, kas, manuprāt, ir ļoti, ļoti būtiski, jo medijiem tomēr ir milzīgs spēks. Tas nozīmē, ja mums ir apvienotie mediji, kas ir apvienoti arī ar Latvijas medijiem, tad tas ir ļoti, ļoti liels solis uz priekšu. Es esmu no vecās trimdas, bet mani bērni trešajā paaudzē ir saglabājuši latviešu valodu, un, kad mēs pārcēlāmies pirms 12 gadiem uz Latviju, tad man teica: "Jūs jau neesat mūsējā!" Tas zināmā mērā bija arī aizvainojoši, bet es to kā aizvainojumu neuztvēru un paliku šeit dzīvot, bet es varēju arī apvainoties un pateikt, ka man te nav ko meklēt. Tāds "mēs un jūs" nedrīkst būt. Tā ir tāda lieta, ko es tiešām gribētu iznīcināt. Tam nav jābūt. Tas nav pieņemami. Ir tikai viens "mēs", bet vienmēr būs grupa cilvēku, kas dzīvos ārpus Latvijas. Tas ir jāpieņem, jo tas vienkārši tā būs, bet viņiem arī nav tiesības skatīties uz cilvēkiem, kas ir palikuši Latvijā, ar tādu zināmu iedomību, ka tie ir tie, kas tur ir palikuši. Nē! Abiem diviem ir milzīgi daudz vērtību un milzīgi daudz pieredzes. Tikai liekot kopā, mēs varam sasniegt vēl daudz, daudz vairāk*."

Citi nosauktie mediji ir Latvijas televīzija, Latvijas radio, *Baltic-Ireland.com*, *latvians.co.uk* u. c. Viedokļi par to, vai ir nepieciešams viens centrālais medijs, dalās. Viena no respondentiem (*baltic-Ireland.com*) min, ka žēl, ka nav vairāk lokālu diasporas mediju – tādu, kuru mērķauditorija ir tieši diasporas latvieši kādā noteiktā teritorijā, jo cilvēkiem visvairāk interesētu lasīt ziņas par viņu reģionu, bet "*Ja medijs raksta to, kas lasītājam neinteresē, tad tā ir medija pašnāvība*". Ja medijs ir viens, tad tam būtu nepieciešami korespondenti vairākās Eiropas valstīs. Bet viņa min, ka šādu mediju izveidošanai arī būtu nepieciešams nopietns finansējums, kura šobrīd nav. *Latviesi.com* pārstāvis uzsver to, cik svarīgi, ka viens medijs sasniedz visus diasporas pārstāvjus: "*No vienas puses, ir labi, ka nav tikai viens medijs. Bet, no otras puses, kad jebkurš nonāk līdz reālai īstenošanai, saprot, ka ir grūti strādāt ar 20 dažādām organizācijām un 20 dažādiem medijiem. Par* latviesi.com *saka, ka ir viens liels medijs, jābūt ir dažādiem medijiem. Bet tajā pašā laikā ir daudzi, kas saka, ka vajag vienu kopīgu mediju, ar kuru var visus sasniegt.* [..] Latviesi.com *diasporas organizācijas datubāzē ir 1400 diasporas organizāciju un kopienu vadītāju, līderu, kuriem ik pa laikam izsūtām ziņu cerībā, ka esam sasnieguši viedokļu līderus. Man nav zināma cita datubāze, kurā varētu sasniegt tik milzīgu cilvēku apjomu*."

Abi mediju pārstāvji ir vienisprātis, ka mediju nozīme tiek novērtēta par maz un tai būtu jāpiešķir lielāks finansējums, lai varētu gaidīt kvalitāti: Indulis Bērziņš, *latviesi.com*: "*Informācijas telpa nav kaut kas, ko var laist pašplūsmā. Līdz ar to tas ir obligāti, ka tā tiek uzsvērta kā prioritāte, ko kārtot. Latvijai ir jāuzņemas atbildība arī par informācijas telpu ārpus Latvijas. Jo šobrīd tas ir tādā pašplūsmā. Tā ir nopietna atbildība, kas ir jādara, un ir pēdējais laiks to uzsākt. Visos līdzekļos, kas to var veicināt, tai skaitā finansējums. Kā to veicināt – par to lai domā valsts*."

Sadarbība ar Latvijas valsts insitūcijām

Gandrīz visas organizācijas var nosaukt dažādas Latvijas institūcijas, kas darbojas ar diasporu, – Ārlietu ministrija (ĀM), Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), Kultūras ministrija (KM), Sabiedrības integrācijas fonds, Valsts kultūrkapitāla fonds, Latviešu valodas aģentūra, vēstniecības u. c. Interesanti, ka pie Latvijas valsts institūcijām vairākkārt tiek nosaukta arī ELA un PBLA.

Organizācijas var iedalīt trīs grupās, pēc to sadarbošanās ar Latvijas institūcijām aktivitātes:

1. Organizācijas, kas pastāvīgi sadarbojas ar Latvijas institūcijām

Pie šīs grupas pieder virsorganizācijas un kopienas, kas cieši saistītas ar tām – ELA, *latviesi.com*, Eiropas Vasaras skola, LĀZA, "Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības fonds", "Daugavas Vanagi". Pastāvīga sadarbība ir arī SIF programmas latviešu diasporas bērnu nometnēm (P. Jansons). Elīna Pinto, ELA: *"Ļoti daudzām. Latvijā mēs sadarbojamies ar ministrijām, ar ministrijas pakļautības iestādēm, piemēram, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru* (*LIAA*)*, Latviešu valodas aģentūru* (*LVA*)*, tāpat regulāri viesojamies Saeimā, kad tur tiek skarti diasporas jautājumi. Pēdējos gados mēģinām attīstīt sadarbību ar pašvaldībām, jo esam sapratuši, ka daudzas no lietām, kuras mēs darām, ir daudz interesantākas pašvaldībai, kura tieši redz to ieguvumu vai saikni ar saviem cilvēkiem ārpusē, iespējamajiem remigrantiem, vai iespēju viņu korim aizbraukt kaut kur ciemos. Līdz ar to mēs redzam, ka*

pašvaldību līmenī ir daudz vieglāk kaut kādas idejas īstenot. Līdz šim aktīvākā ir Valmiera, bet arī Liepāja. Esmu uzrunājusi arī Jelgavas novadu uz kopīgiem projektiem. Tad, protams, tāds plašs ir arī NVO loks, kas mums ir radniecīgas. Tur ir Latvijas Jaunatnes padome, ar kuru esam kopīgus projektus īstenojuši. Tur ir "Providus", ar ko mēs esam arī sadarbojušies Diasporas likuma izstrādē. Arī ar "Ar pasaules pieredzi Latvijā", kas ir remigrantu organizācija. Daudz ko esam kopā darījuši. Esam uzrunājuši arī "Iespējamo misiju" kopīgiem projektiem. Līdz ar to NVO vidū mēs diezgan brīvi jūtamies. ELA ir pārstāvēta arī vairākās valdības līmeņa konsultatīvajās padomēs vai struktūrās, kas ir MK un NVO sadarbības memoranda padome. Tad NEPLP, kas ir mediju uzraugs Sabiedriskajā konsultatīvajā padomē, kas ir saistīts ar sabiedrisko pasūtījumu un elektroniskajiem medijiem. Arī esam SIF padomē. Tās ir vairākas platformas, kurās mēs ienesam to diasporas redzes leņķi ar savu darbību."

2. Organizācijas, kas sadarbojas ar Latvijas institūcijām pasākumu rīkošanā

Aktīvi ar Latvijas institūcijām sadarbojas arī biedrības, kas veido kultūras vai citus pasākumus: Štutgartes latviešu biedrība, Latviešu biedrība Īrijā, Berlīnes latviešu kultūras biedrība, 2 x 2, Latviešu biedrība Skotijā, Austrālijas latviešu jaunatnes apvienība, "Tiecies, tiecies, tīklojies", *UK Latvians Business Network*, ALSRUK, Sidnejas latviešu nedēļas nogales skola, *Baltic-Ireland*, Latvijas hokeja klubs "Latvian Hawks". Šī sadarbība notiek projektos, piesakoties finansējumam dažādos projektu finansējumu programmu konkursos. Organizācijas vērtē sadarbību kā produktīvu un redz arī potenciālu sadarbību nākotnē. Piemēram, Latviešu centrs Minsterē: "*Labprāt piesaistītu vairāk organizācijas, lai attīstītu izglītības jomu centrā*", vairāki min arī, ka vēlētos saņemt atbalstu projektu rakstīšanā. Kā negatīvu faktoru sadarbībai min pārlieku lielu Latvijas institūciju vēlmi uzspiest diasporai savu viedokli. Piemēram, Liene Dindone, 2 x 2: "*Ir sajūta, ka grib virzīt savu programmu mūsu ietvaros, nevis mums palīdzēt. Tas nav slikti, bet mums nav programma tāda domāta, lai sabrauktu cilvēki un sevi reklamētu*."

3. Organizācijas, kas nesadarbojas ar Latvijas institūcijām

Šajā grupā ietilpst organizācijas, kurām nav oficiālas biedru struktūras un nav vajadzības pēc šādas struktūras. Šīm organizācijām nav lielas motivācijas sadarboties / kontaktēties ar Latvijas valsts institūcijām, jo šo sadarbošanos cilvēki saista ar pārlieku lielu birokrātiju. Piemēram, Aiga Ožehovska, "Vakareiropas koklētāji": "*Ja mēs visu to gribam pacelt valstiskā līmenī, tad, protams, ir vajadzīgas organizācijas un kongresi, diskusijas, sarunas, apaļie galdi. Ja mēs to visu paņemam cilvēciskā līmenī, tad ir vajadzīgi cilvēki, kuri labi saprotas, kuri grib vienkārši draudzēties nevis tāpēc, ka viņi ir latvieši, bet tāpēc, ka viņiem interesē tā latviskā lieta. Tad jau tas viss aiziet citā līmenī, jo tu vienkārši draudzējies kā ar jebkuru citu pasaules pilsoni, neskatoties, vai tas ir latvietis vai kāds cits, un tad jau tev nevienam nauda nav jālūdz. Tu dari to, kas tev interesē, ieguldi savu brīvo laiku un savas brīvās finanses. Man laikam tas otrais modelis liekas pievilcīgāks, jo tajā ir mazāk birokrātijas."*

Par diasporas konsultatīvo padomi ir informētas pirmās divas grupas – tie, kas sadarbojas ar Latvijas institūcijām. Liela daļa par diasporas konsultatīvo padomi zina ļoti nedaudz, tāpēc par ļoti svarīgu uzskata cilvēku informēšanu par šīs padomes eksistenci un darbību, kā arī dialogu, sadarbību ar lielākām un mazākām diasporas organizācijām – informācijas apmaiņu, gan dodot, gan saņemot informāciju no diasporas. Informācija no diasporas puses – kādas ir nepieciešamības, problēmas. Informācija no padomes puses – mūsu mērķi, veidi, kā mēs

varam palīdzēt. Šo aspektu lieliski iezīmē Uģis Gruntmanis, LĀZA: "*Es domāju, ka visām šīm padomēm jēga ir tikai tad, ja mēs uzstādām mērķus un tad izvērtējam, vai šie mērķi ir sasniegti, jo runāšana ir jauka, bet kāpēc mēs to runājam? Vai mēs varam kaut ko izdarīt, lai uzlabotu Latvijas augstāko izglītību caur šo Diasporas padomi? Vai mēs varam kaut ko izdarīt, lai zinātnieku atbraukšana, atgriešanās un atbalsts viņiem līdzīgi kā Igaunijā būtu labāks? Vai mēs varam izdarīt tā, ka mēs tiešām uztaisām programmu, ka tie jaunieši, kuri ir izbraukuši vecākiem līdzi uz ārzemēm un mācās tajā valstī, varētu atbraukt uz vienu vidusskolas gadu šeit Latvijā, lai iegūtu draugus, jo tas ir vienīgais, kāpēc viņi atgriezīsies šeit kādreiz, jo, ja viņiem būs draugi tikai Anglijā, Īrijā vai Amerikā, viņi nekad neatgriezīsies. Mēs to redzam arī ar saviem bērniem. Tas tiešām darbojas. Ja tu te esi atbraucis, tu esi bijis šeit gadu vai pusgadu, tu redzi, ka te tev ir savi draugi. Nevis ka tu atbrauc tikai pie vecmammas, bet tu atbrauc pie reālas savas grupas cilvēkiem, ar kuriem tev interesanti. Tās ir tādas ļoti reālas lietas, ko es ceru, ka mēs Diasporas padomē varēsim atrisināt, ne vienkārši sēdēt un runāt.*"

Gandrīz visi, kas par šo padomi ir informēti, tās izveidi uzskata par pozitīvu notikumu, jo tā tuvina diasporas sabiedrību Latvijas sabiedrībai. Vairākkārt izskan doma, ka no Latvijas diasporas politiku veidot ir ļoti problemātiski, jo, no Latvijas puses skatoties, perspektīva ir citāda un dialoga veidošana no abām pusēm mēdz būt problemātiska. Elīna Pinto: *"Diasporas lietas no valsts viedokļa ir grūti tveramas, uzraugāmas un uz priekšu virzāmas, tāpēc ka tās skar ļoti daudzu un dažādu jautājumu loku. Diasporas likuma izstrādē man bija interesanti redzēt, ka pirmajās sapulcēs, kur bija sasauktas dažādas ministrijas, tās ar pārsteigumu atklāja, ka cita ministrija jau dara kaut ko tajā lietā, kur viņiem likās, ka viņi vienīgie kaut ko dara. Nereti bija strīdi, kuram un kas ir jādara vai kuram nekas nebūtu jādara. Kaut vai no tā viedokļa vien tas Diasporas likums palīdzēja uzlikt uz kartes to, kurš ko dara un kāpēc. Padome ir tas rīks, ar kuru var palīdzēt tam turpināties arī ikdienā turpmāk; ka valsts domā par šīm lietām kā vienots veselums, nevis katrs ar savu mazo mikrošūnu smadzenēs. Līdz ar to šīs valsts sistēmas sakārtošanai tā padome ir labs instruments. No valsts puses, ko tā spēs reāli paveikt, būs ļoti atkarīgs no tā, kāda ir politiskā ieinteresētība par šiem jautājumiem. ĀM norīko vadītāju, un ārlietu ministrs nes šīs lietas pie saviem valdības partneriem. Tā padomes jauda lielā mērā ir ļoti atkarīga no tā, cik ārlietu ministrs būs ieinteresēts šos jautājumus tiešām pārliecinoši kustināt. Otra puse ir cilvēku puse, jo īstenībā tām visām padomēm nav jēga būt tikai valdības iekšējā koordinācijā. Tā jēga būtu nest un ļaut cilvēkam iesaistīties to jautājumu lemšanā, kas skar viņu dzīvi, un arī likt tos jautājumus uz sarunu galda. Šeit savukārt liela atbildība ir tām organizācijām, kuras sēž ap šo padomes galdu. Daļēji es domāju, ka tās padomes sastāvs varēja būt modernāks un iekļaujošāks, jo sākotnējais priekšlikums bija, ka tur sēž PBLA un tās dalīborganizācijas, bet tad mums izdevās mazliet paplašināt šo organizāciju loku, kuras tur ir kā pastāvīgie biedri. Tiešām cīņa bija ļoti grūti izcīnāma kaut vai par to, ka būtu jāparedz divas rotējošas vietas, kur katru gadu var kāda cita organizācija izvirzīt savu pārstāvi, kuras varētu būt nevis tādas jau smagnējas, vecišķas un labi iedibinātas organizācijas, bet arī nelielās vai kādas profesionāļu organizācijas, vai diasporas mediju vai diasporas radošo profesionāļu projektu kopa. Tas tiešām nācās grūti un ar lielām mokām, bet to izdevās ieviest. Tas jau ir pozitīvi, bet man būtu gribējies, ka mēs spējam iet vēl tālāk un atrast veidu, kā ļaut tai ikdienas cilvēka balsij būt šādās padomēs, jo pārāk bieži tās pārvēršas par tādu jau profesionalizējušos lobiju mazliet atsvešinātu diskusiju telpu. Ir viegli aizmirst par to, ka jēga ir cilvēkam saprotama un sasniedzama politika, kas tur tiek veidotas.*"

Kopējais tīklošanās vērtējums

Kopējo organizāciju sadarbošanās ainu visi respondenti vērtē pozitīvi un min, ka organizācijas ir pietiekami dažādas, gana daudz, un iespējas darboties un tīkloties ir katram interesentam – tiek rīkoti kultūras svētki, kuros tiekas dažādi ar kultūru saistīti kolektīvi un nodibina kontaktus, tiek pieminēti arī semināri un kursi, kuros tiekas diasporas organizāciju vadītāji, organizācijas visai bieži rīko arī kopīgus pasākumus (piemēram, Štutgartes latviešu biedrība kopā ar Latviešu centru Minsterē). Tomēr diaspora, kā to raksturo intervijās, ir mainīga, un ir daudz iespēju attīstīties un darbību uzlabot. "*Diaspora ir ļoti ātri augošs organisms. Tā ir ļoti interesanta platforma, kur dažādiem latviešiem no dažādām Eiropas un pasaules valstīm sadarboties. Iespējas ir bezgalīgas.*" (Astra Plēpe-Bunga, Latviešu biedrība Skotijā) Tomēr ir jomas, kurās darbību varētu un vajadzētu uzlabot.

Pirmais, kas, pēc respondentu domām, ir jāuzlabo, lai veicinātu sadarbību, ir atvērtība. Lai sadarbotos, ir nepieciešams organizācijām šo sadarbošanos vēlēties – domāt plašākā mērogā nekā savas organizācijas ietvaros. Piemēram, E. Pinto: "*Vēl viens virziens, kurā mēs nepietiekami esam darbojušies, ir padarīt tās diasporas organizācijas atvērtākas dažādībai, lai nebūtu tāda sajūta, ka biedrības ir tādi kā nacionālā patriotisma tempļi, kuros jebkurš, kurš kādreiz ir pieļāvis domu, ka viņam Latvijā kaut kas nepatīk, nejūtas cienīgs tajā templī doties un nodoties pielūgsmei*. [Smejas] *Organizācijas ir tā pati Latvija, kura ir tik dažāda kā mēs paši, un tajās ir vieta tai dažādībai. Tas nozīmē arī to, ka cilvēki, kuriem latviešu valoda nav dzimtā valoda, jūtas tur aicināti un var iesaistīties diskusijās par savas profesionālās izaugsmes un sadarbības iespējām, piemēram, finansistu un ekonomistu diskusijas par to, kā palīdzēt Latvijai attīstīt savu finanšu sektoru vai izvairīties no kaut kādiem riskiem, kas var būt arī sporta turnīri, kuros ir vieta arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. To dažādību varētu tvert labāk. Es domāju, ka individuālā līmenī mēs visi sakām, ka mēs gribam, lai cilvēki iesaistās, bet tas, vai mēs par to domājam pietiekami, plānojot savas aktivitātes un tās dažādojot, lai tās būtu cilvēkus uzrunājošas, es nezinu, vai tam mums ir pieticis spēka vai vēlmes kā diasporas biedrībai.*"

Otrkārt, pēc respondentu domām, būtu jāuzlabo iekšējā un ārējā komunikācija, t. sk. komunikācija organizāciju starpā. Vairāki intervētie min problēmu, ka pasākumi un koncerti tiek rīkoti vairākās pilsētās reizē, un tā vietā iesaka vienotu pasākumu kalendāru Eiropā, tādējādi nodrošinot pasākumus biežāk un iespēju tos apmeklēt plašākam cilvēku skaitam. Kā arī vairāk kopīgu pasākumu organizēšanu. Labu piemēru min Artūrs Elmeris (*UK Latvians Business Network*) – Lielbritānijā jau tagad notiek regulāras tikšanās (trīs reizes gadā) ar lielākajām organizācijām ("Bērzes strazdi", "Giving for Latvia"), kurās tiek apspriestas jaunas idejas, projekti un kopīgi plāni. Organizāciju komunikāciju varētu uzlabot, arī vairāk par savu organizāciju informējot sabiedrību, jo ne vienmēr pietiek ar to, ka cilvēki zina, ka kāda organizācija eksistē, būtu vajadzīga plašāka informācija. "*Pat ja cilvēki zina, ka ir tāda organizācija, tai ir jābūt redzamai, lai ir tāda identitāte, lai cilvēki var justies tā, ka viņi ir pārstāvēti. Būtu labāk, ja mēs varētu vairāk ar citiem sadarboties, saprast, kādā veidā mēs varam citiem palīdzēt. No tā iegūtu ne tikai mēs*." (Andrejs Jaudzems, Austrālijas latviešu jauniešu apvienība)

Tiek akcentēta arī nepieciešamība pēc veiksmīgākas jauniešu piesaistes. Vairākas organizācijas min problēmu, ka no latviskās sabiedrības visvairāk jaunieši aiziet jauniešu vecumā (pēc latviešu skoliņas beigšanas), tas ir lūzuma punkts. Piemēram, Aira Priedīte uzsver jauniešu organizācijas nepieciešamību Eiropā: "*Ja mēs skatāmies plašākā līmenī, ja mēs ņemam*

jauniešus, kas šobrīd ir viena no lielākajām problēmām diasporā, jo viņi vienkārši pārāk ātri pazūd un aiziet, tad tur noteikti būtu daudz svarīgāk jāsasaista kopā ĀM ar IZM, varbūt arī KM, lai tieši tos jauniešus vairāk saliktu kopā, lai viņi nepazustu tik ātri. [..] *Tur mēs atkal varam ņemt LĀZA kā vienu labu pamatu, jo viņiem tā tīklošanās tomēr jau darbojas. Piemēram, ar jauniešiem ir varbūt jāiet atpakaļ uz to pašu veco Eiropas Latviešu jaunatnes apvienību* (*ELJA*), *kas toreiz bija un kas turēja tos jauniešus kopā. Šodien mēs to varētu varbūt pat interesantāk izveidot. Varam ņemt kā piemēru klimata pārmaiņas. Mums jau nav vairs tas politiskais. Toreiz ELJA cīnījās par Latvijas tēla saglabāšanu, bet mums tas vairs nav vajadzīgs, bet ir taču kopīgas tēmas ārpus Latvijas un Latvijā jauniešiem. Tur daudzas lietas var atrast.* [..] *Piemēram, vakar ANO Egils Levits tikās ar jauniešiem, jo tur tieši šobrīd notiek konference par klimata maiņu, kur arī jaunieši ir iesaistīti. Kāpēc gan neuzrīkot vienu ELJA jeb kādu organizāciju, kurā jaunieši apvienojas, bet nevis ar politisko tēmu, bet vairāk ar pasaules tēmām! Tad varbūt ir tā iespēja daudz vairāk un plašāk piesaistīt jauniešus*." Šādam viedoklim piekrīt arī paši jaunieši, piemēram, Amēlija Bekhus: "*Varētu taisīt Eiropas Latviešu jauniešu apvienību, kas būtu zem ELA, jo tas jau vairāk iesaistītu tos jauniešus. Varētu runāt par politiku, īstenībā par jebko. Es domāju, ka būtu cilvēki, kas gribētu iesaistīties. Man liekas, ka tas aktivizētu jauniešu darbību. Viņi taisītu jauniešu pasākumus, seminārus, lai ir visā Eiropā starp jauniešiem, lai nav tā, ka ir tikai lielā ELA, bet arī jauniešu ELA, ģimeniskāk varētu būt. Man liekas, ka jaunieši vairāk saprastu, kas viss tas ir un kā Latvija strādā ar saviem diasporas latviešiem*." Aira Priedīte min, kas būtu nepieciešams, lai šāda veida organizāciju izveidotu: "*Pamatā tādās reizēs vienmēr vajag vienu labu komandu. Viens pats to cilvēks nevar izdarīt. To mēs arī vasaras skolā atklājām. Tāpēc mēs to padomi izveidojām, jo tomēr ir jauki, ja tu vari komandā strādāt. Ja ir komanda, tad, saprotams, varbūt vajag arī zināmu atbalstu, piemēram, no ELA, lai varētu zināmu struktūru izveidot. Noteikti finansējumu vajag zināmu, lai to tīklu izveidotu, lai varētu mājaslapu izveidot un uzturēt. Ja varētu sameklēt kādus sešus jauniešus (varbūt no dažādām dalībvalstīm diasporā un varbūt arī kādu no Latvijas piesaistīt, jo Latvijā jau ir dažādas jauniešu organizācijas, kas jau ir aktīvas), kuriem tas kopīgi interesē, tad varētu viņus mērķtiecīgi sākt atbalstīt, lai izveidotu vienu organizāciju. NVO jau ir tādas formas. Pasaulē vispār ir tādas formas, kā izveidot vienu organizāciju. Ja varētu nolikt tādus stūrakmeņus, tad tie trīs cilvēki, kuriem tas interesē, piemēram, trīs līdz sešu mēnešu laikā atrastu sev komandu un tajā laikā varbūt arī piemeklētu finansējumu, varbūt ar ELA runājot, jo viņi var palīdzēt projektus rakstīt caur ELA, tad atkal sarīkot pirmo jauniešu kongresu vai semināru… Tajā brīdī, kad viņi pirmo reizi būs dabūti kopā, tad jau arī tas lēnā garā aizies. Nevajag sapņot par tūkstošiem. Tā nebūs! Ja būs jau viens ciets kodols, kas būs izveidojies, balstoties atkal uz draudzībām un uz vienu un to pašu mērķi, tad tas varētu būt un tāda lieta varētu darboties.*"

Runājot par tīklošanās pasākumiem, respondente no Frankfurtes Laura Putāne (Štutgartes deju kopa "Trejdeksnītis") uzskata: "Kāpēc mums visiem sabraukt uz Frankfurti 10 dažādām biedrībām, kāpēc mums to nedarīt Latvijā?", tādējādi arī tīri praktiski stiprinot saikni ar Latviju.

Par virsorganizācijām un jumta organizācijām viedokļi ir ļoti dažādi. Vairākkārt kā pozitīvs piemērs tiek minēta LĀZA un ELA, piemin arī PBLA. Lieliski kopējo ainu iezīmē Elīna Pinto (ELA): "*Šobrīd arī ELA iekšienē notiek tādas filozofiskas pārdomas. Mums ir izveidota tāda kā statūtu darba grupa, lai saprastu, cik tālu ELA līdzšinējā struktūra atbilst mūsdienu līdzdalības formātiem, jo agrāk bija ļoti izteikta piramīdas struktūra organizācijām, kur cilvēks kā indivīds iesaistās vietējā savas pilsētas latviešu biedrībā, tad šīs vietējās organizācijas apvienojas vai*

nu reģiona, vai pat valsts organizācijās, un tikai tad tā virsorganizācija iestājas ELA. Tas, piemēram, ir Zviedrijas modelis, kur ir visa šī piramīda, un tad Zviedrijas virsorganizācija ir pie mums. Līdzīgi ir arī Lielbritānijā. Bet mūsdienās, piemēram, Vācijā mēs redzam, ka šīs mazās organizācijas īsti neredz jēgu veidot to piramīdu, un ir tādas, kas nāk pie mums pa tiešo, kuras grib iestāties. Otrkārt, arī veidojas pavisam jauna veida organizācijas, kas ir nevis pēc ģeogrāfiskiem principiem, bet pēc interešu kopības veidotas. Tie ir uzņēmēju tīkli un klubi, zinātnieku un pētnieku biedrības. Tāpat arī mēs ceram, ka būs jauniešu organizācijas, mediķu organizācijas un citas. Tām nav šis te ģeogrāfiskais princips pats svarīgākais. Līdz ar to, manā ieskatā, mums ir jāiet soli uz priekšu un jādomā nevis tikai par to ģeogrāfisko iesaisti, bet arī par dažāda formāta organizācijām."

PBLA tiek pieminēta retāk nekā ELA, taču, iespējams, tādēļ, ka lielākā daļa respondentu mīt Eiropā. Par PBLA organizācijas min, ka ir bijusi sadarbība pasākumu organizēšanā, galvenokārt finansējuma piesaistē. Vairāk PBLA piemin tieši Amerikas ("Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs") un Austrālijas latvieši, piemēram, Andrejs Jaudzems (Austrālijas latviešu jauniešu apvienība): "*Es neesmu baigi iesaistīts PBLA lietās. Bet tas, kas man ļoti patīk, ir, ka viņu pastāvēšana ir pamanāma. Vari no visādiem avotiem redzēt, ka ir minēta PBLA. Viņi dara lietas, un par to tiek informēti cilvēki dažādos avotos. Vari viegli sekot līdzi. Ir svarīgi, lai cilvēki no kaut kādiem avotiem uzzina, ka organizācijas kaut ko dara, lai var redzēt, ko dara un kā sasniedz mērķus*."

Kā vērtīgu faktoru virsorganizāciju darbā lielākā daļa respondentu min formālo pārstāvniecību un interešu aizstāvību, tilta funkciju starp Latviju un diasporu. "*Laikam jau nebūtu nopietni, ja uz tādu diasporas konsultatīvās padomes sēdi aizietu 50 cilvēki, labāk ir, ka aiziet viens pārstāvis.*" (Laima Ozola, *baltic-Ireland.com*) Virsorganizācijas tiek uzskatītas arī par lielisku atbalstu jauno organizāciju veidošanā un pasākumu organizēšanā, tās palīdz gan ar finansējuma piesaistīšanu, gan ar informācijas izplatīšanu. Kā pozitīvs virsorganizāciju devums tiek minēti arī pasākumi, kuros dažādu organizāciju pārstāvjiem ir iespēja iepazīties un nodibināt kontaktus, kā arī apmācības dažādās jomās, kas noder tieši organizāciju darbībai, piemēram, projektu veidošanas semināri.

Tomēr tiek minētas arī dažas pilnveidojamas lietas virsorganizāciju darbā:

1. **Komunikācija**. Vairākkārt organizācijas min, ka būtu nepieciešams, lai virsorganizācijas vairāk informē sabiedrību par to darbību, kā arī vairāk vēršas pie viņu pārstāvētajiem cilvēkiem, ir caurspīdīgākas.
2. **Reģionālās virsorganizācijas**. Tiek bieži uzsvērts, ka virsorganizāciju lomai katrā valstī vajadzētu pastiprināties, jo ir ļoti daudz jautājumu un tēmu, kas atšķiras katrā reģionā un valstī. Par reģionālo organizāciju darbu min arī to, ka tām jāpārstāv visas reģiona organizācijas. Piemēram, ALSRUK nejūtas pārstāvēta ELA, jo šo organizāciju nepārstāv neviens Lielbritānijā. Šo problēmu varētu uzlabot, uzsverot šīm organizācijām, ka viņu uzdevums ir pārstāvēt tiešām visas organizācijas reģionā: "*Būtu labi, ja kādi noteikumi būtu, ka tu pierādi, kā tu pārstāvi tos biedrus savā valstī. Ja tu jumta organizācijas funkciju nepildi, tad tā nevar būt. Varbūt arī tur vajadzētu rotējošo biedru organizāciju, lai būtu vairāk sajūta, ka organizāijas ir piederīgas.*"
3. **Jauniešu iesaiste**. Jauniešu organizāciju pārstāvji min, ka būtu nepieciešama jauniešu iesaistīšana virsorganizāciju darbā vai arī jauniešu virsorganizācijas Eiropā izveide.

4. **Virsorganizācijas, kas netiek kārtotas pēc reģiona, bet interesēm**. Kā labs piemērs šim tiek minēta LĀZA. Šādas virsorganizācijas varētu tāpat kā ārstiem, veidot arī koriem, skoliņām, sportistiem – šādas organizācijas ar konkrētu mērķauditoriju varētu piesaistīt vairāk cilvēku, kuri šobrīd nedarbojas nevienā organizācijā.

5. **Mazo organizāciju pārstāvniecība**. Piemēram, Pēteris Jansons atzīst, ka būtu vērtīgi, ja jumta organizācijas pārzinātu dažādas mazākas organizācijas (ar mazāku pieredzi vai izmēru): *"Būtu vajadzīgs kāds, kas spēj nevis darīt konkrēto darbu konkrētā skoliņā, bet kas pārredz visas šīs skoliņas, kas pārredz vajadzības, kas palīdz pieredzes apmaiņā. Tas ir svarīgs darbs, kas prasa ļoti nopietnus resursus. Kas neliek skoliņām konkurēt savā starpā, piedaloties dažādos projektu konkursos, jo tad var sanākt ka tīri formālu iemeslu dēļ kādai skoliņai tiek atņemta iespēja pretendēt uz kāda projekta atbalstu – piemēram, tāpēc, ka mērķauditorijas apjoms nav tik liels. Ja būtu šī virsorganizācija, kas pārzina situāciju, varētu šos lēmumus pieņemt pēc būtības, nevis formāliem kritērijiem. Bet tai atkal būtu jābūt atsevišķai programmai, kas ir vērsta uz to, lai koordinētu skoliņas savā starpā. Tas būtu vērtīgs darbs."*

6. **Tīklošanās**. Šis aspekts tiek minēts gan kā pluss, gan kā attīstības perspektīva virsorganizāciju darbam.

Runājot par apstākļiem, pasākumiem, vietām, kas varētu efektīvāk savest kopā dažādu latviešu diasporas organizāciju pārstāvjus, respondenti vispirmām kārtām min jau šobrīd esošos kultūras pasākumus. Karoline Zobens-East, "Daugavas Vanagi" Londonā: "*Mums ir kultūras dienas, iet apkārt ceļojošais kamols. To rīko LNPL, ar palīdzību no DV. Tur tiek aicināti visi kolektīvi, kurus mēs zinām. Šogad bija trīs kori, daudz deju kolektīvi, folkloras kopas. Tā ir tradīcija, kas labi izveidojusies, un es neredzu, ka viņa beigsies. Ir mazās biedrības, kas uzņemas rīkot pasākumus. Piemēram, Skotijā šogad, Pīterboro pagājušogad. Diasporas biedrības ir samērā apņēmīgas, ja tur ir pietiekoši daudz cilvēku, kas rīko.* [..] *LNPL un DV ar vēstniecību rīko 18. novembra pasākumus, divreiz gadā kaut kas liels notiek, vairāk, es teiktu, ka arī nevajag, bet, ja tās mazās biedrības nāk ar savām idejām, tad droši, mēs viņas atbalstīsim.*" Tīklošanai palīdzēt var arī pasākumi, kas apvieno cilvēkus ar dažādām interesēm, – sporta pasākumi, "Latvijas Lepnums" Īrijā (Hokeja klubs "Latvian Hawks").

Kopumā liela daļa respondentu atzīmē, ka vērtīgi, ka šāds pētījums notiek, jo no vienas puses tas pašiem palīdz sastrukturēt domas par savu organizāciju, bet no otras puses – tiek uzklausīta diaspora.

KOPSAVILKUMS, SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Kas veicinātu diasporas pārstāvju plašāku līdzdalību diasporas organizācijās?

Kā parāda aptauja, ārvalstīs dzīvojošie iesaistās diasporas dzīvē visdažādākajos veidos:

1. 20% var uzskatīt par regulāriem ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālu lietotājiem.
2. 26 % piedalās kādā diasporai domātā vēstkopā, blogā vai domubiedru grupā (piemēram, "Latvieši Londonā" u. c.).
3. 24 % pēdējā gada laikā ir piedalījušies kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā (piemēram, koncertā, tikšanās, sanākšanā).
4. 22 % savā pašreizējā mītnes zemē pēdējo divu gadu laikā ir apmeklējuši publiskus Jāņu vai Latvijas Neatkarības dienas 18. novembrī pasākumus.
5. 11 % Latvijas diasporas pārstāvju ir iesaistījušies diasporas organizācijās.
6. Tikai 4 % diasporas pārstāvju ir iesaistījušies ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupā (piemēram, korī vai deju kolektīvā),
7. pat vairāk (7 %) darbojas neformālā interešu grupā Latvijas izcelsmes cilvēkiem (piemēram, grāmatu klubs, adīšanas pulciņš, sporta komanda u. tml.
8. 10 % no tiem, kam ir bērni, bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā (piemēram, korī vai deju kolektīvā).
9. 9 % pats respondents vai bērns (-i) ir piedalījušies diasporas nometnē.
10. 6 % diasporas pārstāvju, kuriem ārzemēs ir bērni, viņi apmeklē vai ir apmeklējuši latviešu nedēļas nogales skolu (9 % apmeklē, 7 % ir apmeklējuši, bet vairs neapmeklē).

Diasporas pārstāvji, kuri ir aktīvi, parasti ir iesaistījušies vairākās dažāda tipa aktivitātēs, bet tie, kuri nav, neiesaistās nevienā. Tā, piemēram 40% diasporas pārstāvju nelasa diasporas portālus, nepiedalās diasporas vēstkopās un domubiedru grupās, nav apmeklējuši diasporai domātus pasākumus vai kolektīvu Jāņu svinēšanu mītnes zemē, un nav arī iesaistījušies diasporas organizācijās, mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos vai citās neformālās interešu grupās, tātad – nav nekādā veidā iesaistījušies diasporas dzīvē. Vēl 26% ir iesaistījušies tikai vienā no aktivitātēm – visbiežāk lasa diasporai domātos portālus (50%) vai blogus/vēstkopas (26%). Neskaitot aktivitātes Internetā, diasporas dzīvē kaut vienā no veidiem iesaistījušies 35% ārvalstīs dzīvojošo latviešu vai Latvijas valstspiederīgo.

Vairākas no līdzdalības diasporas dzīvē formām pieaug, kad cilvēks ārzemēs pavadījis ilgāku laiku. Tā piemēram, laikam ejot, arvien vairāk diasporas pārstāvju sāk lasīt ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus, piedalīties ārzemēs dzīvojošiem latviešiem domātos pasākumos, iesaistīties latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupās vai citās neformālās interešu grupās, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki. Latviešu nedēļas nogales skolās biežāk savus bērnus sūta no Latvijas tikko aizbraukušie (ārzemēs dzīvo līdz 2 gadiem). Tas liecina, ka šo skolu nozīmi vecāki saskata ne tikai valodas zināšanu ieguvē vai saglabāšanā.

No iesaistīšanās diasporas organizācijās visvairāk attur intereses trūkums (38 %), brīvā laika trūkums (28 %), un informācijas trūkums par šādām organizācijām (24 %), kam seko grūtības nokļūt līdz pulcēšanās vietai un pārliecības trūkums, ka tas ir domāts "tādiem cilvēkiem kā es" (14 %). Protams, jāņem vērā, ka šie faktori ir saistīti. Kā norāda jaunieši fokusa grupu diskusijās, ja ir interese, informāciju var atrast.

Pētījums ļauj gūt ieskatu arī diasporas organizāciju un pasākumu dalībnieku profilā. Lai gan Internetā par diasporā notiekošo nedaudz vairāk interesējas sievietes, statistiski nozīmīgu atšķirību vīriešu un sieviešu līdzdalībā diasporas organizācijās un dažādās diasporas interešu grupās nav. Diasporas organizāciju dalībnieku vidū 58 % ir sievietes, bet 42 % – vīriešu, kas aptuveni atbilst sadalījumam diasporā kopumā. Disporas organizāciju dalībnieku vecums ļoti atšķiras atkarībā no valsts. ASV, Kanādā, Jaunzēlandē un Austrālijā liela daļa organizāciju

dalībnieku ir 65 vai vairāk gadu vecumā, tomēr organizācijās ir redzama arī jaunā paaudze: 28 % ir līdz 35 gadu vecumā. Arī NVS valstīs un Gruzijā liela daļa diasporas organizāciju pārstāvju ir virs vidējā vecuma, taču šajās valstīs diemžēl ir redzama paaudzu nomaiņas problēma: tikai 17 % ir vecumā līdz 35 gadiem. Diasporas organizācijās Vācijā pārstāvētas daudzas paaudzes un dažāda vecuma cilvēki, bet citās Rietumvalstīs un arī Ziemeļvalstīs diasporas organizācijās pārsvarā darbojas jauni cilvēki. Piemēram, Apvienotajā Karalistē 62 % diasporas organizāciju pārstāvju ir vecumā līdz 35 gadiem. Diasporas organizācijas labāk spējušas piesaistīt cilvēkus ar augstāko izglītību: 71 % šo organizāciju pārstāvju ir ar augstāko izglītību, 21 % – vidējo, un tikai 8 % ir zemākais izglītības līmenis.

Latvijas diasporas organizācijās šobrīd iesaistās gandrīz tikai latvieši, turpretī mazākumtautību emigrantu, jo īpaši krievu, iesaistīšanās diasporas dzīvē ir niecīga. 93% diasporas organizāciju biedru ir latvieši, bet tikai 5% - krievu. Diasporas pasākumus apmeklējušo vidū 89% ir latvieši, bet 9% - krievi. Pētījuma dati atklā, ka puse diasporas organizāciju dalībnieku ir vecās diasporas pārstāvji un puse – jaunās diasporas pārstāvji, bet diasporas pasākumu apmeklētāju vidū 75% ir jaunās diasporas pārstāvju. Nedaudz vairāk nekā puse (56%) diasporas organizāciju dalībnieku dzīvo ASV, Kanādā, Austrālijā vai Jaunzēlandē – ievērojami lielāka proporcija nekā diasporā kopumā.

Vecās diasporas pārstāvji (trimdas latvieši un to pēcteči), kas sevi saista ar Latviju, ievērojami biežāk nekā jaunās diasporas pārstāvji iesaistās gan diasporas organizācijās, gan diasporas pasākumos, un latvietību bieži vien cenšas uzturēt arī savos bērnos un mazbērnos. Interesanti, ka visaktīvāk diasporas dzīvē iesaistās latvieši, kas dzimuši ārpus Latvijas[1]. Tradīcijas aktīvi ir uzturējušas disporas organizācijas tipiskajās "vecajās" mītnes zemēs, taču ir bažas, kas līdz ar paaudžu nomaiņu, nemainoties pašām organizācijām un nepieskaņojoties jaunajiem apstākļiem, tās var kļūt mazāk aktuālas. Aptaujas dati liecina, ka jaunās diasporas pārstāvjiem nozīmīgi biežāk iemesls neiesaistīties ir tas, ka diasporas organizācijas vienkārši neinteresē (39%) vai trūkst brīvā laika (29%), t.i., trūkst pārliecinošas motivācijas, kādēļ iesaistīties.

Diasporas organizāciju mazākā popularitāte jaunās diasporas vidū iet roku rokā ar to, ka starp nesenajiem emigrantiem biežāk sastopami Latvijas mazākumtautību pārstāvji. Regresiju analīzes rezultāti liecina, ka, kontrolējot pārējo faktoru ietekmi, iespēja, ka latvieši iesaistīsies diasporas organizācijās, ir 6,8 reizes augstāka nekā iespēja, ka to darīs citu tautību pārstāvji. Diasporas organizācijās iesaistījušies tikai 2 % krievu tautības emigrantu salīdzinājumā ar 16 % latviešu, un tikai 7 % pēdējā gada laikā apmeklējuši kādus diasporai domātus pasākumus. Citu tautību diasporas pārstāvju aktivitāte tipiski ir līdzīgāka latviešu nekā krievu aktivitātes līmenim (piem., tikpat bieži kā latvieši iesaistījušies Latvijas diasporas organizācijās). Biežākais iemesls, kādēļ krievi neiesaistās diasporas organizācijās ir, ka viņus tas neinteresē. Tāpat aptuveni trešdaļa atzīst, ka nemaz nav par tādām dzirdējuši. Tas liecina, ka svarīgi, veidojot pasākumus un uzrunājot diasporu, atcerēties arī par citu tautību emigrantiem un piedāvāt viņiem saistošas aktivitātes. Tās var būt gan sporta pasākumi, gan dažādas citas neformālas interešu grupas (astronomijas klubs, diskusiju klubs, u.c.), kas nekoncentrētos uz latviešu kultūru bet pasākumiem, kas varētu ieinteresēt jebkuras tautības cilvēkus. Pat latviešu vidū jau šobrīd mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi (kori, deju kolektīvi) nav biežākais ārzemēs dzīvojošo kopīgo aktivitāšu veids, taču tieši šādas parasti ir pirmās asociācijas ar Latvijas diasporas aktivitātēm.

No dalības diasporas organizācijās un pasākumos var atturēt ne tikai tautība, bet arī valoda. Kā liecina, aptauja "Latvijas emigrantu kopienas", 9% diasporas pārstāvju, kas uzskata sevi par latviešiem, ir vidējas, vājas vai pat nekādas latviešu valodas zināšanas. Otrkārt, daudziem ir dzīvesbiedrs, kas nav latvietis un latviski nerunā. Šādi cilvēki ārpusinterneta diasporas

[1] Protams, jāņem vērā, ka daļa ārpus Latvijas dzimušo zaudē saikni ar Latviju un neuzskata sevi par latviešiem - šādā gadījumā viņi mūsu statistikā neparādīsies.

aktivitātēs un pasākumos iesaistās vidēji divreiz retāk nekā tie, kuru dzīvesbiedrs ir latvietis. Ja diasporas pasākumu apmeklēšana citas tautības dzīvesbiedriem nav pietiekami saistoša, tas attur no piedalīšanās abus partnerus. Treškārt, FGD liecina, ka diasporas pārstāvji labprāt parādītu latviešu kultūru un pasākumus arī saviem ārzemju draugiem. Diemžēl šobrīd, kā norāda jaunieši, no iesaistīšanās organizācijās attur latviešu atvērtības trūkums – ne tikai pret citu tautību izceļotājiem no Latvijas, bet arī citu tautību cilvēkiem kopumā, kā arī vienkārši atšķirīgo. Viss iepriekš minētais norāda uz to, ka vairāk uzmanības jāpievērš informācijas pieejamībai angļu (vai mītnes zemes) valodā gan pasākumos, gan Interneta vidē (t.sk. organizāciju mājas lapās). FGD piedalījušies jaunieši iesaka mācīt par Latviju arī mītnes zemes izcelsmes cilvēkiem (piemēram, angļiem), gatavot materiālus un rādīt informāciju "uz āru", uzsverot, gaidīti ir dažādi cilvēki, tostarp kultūras dienas rīkojot kā publiskus, visiem atvērtus pasākumus. Ņemot vērā, ka daļa pasākumu tiek organizēti vēstniecībās, svarīgi veidot izpratni, ka uz tiem tikpat ļoti gaidīti latvieši, kam nav Latvijas pilsonības.

Liela nozīme ir arī ģeogrāfiskajam faktoram. ASV, Kanādā, Jaunzēlandē un Austrālijā iespēja, ka diasporas pārstāvis būs iesaistījies diasporas organizācijā, ir 4,7 lielāka nekā Apvienotajā Karalistē. Tas, visticamāk, saistīts ar labi iesakņojušos diasporas organizāciju tīklu, pulcēšanās vietām, struktūru un pieredzi. Arī Ziemeļvalstīs iespēja iesaistīties diasporas organizācijās ir ievērojami lielāka nekā Apvienotajā Karalistē. To var ietekmēt gan valsts atbalsts mazākumtautību aktivitātēm, kas nereti pieejams Ziemeļvalstīs, gan arī kopumā aktīvāka pilsoniskā kultūra šajās sabiedrībās. Dienvideiropas valstīs, savukārt, iesaistīšanās diasporas organizācijās varbūtība ir vismaz trīs reizes mazāka nekā Lielbritānijā. Kā iemeslu, kādēļ viņi nepiedalās diasporas organizācijās, Dienvideiropas valstīs dzīvojošie, tāpat kā NVS un Gruzijā dzīvojošie visbiežāk (vairāk nekā pusē gadījumu), minējuši to, ka par tādām nav dzirdējuši. Šajās valstīs latviešu skaits ir salīdzinoši neliels, un lielā izkaisītība un salīdzinoši mazais diasporai domāto pasākumu un organizāciju skaits var kavēt iesaisti diasporas dzīvē. To, ka grūti nokļūt līdz aktivitāšu norises vietai, visbiežāk kā šķērsli minējuši Austrumeiropā kā arī ASV, Kanādā, Austrālijā un Jaunzēlandē dzīvojošie (22%), kur uz pasākumiem vai aktivitātēm nereti jāmēro liels attālums. Dažkārt šādās situācijās diasporas pārstāvji grupiņas noorganizē paši, taču tam nepieciešama liela uzņēmība un labvēlīgi apstākļi. Kopumā jāsecina, ka dažādās ģeogrāfiskās vietās objektīvi ir dažādas iespējas un dažāds konteksts, kas, pat neatkarīgi no individuāliem faktoriem kā tautība vai vecums, var būtiski ietekmēt iesaisti diasporas dzīvē. Tādēļ, plānojot atbalstu diasporas pasākumiem, svarīgi orientēties ne vien uz valstīm ar lielāko diasporas pārstāvju skaitu, bet arī valstīm un reģioniem, kur Latvijas izcelsmes cilvēku ir mazāk un arī piedāvājums ir daudz mazāks, t.i., latvietību saglabāt ir grūtāk: Dienvideiropas valstis, Austrumeiropas valstis, NVS valstis un Gruzija.

Nozīme ir arī apdzīvotās vietas tipam. Ciematos vai laukos dzīvojošie diasporas organizācijās un pasākumos iesaistījušies divarpus reižu retāk, un mazpilsētu iemītnieki – aptuveni divas reizes retāk nekā galvaspilsētā dzīvojošie. Arī citās lielajās pilsētās iespēja iesaistīties diasporas organizācijās un pasākumos ir nozīmīgi mazāka nekā galvaspilsētā. Iemesls nav tas, ka viņus neinteresētu šādi pasākumi. Lielākais šķērslis, papildus informācijas trūkumam, ir attālums: 29 % laukos un 17 % mazpilsētās neiesaistās diasporas organizācijās, jo ir grūti nokļūt līdz pasākumu norises vietai, un šī motivācija viņiem raksturīga daudz vairāk nekā tiem, kas dzīvo pilsētā. Var secināt, ka, palīdzot risināt nokļūšanas grūtības uz pasākumiem, vai biežāk organizējot pasākumus mazpilsētās un lauku reģionos, varētu palielināt arī šīs grupas iesaisti.

Salīdzinoši ar citiem biežāk diasporas organizācijās iesaistās tie, kuri no algas iztiek ar grūtībām (vidēji trīs reizes biežāk nekā citi). Iespējams, ka šādā veidā viņi paplašina savus sociālos tīklus mītnes zemē un iegūst svarīgus kontaktus un atbalstu. Diasporas pasākumus savukārt gluži pretēji tie, kuriem iztikšana sagādā nelielas grūtības, apmeklē retāk nekā tie, kuru rocība ir lielāka. Lai gan šī grupa kopumā ir ļoti maza, tai dalības maksa vai ceļa izdevumi var būt būtisks šķērslis dalībai pasākumos. Arī latviešu nedēļas nogales skolas visbiežāk apmeklē tie, kuri ir

labi vai ļoti labi situēti. Lai veicinātu trūcīgāko diasporas pārstāvju aktīvāku iesaistīšanos diasporas pasākumos, ieteicams organizēt kolektīvu braukšanu uz pasākumiem un pēc iespējas mazināt pasākumu dalības maksu (ja tāda ir).

Ļoti nozīmīgs faktors, kas ietekmē iesaisti diasporas dzīvē, ir piederības izjūta citiem cilvēkiem no Latvijas ārvalstīs, tomēr nevar izslēgt abpusēju saistību, t.i., ka līdzdalība veicina piederības sajūtu gan citiem cilvēkiem no Latvijas ārvalstīs, gan Latvijai kopumā. Katrā ziņā, stiprinoties piederības sajūtai kopienai un valstij, arī iesaiste diasporas dzīvē palielinātos. Pētījums liecina, ka jauniešu vidū arvien izplatītāka kļūst kosmopolītiska vai Eiropeiska identitāte kā arī transnacionāls dzīvesveids, kad mājas ir gan Latvijā, gan mītnes zemē, tomēr lielākoties jaunieši apzinās un pieturas arī pie savas latviskās identitātes, par to nekautrējoties.

Piedalīšanos diasporas dzīvē iespaido arī tas, ar kādu mērķi un izjūtām cilvēks aizbraucis no Latvijas. Vismazāk diasporas dzīvē iesaistās tie, kuri emigrējuši, jo nepatika Latvijā notiekošie procesi, politiskā vide, kas nevarēja atrast darbu un neredzēja sev nākotni Latvijā. Tāpat mazaktīvi ir tie, kas aizbrauca neapmierinātības ar sociālo un finansiālo nodrošinājumu dēļ. Aktīvākie turpretī ir tie, kas aizbraukuši ar pozitīvu motivāciju: studēt, gūt jaunus iespaidus vai tādēļ, ka iepazinušies ar ārzemnieku. Var secināt, ka varbūtība, ka diasporas dzīvē iesaistīsies krīzes laikā izbraukušie, ir mazāka nekā citos apstākļos izbraukušie.

Cilvēkiem ar augstāko izglītību iespēja darboties diasporas organizācijās ir divas reizes lielāka nekā cilvēkiem ar zemāko izglītības līmeni. Tāpat viņi 1,7 reizes biežāk piedalījušies diasporas pasākumos. Piesaistīt mazāk izglītotos diasporas pārstāvjus, vienkārša darba darītājus ir viens no svarīgiem izaicinājumiem, lai nodrošinātu pēc iespējas plašāku diasporas pārstāvniecību. Šobrīd lielākā iespēja iesaistīties diasporas organizācijās vai pasākumos ir vadītājiem un profesionāļiem. Kā norāda FGD piedalījušies jaunieši, šobrīd projekti tiek vairāk rakstīti, domājot par intelektuālu mērķauditoriju. Lai iesaistītu vairāk mazkvalificēto diasporas pārstāvju, svarīgi, organizējot dažādus pasākumus un aktivitāte, neaizmirst arī par "vienkāršākiem cilvēkiem" - dot iespēju uzsākt viktorīnas, karaoke, šlāgerballes, futbolu, velobraucienus, pārgājienus, citas vienkāršas aktivitātes, ko var darīt jebkurš.

Pētījuma rezultāti liecina, ka algotiem darbiniekiem iespēja iesaistīties diasporas organizācijās un pasākumos ir vismaz divas reizes mazāka nekā studentiem, praktikantiem, bezdarbniekiem vai pensionāriem. Lielākā daļa emigrējušo aizbraukuši no Latvijas ar mērķi strādāt, un aizņemtība darbā var būt būtisks faktors, kas kavē iesaisti diasporas dzīvē.

Motivāciju iesaistīties diasporas organizācijās ietekmē arī atgriešanās plāni. Lielākā iespēja darboties diasporas organizācijās ir tiem, kuri pieļauj iespēju par atgriešanos tālākā nākotnē (plāno atgriezties Latvijā vecumdienās vai varbūt varētu atgriezties noteiktos apstākļos). Iespēja, ka viņi būs diasporas organizāciju biedri, ir vismaz divas reizes lielāka nekā tiem, kuri neplāno atgriezties vai kuri plāno atgriezties jau tuvāko sešu mēnešu laikā. Tos, kuri neplāno atgriezties, mazāk interesē saiknes uzturēšana ar Latviju, savukārt tie, kas plāno atgriezties jau ļoti drīz, iespējams, neredz jēgu piedalīties diasporas organizācijās. Tos, kam nav plānu atgriezties, arī diasporas pasākumi interesē mazāk nekā citus.

Diasporas pasākumu apmeklēšana un iesaiste organizācijās atkarīga arī no sociāliem faktoriem: tā ir izplatītāka starp diasporas pārstāvjiem, kuriem ir viens vai vairāki draugi no Latvijas mītnes zemē pretstatā tiem, kuriem šādu draugu nav. Taču arī draudzība ar vietējiem nav šķērslis iesaistei diasporas dzīvē: diasporas pasākumos aktīvāk iesaistās tieši tie, kam ir divi vai vairāk vietējie draugi. Tātad plašāks draugu loks drīzāk liecina par sabiedriskumu, kas, kā liecina FGD, var veicināt iesaisti dažāda veida pasākumos.

Tas, ka diasporas organizācijās un pasākumos bieži sastopami vecāki cilvēki, nav izskaidrojams tikai ar salīdzinoši augstāku vecās diasporas aktivitāti. Kā liecina regresiju analīzes rezultāti, pat kontrolējot citu faktoru ietekmi, diasporas pārstāvjiem 65 vai vairāk gadu vecumā ir četras

reizes lielāka iespēja iesaistīties diasporas organizācijās nekā jauniešiem, un iespēja, ka pēdējā gada laikā apmeklēti diasporas pasākumi - divas reizes lielāka nekā jauniešiem. Daļēji tas skaidrojams ar to, ka pensijā esošajiem mazāks šķērslis ir laika trūkums. Jauniešiem laika trūkums ir viens no galvenajiem neiesaistīšanās iemesliem: atbraukušam uz jaunu vietu, pirmajos gados ir svarīgi pašam iekārtoties, kaut ko sasniegt, jāvelta laiks darbam, ģimenei. Rēķinoties ar laika trūkumu, jaunieši iesaka vairāk rīkot pasākumus, kurus varētu apmeklēt kopā ar ģimeni un, rēķinoties ar potenciālo dalībnieku aizņemtību, pasākumu norisei pielāgot dažādus laikus.

Īpaši satraucoši, ka jaunieši līdz 35 gadu vecumam biežāk nekā citi diasporas organizācijās neiesaistās tādēļ, ka viņus tas neinteresē (ap 40 %). Dažkārt, ja jaunieši plāno palikt uz dzīvi mītnes zemē, viņi min vēlmi asimilēties, nevis palikt latviešu lokā, vēlmi būt starp vietējiem vai ar savu ģimeni un draugiem, nevis ar citiem latviešiem un uzturēt latviešu kultūru. Tomēr distancēšanās no latviskā nav saistīta tikai ar vēlmi asimilēties. Daļa jauniešu min, ka diasporas organizācijās neiesaistās, jo ir vēlme pēc kā jauna nevis vecā, ierastā (vēlas drīzāk apgūt vietējo kultūru, būt prom no Latvijas). Turklāt ierobežota laika apstākļos diasporas pasākumi konkurē ar citām alternatīvām aktivitātēm, īpaši lielajās pilsētās. Iesaistīšanos kavē arī vienārši slinkums. Pēc jauniešu domām, tos, kurus attur slinkums, varētu motivēt ar informāciju, reklāmu. Svarīgi, lai organizācija izrāda iniciatīvu, organizē draudzības vakarus (iepazīties, izstāstīt par organizāciju), sniedz atklātu informāciju par organizācijas darbību, uzticas saviem biedriem un iesaista viņus darbībā un pasākumu organizēšanā kopā ar vietējiem.

Otrkārt, tieši jaunieši 15–24 gadu vecumā biežāk nekā citi uzskata, ka diasporas organizācijas nav domātas tādiem kā viņi (19 %). Biežākie iemesi tam ir:

1. Organizācijas bieži ir noslēgtas – nevienu nepazīstot, atnācis uz pasākumu, jaunietis jūtas neērti, jo jānāk ar savu bariņu, liekas, ka latvieši ir iedomīgi. Lai šāda situācija neveidotos, jaunieši iesaka pasākumus veidot ar domu, ka nāks nepazīstami cilvēki – iekļaujot iepazīšanos un savstarpēju komunikāciju.
2. Formāts – obligāti jābūt biedram, kādā sarakstā – uzliek pienākumu, bet nav paredzams, vai tiešām katru nedēļu būs iespēja atnākt.
3. Organizācijās darbojas pārsvarā vecāki cilvēki.
4. Vēstniecību pasākumi – ļoti smalki un formāli.
5. Liela daļa jauniešu ārvalstīs ir tikai uz laiku, kā studenti, tādēļ viņu dalība grupās ir neprognozējama, tas arī ietekmē to, kā jauniešus tajās uztver.

Jo īpaši diasporas virsorganizācijas dažkārt šķiet pārāk tālas un formālas. FGD jaunieši min, ka organizācijās nav vērts iesaistīties, jo tajās ir garlaicīgi, nav viņu interesēm atbilstošu organizāciju vai pasākumu, pulciņu, tām ir cita mērķauditorija, trūkst dažādības. Kopumā šis rezultāts skaidri norāda uz problēmām pašu organizāciju darbībā, nespējot pietiekoši pielāgoties jauniešu interesēm. Diskusiju dalībnieki iesaka īstenot vairāk jauniešu interesēm atbilstošu aktivitāšu, kas mazāk saistītas ar nacionālismu, bet tīklošanos, kopā būšanu. Jaunieši iesaka domāt par pasākumu satura daudzveidību un, piemēram, organizēt arī sporta svētkus (komandas), brīvdabas pasākumus (kino, ekskursijas, izstādes, zīmēšanu, piknikus) un dažādus interešu klubiņus, kas varētu piesaistīt arī tos, kam mazāk interesē latviskā kultūra. Jaunieši min, ka pašlaik kopām mēdz būt slikti vadītāji, pietrūkst līderu, taču pašiem viņiem nav vēlēšanās uzņemties vadību. Lai motivētu jauniešus aktīvāk iesaistīties, svarīgi, lai organizācija tiktu vadīta atklāti, cilvēki būtu atvērti sadarbībai un organizācija dotu iespējas jauniešiem, uzklausītu viņu viedokli.

No piedalīšanās diasporas organizācijās jauniešus attur pārlieka formalitāte, nedabīgums, oficiālums – jauniešiem ir iespaids, ka latviešu organizācijās tiek veidots neīsts patriotisms, tajās jāizliekas. Daļai neiesaistīšanās iemesls ir slikta pieredze saskarsmē ar latviešiem – priekšstats, ka latviešu tauta ārzemēs ir negatīva, neuzticama, nesaliedēta, izmanto, aprunā.

Studentus arī biežāk nekā citus attur dalības maksa un tas, ka grūti nokļūt līdz pasākumu norises vietai. Viņu līdzekļi ir ierobežoti un personīgā auto parasti nav. Šīs problēmas risināšanā, pēc jauniešu domām, palīdzētu pašiem savas organizācijas izveide (un atbalsts tam) vai struktūrvienību izveide dažādās mazākās pilsētās, pasākumu rīkošana savā pilsētā, kā arī kopēja brauciena organizēšana ar citiem latviešiem.

Tas, ka jaunieši nav iesaistījušies diasporas organizācijās un grupās vai neapmeklē diasporai domātos pasākumus nenozīmē, ka viņi nevēlas uzturēt saikni ar Latviju. Daļu ar Latviju saista profesionālās saites, citi tāpat bieži brauc uz Latviju (brīvdienas, atvaļinājumi), un gandrīz visi uztur aktīvu sakni ar draugiem un tuviniekiem Latvijā. Tieši tas, ka Latvija ir tuvu un viegli sasniedzama, daļai mazina nepieciešamību speciāli meklēt iespējas satikties ar citiem latviešiem ārvalstīs (labāk aizbraukt uz Latviju ciemos, ja ir laiks). Kvantitatīvā aptauja apliecina, ka lielāka motivācija varētu būt jauniešiem valstīs, kas atrodas tālu no Latvijas, vai kam pašiem vairs nav tuvu radinieku vai draugu Latvijā. Var secināt, ka aktīva saiknes uzturēšana ar Latviju un latviešiem Latvijā var arī *mazināt* iesaisti diasporas organizācijās un diasporas dzīvē kopumā, jo tai pazūd daļa jēgas.

Viens no biežākajiem iemesliem, kādēļ jaunieši neiesaistās diasporas organizācijās, ir informācijas trūkums par šādām organizācijām savā mītnes zemē un iespējām tajās iestāties. Visās diskusiju vietās ir vērojams, ka dalībnieki vai nu zina ļoti daudzas organizācijas viņu pilsētā (tie, kas paši ir aktīvi diasporas dzīvē), vai arī izteikti maz. To var raksturot kā sava veida 'burbuļa fenomenu' un tas skaidro, kādēļ dažkārt sastopami pretrunīgi viedokļi par to, vai informācijas ir maz, vai tās ir daudz. Akīvākie jaunieši ir labi informēti par vietējām organizācijām, bet par virsorganizācijām mazāk, tikai tad, ja ir iesaistījušies kopīgos projektos. Jaunieši var nosaukt dažādus diasporas pasākumus, korus, pašdarbības kolektīvus un skoliņas, taču mazāk zina par specifiskām interešu grupām – sarunu klubiem, jauniešu biedrībām, ALSRUK u. c.. FGD liecina, ka ir svarīgi jaunieti piesaistīt kaut vai vienam pasākumam vai aktivitātei, kura laikā tad jaunietis ātri gūst priekšstatu par kopējo latviešu kultūras dzīvi pilsētā, iepazīstas ar citiem vietējiem latviešiem un nonāk dažādās kontaktu listēs vai Facebook grupās. Pētījums skaidri liecina, ka mēs dzīvojam tīkla sabiedrībā, kur nav iespējams kāds viens vienots masveida informācijas kanāls, kas sasniegtu visu diasporu. Par latviesi.com ir informēts reti kurš jaunietis. Informācijas aprite pamatā notiek caur iesaisti tīklos – no viena cilvēka pie citiem, no viena pasākuma vai grupas pie citiem. Šādā situācijā svarīgi informācijas izplatīšanā būt radošam, tīkloties, identificēt tīkla atslēgas personas un izplatīt informāciju caur tām, rosinot dalīties ar informāciju par pasākumiem savā draugu un paziņu lokā. Jauniešu uzskata, ka kopumā diasporas organizācijām būtu aktīvāk jāpopularizē sava darbība, izmantojot bukletus, plakātus, informāciju sociālajos medijos, iespējams, sagatavojot video sveicienu. Arī vēstniecība varētu palīdzēt sniegt informāciju par diasporas organizācijām. Visbeidzot, jaunieši ierosina izveidot karti, kurā būtu apkopotas visas latviešu organizācijas.

Pirmās asociācijas ar diasporas organizācijām jauniešiem ir tautiskums (tautastērps, folklora, tradīcijas, deju kolektīvi,kori, latviešu valodas uzturēšana utml.), patriotiskums un ilgas pēc dzimtenes, un dažādas brīvā laika aktivitātes (brīvprātīgais darbs, svētki, pasākumi u.c.). Diemžēl visās FGD pirmo asociāciju vidū ir arī negatīvais: iedomīgi latvieši, intrigas, seni kašķi starp cilvēkiem, dzērāji, raudulīgums. Dažkārt, īpaši runājot par virsorganizācijām un citām organizācijām, kas saņem valsts finansējumu, tika izteikts aizdomīgums par to patieso mērķi un apslēptām politiskām interesēm, turklāt vairākkārt minēts šo organizāciju birokrātiskums. Jauniešu vidū īpaši populārs ir viss, kas ir neatkarīgs, atvērts un dinamisks, un pēc iespējas mazāk formāls un birokrātisks. Vienlaikus jaunieši atzīst, ka, pašiem kaut ko organizējot, būtu labi saņemt kādu atbalstu un palīdzību. Var secināt, ka, sniedzot atbalstu dažādām diasporas aktivitātēm, jāuzmanās no pārlieku sarežgītām formalitātēm, kā arī tā, lai nerastos iespaids par finansējumam līdzi nākošu politisko angažētību.

Priekšstats par diasporas organizāciju dalībniekiem jauniešiem lielākoties ir pozitīvs: tie ir sociāli aktīvi, sabiedriski, enerģiski, jautri un pozitīvi cilvēki, kas ir patriotiski un ievēro tradīcijas, jau ilgāku laiku dzīvo ārzemēs, taču vēlas vai pieļauj iespēju atgriezties un vēlas šajā laikā nezaudēt latvietību, māju, piederības sajūtu. Tāpat šajos cilvēkos tiek saskatīta vēlme padarīt Latviju labāku un morāla pienākuma dot Latvijai sajūta un latviskums gan ēdienu un apģērba izvēlē, gan cieņa pret latviešu kultūru un tradīcijām. Cilvēkus, kas neiesaistās diasporas organizācijās jaunieši raksturo ļoti dažādi, atspoguļojot arī neiesaistīšanās motivācijas daudzveidību. Kopumā jauniešiem ir samērā precīzs priekšstats par diasporas organizāciju dalībnieku profilu un nepareizi stereotipi nav iemesls neiesaistīties.

Viens no galvenajiem argumentiem, kas mudina jauniešus iesaistīties diasporas organizācijās un pasākumos, ir iespēja būt kopā ar citiem latviešiem, "savējiem", iepazīt jaunus cilvēkus, iegūt jaunus draugus, arī noderīgus kontaktus dažādās jomās. Dalība diasporas organizācijās remdē ilgas pēc Latvijas un ļauj nostiprināt saites (gan starp cilvēkiem, gan ar Latviju). Jaunieši novērtē iespēju runāt latviski, uzlabot arī bērnu latviešu valodas zināšanas, izzināt latviešu kultūru un baudīt latviešu ēdienus. Tomēr priekšrocības nav saistītas tikai ar latviskuma uzturēšanu. Kā argumentu iesaistīties diasporas organizācijās jaunieši saskata arī to, ka tas iekrāso ikdienu, dod iespēju labi pavadīt laiku, piedalīties pasākumos un ceļot, kā arī ļauj pilnveidot prasmes, attīstīt hobijus – dziedāt, dejot utt.; un sniedz pieredzi organizēšanā. Daļa diasporas organizācijās iesaistās, ko saskata, ka tas dod iespēju kaut ko uzlabot un izmainīt, kā arī saglabāt bērnībā ierasto gada ritējumu (Jāņi, 18.novembris u.tml.). Citiem arguments iesaistīties ir iespēja satikt cilvēkus, kas bijuši līdzīgās problēmās, konsultēties par sadzīviskiem jautājumiem tieši par latviešu dzīvi ārvalstīs. Visas šīs priekšrocības iespējams uzsvērt, lai piesaistītu diasporas organizācijām vairāk jauniešu.

Ideālai organizācijai, pēc jauniešu domām, būtu ne vien jānodarbojas ar kultūras aktivitātēm, bet jāsniedz praktiska palīdzība jauniešiem / māmiņām / cilvēkiem, kas nesen pārvākušies uz ārzemēm (piem., ar dokumentu kārtošanu), kas ir aktuāla daudziem. Ideālai organizācijai būtu harismātisks, motivētspējīgs līderis un spēcīga vadošā komanda. Ideāla organizācija rīkotu ne tikai pasākumus saviem biedriem (piem., koris), bet arī tādus, kas atvērti visiem – piemēram: sarunu klubi, sporta pasākumi (futbols, volejbols, kur sportiski latvieši var nākt spēlēt un pārējie –skatīties vai organizēt mačus), tematiskie vakari (diskusijas, karaoke vakari, filmu vakari, viktorīnas, kulinārijas vakari, makšķerēšanas klubs, šlāgerballes, meistarklases, tirdziņi, māmiņu klubi, viesi no Latvijas utt.), kā arī kopīgi izbraucieni dabā, četreiz gadā lielākas balles. Brauktu ciemos viesi no Latvijas, organizētu meistarklases, interešu grupas. Ideālā organizācijā dalībnieki iesaistītos aktīvi un regulāri. Tāpat organizācijai būtu vajadzīga mārketinga stratēģija, lai informētu potenciālos biedrus par savu darbību un rīkotajiem pasākumiem, jo svarīgi, lai organizācijā iesaistītos daudz cilvēku. Šāda organizācija izmantotu arī latviešu ēdienus un alu kā faktoru, kas piesaistītu darboties latviešu orgnizācijā. Lai izveidotu ideālu organizāciju, pēc jauniešu domām, svarīgi, lai būtu vīzija, pieprasījums un degsme. Tā nodrošinātu labi pavadītu laiku, jaunus draugus, iespējas iepazīties, atpūsties, ceļot kopā, runāt latviešu valodā un dalīties Latvijas vērtībās.

Kā veiksmīgāk satīklot dažādās diasporas aktīvistu grupas un diasporas organizācijas?

Padziļinātās intervijas liecina, lielākoties diasporas organizācijas un grupas labi orientējas savā jomā un var nosaukt savai līdzīgas organizācijas, ja tādas eksistē, kā arī citās jomās darbojošās diasporas organizācijas. Visvairāk par līdzīgām organizācijām zina kori un deju kolektīvi, jo ir daudz dažādu kopīgu pasākumu, kuros tie viens ar otru iepazīstas.

Visbiežāk organizāciju pārstāvji iepazīstas ELA vai citu organizāciju rīkotos pasākumos – semināros, konferencēs, lielos koncertos, svētkos, projektos, nometnēs. Tieši cilvēcisku kontaktu un iespēju satikties organizāciju vadītāji uzskata par vislabāko iepazīšanās un satīklošanās iespēju. Galvenais informācijas avots par citām, atšķirīgām organizācijām, ir interneta resursi – organizāciju profili sociālajos tīklos, informācija diasporas interneta medijos, jo īpaši "latviesi.com", kas nodrošina diasporas kopienu datubāzi, vienotu diapsoras pasākumu kalendāru un aktuālo ziņu izplatīšanu. Bieži vien informāciju iegūst, pateicoties tam, ka vienas organizācijas dalībnieki ir iesaistījušies vairākās citās līdzīgās organizācijās (piemēram, gan dzied korī, gan ir biedrības biedrs, darbojas vairākos deju kolektīvos utt.). Kā liecina aptaujas "Latvijas emigrantu kopienas" dati, situācijas, kad diasporas pārstāvis iesaistījies tikai diasporas organizācijā, tikai pašdarbības kopā vai tikai kādā neformālā Latvijas izcelsmes cilvēku grupā un nedara neko citu, ir ārkārtīgi retas. Iepazīties palīdz arī lielie pasākumi, kurus apmeklē visi, neatkarīgi no talantiem un speifiskām interesēm (piemēram, Jāņu svinības, lielie koncerti). Jaunieši īpaši atzīmē sporta pasākumus kā tādus, kas ļautu veidot tiltu un iesaistīt arī mazākumtautību pārstāvjus.

Par nākotnes iespējām plašāk reklamēt savu darbu, lai par to varētu uzzināt pēc iespējas daudzi citi, dažādu organizāciju nostāja atšķiras. Reklamēt savu darbību plašāk aktīvi vēlas 2 x 2 organizatori, lai piesaistītu lielāku dalībnieku skaitu – viņi vēlētos rīkot informatīvus vakarus ar dančiem, braucot ciemos pie organizācijām dažādās valstīs. Plašāk aktivitātes reklamēt vēlētos arī citas organizācijas, piemēram, "Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs", taču par vienu no galvenajiem šķēršļiem, kas traucē to darīt, tiek minēti resursi – tas prasa daudz laika un finansiālo resursu, kurus organizācijas labāk izvēlas novirzīt veiksmīgai pasākumu norisei un organizācijas darbībai. Vairāki organizāciju pārstāvji min, ka plašāka reklamēšana nešķiet nepieciešama, jo dalībnieku vai biedru ir pietiekami un lielākam interesentu skaitam organizācijai trūkst kapacitātes.

Attiecības ar līdzīgām organizācijām respondenti raksturo kā labas. Aptuveni divas trešdaļas no organizācijām ir mēģinājuši ar tām sadarboties, rīkojot kopīgus pasākumus, pārpublicējot informāciju par citu organizāciju rīkotām aktivitātēm un apmeklējot citu organizāciju rīkotus pasākumus. Galvenās sadarbības jomas ar līdzīgām organizācijām, ir:

1. Kopīgu pasākumu veidošana (biedrības, bērnu pasākumi, nometnes).
2. Dalīšanās ar informāciju, profesionālā sadarbība (nedēļas nogales skolas, muzeji).
3. Organizācijas darbības paplašināšana, biedru/ dalībnieku piesaiste.

Tiek minētas arī dažādas nākotnes iespējas, piemēram, rīkot divu nometņu sadraudzības pasākumus, rīkot 2 x 2 nometnes arī citās valstīs, kā arī, sadarbojoties ar vietējām organizācijām, rīkot informācijas vakarus, kuros pastāsta un popularizē 2 x 2 kustību.

Šobrīd tikai nedaudzi diasporas organizāciju un grupu pārstāvji ir sadarbojušies ar atšķirīga profila organizācijām. Vislabāk informētas par citās jomās strādājošām diasporas organizācijām ir tās, kas darbojas ar bērniem un jauniešiem; viņām informētība par citām iesaistes iespējām diasporas dzīvē ir ļoti svarīga pēctecības faktora dēļ, lai nodrošinātu, ka jaunietis "nepazustu" no diasporas dzīves. Samērā šauras specializācijas un neliela mēroga organizācijas parasti nav sadarbojušās ar atšķirīga profila organizācijām, jo uzskata, ka tas nav

nepieciešams, neapzinās iespējamos ieguvumus no šādas sadarbības. Parasti šo organizāciju mērķauditorija ir konkrēti cilvēki, kas darbojas organizācijā vai iesaistās pasākumos (piemēram, ALSRUK vai LĀZA). Arī cita profila organizācijām mēdz trūkt priekšstata par to, ko varētu dot sadarbība ar atšķirīgās jomās darboošām diasporas organizācijām vai grupām, "jo katrai organizācijai ir savi mērķi". Taču nav iemesla, kādēļ tās nevarētu gūt labumu no sadarbības ar atšķirīgām organizācijām gan kopīgu pasākumu veidošanā, gan savas darbības paplašināšanā. Var secināt, ka, lai veicinātu atšķirīga profila organizāciju un grupu sadarbību, svarīgākais ir sniegt informāciju par šādas sadarbības iespējamām priekšrocībām.

Sadarbību ar līdzīga profila organizācijām visbiežāk kavē:

1. Resursu trūkums – laiks un finansējums (min gandrīz visi).
2. Viedokļu nesakritība.
3. Informācijas trūkums, kontakti (īpaši, specifiskām organizācijām).

Par to, kas kavē sadarbību ar atšķirīga profila organizācijām, vairumā gadījumu respondentiem nav viedokļa, jo viņi par to pat nav domājuši, taču kā galvenie šķēršļi tiek minēti resursu un kapacitātes trūkums. Gan jaunieši, gan intervētie organizāciju pārstāvji norāda, ka svarīgi, lai kāds šāda veida satīklošanu uzņemtos vadīt, turklāt viņuprāt tas būtu virsorganizāciju uzdevums (piemēram, Latviešu Kopība Vācijā). Diasporas virsorganizācijām neapšaubāmi ir lielākā loma diaaporas organizāciju un grupu satīklošanā. Kā norādīts intervijās, virsorganizāciju darbības būtība ir veicināt daudzveidīgas aktivitātes – tematiski, teritoriāli, dažādai mērķauditorijai. Šo organizāciju mērķauditorija parasti ir citas, mazākas organizācijas, un tās iespēju robežās cenšas palīdzēt risināt dažādus jautājumus. Vienlaikus, runājot par diasporas virsorganizāciju lomu diasporas satīklošanā, ELA pārstāve norāda, ka agrāk ierastais "piramīdas modelis" iesaistei virsorganizācijās iespējams īsti vairs neatbilst mūsdienu situācijai. Viņasprāt, ir jāiet soli uz priekšu un jādomā nevis tikai par ģeogrāfisko iesaisti, bet arī par dažāda formāta uz interesēm balstītām organizācijām (piem., uzņēmēju tīkli un klubi, zinātnieku un pētnieku biedrības). Šis skatījums atbilst arī intervijās un diskusijās paustajam, ka tīklošanās ir visefektīvākā, ja tā balstīta uz kopīgām interesēm, turklāt tas ļauj organizācijām kļūt atvērtākām un saistošākām arī mazākumtautību emigrantiem.Pozitīvi vērtējama arī ELA ierosme mudināt dažādas diasporas kopas, lai tās savā starpā veidotu interešu organizācijas, piemēram, diasporas latviešu koru asociācija Eiropā vai pasaulē. Pētījums apliecina, ka vienots kodols veicina dabisku sadarbību diasporas interešu grupu starpā.

Kopējo organizāciju sadarbošanās ainu respondenti vērtē pozitīvi un min, ka organizācijas ir pietiekami dažādas, gana daudz, un iespējas darboties un tīkloties ir katram interesentam – tiek rīkoti kultūras svētki, kuros tiekas dažādi ar kultūru saistīti kolektīvi un nodibina kontaktus, tiek pieminēti arī semināri un kursi, kuros tiekas diasporas organizāciju vadītāji, organizācijas visai bieži rīko arī kopīgus pasākumus (piemēram, Štutgartes latviešu biedrība kopā ar Latviešu centru Minsterē). Tomēr diaspora, kā to raksturo intervijās, ir mainīga, un ir daudz iespēju attīstīties un darbību uzlabot.

Pamatnosacījums, lai uzlabotu sadarbību, ir lielāka atvērtība. Kā norāda respondenti, lai sadarbotos, ir nepieciešams organizācijām šo sadarbošanos vēlēties – domāt plašākā mērogā nekā savas organizācijas ietvaros, būt atvērtiem dažādiem cilvēkiem. Otrkārt, pēc respondentu domām, būtu jāuzlabo iekšējā un ārējā komunikācija, t. sk. komunikācija organizāciju starpā. Vairāki intervētie min problēmu, ka pasākumi un koncerti tiek rīkoti vairākās pilsētās reizē, un tā vietā iesaka izmantot vienoto pasākumu kalendāru Eiropā, tādējādi nodrošinot pasākumus biežāk un iespēju tos apmeklēt plašākam cilvēku skaitam. Ieteicams arī rīkot vairāk kopīgu pasākumu. Kā labo piemēru var minēt *UK Latvians Business Network* – Lielbritānijā jau tagad notiek regulāras tikšanās (trīs reizes gadā) ar lielākajām organizācijām ("Bērzes strazdi", "Giving for Latvia"), kurās tiek apspriestas jaunas idejas, projekti un kopīgi plāni. Ņemot vērā, ka saites starp latviešiem dažkārt veidojas pārnacionāli –

starp Latvijas diasporas pārstāvjiem dažādās valstīs, arī tīklošanos iespējams attīstīt ar latviešiem dažādās valstīs, ne tikai at latviešiem Latvijā. Vienlaikus intervijās izskan arī pretējs arguments – ka tikšanās būtu jārīko Latvijā, tādējādi arī tīri praktiski stiprinot saikni ar Latviju.

Uz jautājumu par to, kas varētu veidoties par mūsdienu Latvijas diasporas kultūras dzīves centriem, pētījuma dalībniekiem nav skaidras atbildes. Par latviešu namu vai līdzīgu pastāvīgu tikšanās vietu nepieciešamību pilnīgas pārliecības diskusiju dalībniekiem - jauniešiem nav. Daudzu aktivitāšu organizēšana mūsdienās pārcēlusies uz interneta vidi, decentralizējusies, pasākumi kļuvuši mobilāki, ne tik piesaistīti konkrētai vietai (piemēram, dažkārt jaunieši tiekas pat cits pie cita mājās vai ārpus telpām). Tomēr lielākoties jaunieši atzīst, ka būtu labi, ja būtu pieejamas kādas telpas, kur tikties un tīkloties, teritorija, kuru var izjust kā organizācijas, deju kopas vai kora mājas. Tas ļoti atvieglo darbošanos – nav jāmeklē un jāīrē telpas vai finansējums. Visās diskusijās, kuras notiek latviešu īpašumos (Minstere, Londona, Regbija, Bredforda), ēka tiek pieminēta kā lielisks resurss veiksmīgai organizācijas darbībai.

Kā vērtīgu faktoru virsorganizāciju darbā lielākā daļa respondentu min formālo pārstāvniecību un interešu aizstāvību, tilta funkciju starp Latviju un diasporu. Virsorganizācijas tiek uzskatītas arī par lielisku atbalstu jauno organizāciju veidošanā un pasākumu organizēšanā, tās palīdz gan ar finansējuma piesaistīšanu, gan ar informācijas izplatīšanu. Kā pozitīvs virsorganizāciju devums tiek minēti arī pasākumi, kuros dažādu organizāciju pārstāvjiem ir iespēja iepazīties un nodibināt kontaktus, kā arī apmācības dažādās jomās, kas noder tieši organizāciju darbībai, piemēram, projektu veidošanas semināri. Tomēr tiek minētas arī dažas pilnveidojamas lietas virsorganizāciju darbā:

1. Komunikācija. Vairākkārt organizācijas min, ka būtu nepieciešams, lai virsorganizācijas vairāk informē sabiedrību par to darbību, kā arī vairāk vēršas pie viņu pārstāvētajiem cilvēkiem, ir caurspīdīgākas (PBLA tiek minēta kā pozitīvais piemērs).
2. Reģionālās virsorganizācijas. Tiek bieži uzsvērts, ka virsorganizāciju lomai katrā valstī vajadzētu pastiprināties, jo ir ļoti daudz jautājumu un tēmu, kas atšķiras katrā reģionā un valstī. Par reģionālo organizāciju darbu min arī to, ka tām jāpārstāv visas reģiona organizācijas.
3. Jauniešu iesaiste. Jauniešu organizāciju pārstāvji min, ka būtu nepieciešama jauniešu iesaistīšana virsorganizāciju darbā vai arī jauniešu virsorganizācijas Eiropā izveide. Šī organizācija varētu aktivizēt tieši jauniešus un rūpēties par viņiem saistošiem pasākumiem.
4. Nepieciešamas virsorganizācijas, kas netiek kārtotas pēc reģiona, bet interesēm. Kā labs piemērs šim tiek minēta LĀZA. Šādas virsorganizācijas varētu tāpat kā ārstiem, veidot arī koriem, skoliņām, sportistiem – šādas organizācijas ar konkrētu mērķauditoriju varētu piesaistīt vairāk cilvēku, kuri šobrīd nedarbojas nevienā organizācijā.
5. Mazo organizāciju pārstāvniecība. Būtu vērtīgi, ja jumta organizācijas labi pārzinātu dažādas mazākas organizācijas (ar mazāku pieredzi vai izmēru).
6. Tīklošanās. Šis aspekts tiek minēts gan kā pluss, gan kā attīstības perspektīva virsorganizāciju darbam.

Gandrīz visas organizācijas var nosaukt dažādas Latvijas institūcijas, kas darbojas ar diasporu, turklāt interesanti, ka pie Latvijas valsts institūcijām vairākkārt tiek nosaukta arī ELA un PBLA.

Organizācijas var iedalīt trīs grupās, pēc to sadarbošanās ar Latvijas institūcijām aktivitātes:

1. Organizācijas, kas pastāvīgi sadarbojas ar Latvijas institūcijām

Pie šīs grupas pieder virsorganizācijas un kopienas, kas cieši saistītas ar tām – ELA, *latviesi.com*, Eiropas Vasaras skola, LĀZA, "Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības fonds", "Daugavas Vanagi". Pastāvīga sadarbība ir arī SIF programmas latviešu diasporas bērnu nometnēm.

2. Organizācijas, kas sadarbojas ar Latvijas institūcijām pasākumu rīkošanā

Aktīvi ar Latvijas institūcijām sadarbojas arī biedrības, kas veido kultūras vai citus pasākumus. Šī sadarbība notiek projektos, piesakoties finansējumam dažādos projektu finansējumu programmu konkursos. Organizācijas vērtē sadarbību kā produktīvu un redz arī potenciālu sadarbību nākotnē.

3. Organizācijas, kas nesadarbojas ar Latvijas institūcijām

Šajā grupā ietilpst organizācijas, kurām nav oficiālas biedru struktūras un nav vajadzības pēc šādas struktūras. Šīm organizācijām nav lielas motivācijas sadarboties / kontaktēties ar Latvijas valsts institūcijām, jo šo sadarbošanos cilvēki saista ar pārlieku lielu birokrātiju.

Par diasporas konsultatīvo padomi ir informētas pirmās divas grupas – tie, kas sadarbojas ar Latvijas institūcijām. Liela daļa par diasporas konsultatīvo padomi zina ļoti nedaudz, tāpēc par ļoti svarīgu uzskata cilvēku informēšanu par šīs padomes eksistenci un darbību, kā arī dialogu, sadarbību ar lielākām un mazākām diasporas organizācijām – informācijas apmaiņu, gan dodot, gan saņemot informāciju no diasporas. Gandrīz visi, kas par šo padomi ir informēti, tās izveidi uzskata par pozitīvu notikumu, jo tā tuvina diasporas sabiedrību Latvijas sabiedrībai un ļauj iekļaut diasporas pārstāvjus pašus diasporas politikas veidošanā.

VĒRES

Goldmanis, M. (2015) Statistiko svaru dizains pētījumā "Latvijas emigrantu kopienas". I.Mieriņa (red.) *Latvijas emigrantu kopienas: cerību diaspora*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 42-65 lpp.

Goldsmith, S., and W. D. Eggers. 2004. Governing by Network: The New Shape of the Public Sector. Washington, DC: The Brookings Institution

Jurkāne-Hobein, I. & Kļave, E. (2019). Manoeuvring in Between: Mapping Out the Transnational Identity of Russian-Speaking Latvians in Sweden and Great Britain. R.Kaša & I.Mieriņa (red.) *The emigrant communities of Latvia: National identity, transnational belonging, and diaspora politic* (pp.163-182). Springer, Cham.

Letki, N., & Mieriņa, I. (2015). Getting support in polarized societies: Income, social networks, and socioeconomic context. *Social science research*, *49*, 217-233.

Mieriņa, I. (2019). An Integrated Approach to Surveying Emigrants Worldwide. In *The Emigrant Communities of Latvia* (pp. 13-33). R.Kaša & I.Mieriņa (red.) *The emigrant communities of Latvia: National identity, transnational belonging, and diaspora politics*. Springer, Cham.

Mieriņa, I. (2016). Diasporas līdzdalība un to ietekmējošie faktori. S.Koņkova (red.). *Kritiskā domāšana, inovācija, konkurētspēja un globalizācija. Tēzes*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 65-70 lpp.

Mierina, I., & Koroleva, I. (2015). Negotiating identities and friendships while living abroad: Experiences of Latvian migrants. *European Scientific Journal*.

Mieriņa, I., Ose, L., Lāce, A., Kaprāns, M. (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.-2025.gadam. https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Petijumi/Ekspertu%20zinojums%20vienojosas%20nacionalas%20identitates%20un%20kulturtelpas%20nostiprinasanai.pdf

Ņikišins, J. (2019). Individuālā un kolektīvā iesaiste kopienai un sabiedrībai aktuālo problēmu risināšanā. I.Mieriņa (red.) *Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2017/2018. Sabiedriskā labuma radīšana un kolektīvo resursu nosargāšana Latvijā*. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 33-41 lpp.

PIELIKUMI

FGD vadlīnijas

Informācija par pētījumu – ievadteksts (var modificēt)

Diskusijas galvenais mērķis ir saprast, kas piesaista vai attur jauniešus no dažādām Latvijas disporas organizācijām, grupām un pasākumiem. Diskusijas ilgums būs 1,5–2 stundas.

Sagatavotais pētījuma ziņojums tiks publicēts LU SZF SPPI Diasporas un migrācijas pētījuma interneta vietnē.

Diskusija ir saruna brīvā formā – te nav pareizo vai nepareizo atbilžu, mūs vienkārši interesē jūsu viedoklis. Jūs varat arī izvēlēties neatbildēt uz konkrētiem jautājumiem, ja to nevēlēsieties.

Lai precīzāk atcerētos runāto, diskusija tiks ierakstīta. Ieraksts tiks uzglabāts LU Diasporas un migrācijas centrā, būs pieejams tikai projekta grupai un tiks iznīcināts pēc pētījuma beigām.

1. daļa – attieksme pret Latviju un latviešiem

Ir dažādi iemesli un apstākļi, kādēļ cilvēki aizbrauc no Latvijas, tādēļ atšķiras arī attieksme pret Latviju un piederības izjūta Latvijai. **Ar kādām emocijām Jūs šobrīd domājat par Latviju? Ko Jums nozīmē Latvija?**

Vai, dzīvojot ārzemēs, jūtat piesaisti Latvijai? Kad Jūs to izjūtat vairāk, kad mazāk? Vai tas ir mainījies? Vai lepojaties ar to, ka esat no Latvijas (*latviešiem – ka esat latvietis*)?

Vai uzturat saites ar citiem no Latvijas <u>izbraukušajiem cilvēkiem</u> [Anglijā / Vācijā]? **Kā tieši? Kas Jūs motivē vai traucē to darīt?**

2. daļa – saiknes uzturēšana ar Latviju

Ko Jums nozīmē "saglabāt saikni ar Latviju"?

RAKSTĀM UZ TĀFELES!

Vai Jums ir vai nav svarīgi, dzīvojot ārpus Latvijas, saglabāt savu latvietību (*latviešiem*), saikni ar Latviju?

Ir dažādi veidi, kā cilvēki, dzīvojot ārpus Latvijas, var uzturēt saikni ar Latviju un latviešiem. Kādi tieši veidi Jums nāk prātā? Kādi vēl? (Piemērus neminam, bet ir diasporas organizācijas, latviešu nedēļas nogales skolas, nometnes, draudzes, diasporas mediji, tiešsaistes grupas, pasākumi u. tml.)

RAKSTĀM UZ TĀFELES!

Ko no tā visa darāt Jūs?

Kas Jūs mudina vai attur iesaistīties dažadās diasporas grupās, organizācijās vai pasākumos?

3.daļa – diasporas organizācijas

Kādas diasporas organziācijas Jūs zināt? Vai varat nosaukt vēl kādas?

PROJEKTĪVĀ TEHNIKA

Lūdzu, sadalieties divās grupās – tie, kuri paši ir organizāciju biedri, un tie, kuri nav.

Tagad, lūdzu, savā starpā izrunājiet un izdiskutējiet šādus jautājumus un pierakstiet atbildes uz vienas lapas (*vēlams, lai grupas atrastos pēc iespējas tālāk viena no otras, lai nedzirdētu, ko runā otra grupa*):

1. **Kādas ir jūsu pirmās asociācijas, izdzirdot vārdus "Latvijas diasporas organizācija"? Kas jums uzreiz nāk prātā? Lūdzu, pierakstiet!**
2. **Šajās organizācijās parasti iesaistās cilvēki, kuri...**
3. **Lūdzu, iedomājaties, jūsuprāt, tipisku diasporas organizāciju biedru. Kāds ir šis cilvēks? Cik vecs? Kāda dzimuma? Ar kādu mašīnu brauc? Kur dzīvo? Ar ko nodarbojas? Kā ģērbjas? Kas viņam dzīvē ir svarīgi? Ar kādiem cilvēkiem viņš (-a) draudzējas?**
4. **Un tagad iedomājieties cilvēku, kas nav diasporas organizāciju biedrs un kopumā neiesaistās diasporas dzīvē. Kāds ir šis cilvēks? Cik vecs? Kāda dzimuma? Ar kādu mašīnu brauc? Kur dzīvo? Ar ko nodarbojas? Kā ģērbjas? Kas viņam dzīvē ir svarīgi? Ar kādiem cilvēkiem viņš (-a) draudzējas?**
5. **Ar ko, jūsuprāt, nodarbojas diasporas organizācijas?**
6. **Kāds ir to mērķis?**

Un tagad, lūdzu, prezentējiet rezultātus!

ARGUMENTU IZKRISTALIZĒŠANA

Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, ir vērts līdzdarboties diasporas organizācijās?

1. **Tie, kuri teica "nē" – apdomājiet un mēģiniet, lūdzu, pārliecināt tos, kas uzskata, ka ir vērts, kādēļ tieši nav jēgas iesaistīties diasporas organizācijās?**
2. **Tie, kuri teica "jā" – mēģiniet, lūdzu, pārliecināt tos, kas uzskata, ka nav vērts, kādēļ tieši vajadzētu iesaistīties diasporas organizācijās? Kāds no tā labums?**

Vai jūs teiktu, ka diasporas organizācijas ir domātas "tādiem kā jūs"? Ja nē – kāpēc nē?

NĀKOTNES DARBGRUPAS (*FUTURE WORKSHOPS*)

Tagad parunāsim par to, kāda būtu diasporas organizācija, kas būtu domāta "tādiem kā jūs" – jūsu ideālā diasporas organizācija.

KRITIKAS FĀZE – katrs individuāli saraksta uz lapiņām, 10 min. Kādas patlaban ir galvenās problēmas, kādēļ samērā neliela daļa ārpus Latvijas dzīvojošo piedalās diasporas dzīvē un iesaistās diasporas grupās, pasākumos un organizācijās?

RISINĀŠANAS FĀZE, 15 min. Diskusijas vadītājs saraksta prolēmas uz tāfeles un sadala tās lielākās problēmgrupās. Diskusijas dalībnieki apdomā **risinājumus / uzdevumus, konkrētus veicamos pasākumus**, lai šīs problēmas risinātu, iesaistot diasporas dzīvē vairāk cilvēku. Diskusijas vadītājs prezentē minētos risinājumus, grupa komentē.

FANTĀZIJU FĀZE, 10 min. Ideālā pasaulē, ja visas problēmas būtu atrisinātas, kā izskatītos diasporas organizācijas? Kādas tās būtu? Ar ko nodarbotos? (visas trakākās fantāzijas, bez ierobežojumiem)

PRIORITIZĒŠANAS FĀZE: Kuri no minētajiem pasākumiem / risinājumiem uzskatāmi par prioritāriem, t. i., būtu visefektīvākie? [saranžējam] Kuri būtu efektīvākie, tieši lai piesaistītu vairāk jauniešus? Vairāk mazākumtautību pārstāvju? Vairāk jaunās diasporas pārstāvju? Vairāk vienkarša darba strādnieku?

4. daļa – diasporas satīklošana

Kā jau runājām, ir dažādi veidi, kā ārvalstīs dzīvojošie uztur saikni ar Latviju – nedēļas nogales skolas, tiešsaistes (*online*) grupas, diasporas organizācijas, dažādi kultūras pasākumi, nometnes u. tml. Ne vienmēr tie cits par citu zina un sadarbojas. Kā, jūsuprāt, varētu tos veiksmīgāk satīklot, veicināt informētību vienam par otru un sadarbību?

Kas, jūsuprāt, varētu veidoties par mūsdienu Latvijas diasporas kultūras dzīves centriem?

Kā mūsdienās varētu atbalstīt šādu centru izveidošanos? Kas būtu nepieciešams, lai nodrošinātu to veiksmīgu darbību?

Paldies par atsaucību!

Padziļināto interviju vadlīnijas

Ievads

Ievadteksts no piekrišanas formas

Par organizāciju

Lūdzu, pastāstiet vairāk par Jūsu organizāciju (grupu, biedrību, kopu u. tml.). (*Izjautāt, ja netiek minēts, par mērķiem, cik sen darbojas, kādas aktivitātes veic, kāda ir organizācijas vadības struktūra*)

Kādi cilvēki ir iesaistījušies Jūsu organizācijā? Kā Jūs viņus raksturotu?

Ko dalībniekiem dod iesaistīšanās Jūsu organzācijas darbībā?

Sadarbība ar līdzīgām organizācijām

Vai zināt kādas citas **jūsējai līdzīgas** organizācijas / grupas / biedrības, kurās darbojas Latvijas izcelsmes cilvēki: tuvumā, šajā valstī, citās valstīs, internetā?

Kopumā cik labi, pēc sava vērtējuma, Jūs esat informēts (-a) par citām līdzīgām orgnizācijām?

Vai Jūsu dalībnieki ir iesaistījušies arī kādā no šīm organizācijām?

Kā Jūs par tām uzzinājāt?

Kādas ir jūsu attiecības ar šīm organizācijām? Kad, kur un kā ir krustojušies jūsu ceļi?

Ar kādām organizācijām / grupām/ biedrībām Jūsu organizācija ir sadarbojusies? Kā šī sadarbība ir izpaudusies?

Kāds, jūsuprāt, ir vai varētu būt labums no sadarbības ar citām, jūsējai līdzīgām organizācijām?

Vai Jūs vēlētos aktīvāk sadarboties / kontaktēties ar šīm organizācijām?

Kas to kavē darīt šobrīd?

Kas būtu nepieciešams, lai veicinātu saišu veidošanos starp tādām organizācijām kā šīs un Jūsu parstāvētā organizācija?

Sadarbība ar atšķirīgām organizācijām

Vai zināt kādas citas organizācijas, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki, bet kas **nodarbojas ar atšķirīgiem jautājumiem**: tuvumā, šajā valstī, citās valstīs? Nosauciet, lūdzu, visas, kas Jums nāk prātā.

Vai Jūsu dalībnieki ir iesaistījušies arī kādā no šīm organizācijām?

Kā Jūs par tām uzzinājāt?

Kādas ir jūsu attiecības ar šīm organizācijām? Kad, kur un kā ir krustojušies jūsu ceļi?

Ar kādām organizācijām / grupām / biedrībām Jūsu organizācija ir sadarbojusies? Kā šī sadarbība ir izpaudusies?

Kāds, Jūsuprāt, ir vai varētu būt labums no sadarbības ar citām, no jūsējās atšķirīgām organizācijām?

Vai Jūs vēlētos aktīvāk sadarboties / kontaktēties ar šīm organizācijām?

Kas to kavē darīt šobrīd?

Kas būtu nepieciešams, lai veicinātu saišu veidošanos starp tādām organizācijām kā šīs un Jūsu parstāvētā organizācija?

Informācijas aprite

Kā jūs kopumā informējat potenciālos biedrus un interesentus par savu darbību? Vai esat meklējis (-usi) iespējas savu darbu popularizēt plašāk?

Kādus diasporas medijus vai citus diasporas izmantotus informācijas kanālus Jūs zināt?

Kāda bijusi jūsu sadarbība ar diasporas medijiem?

Sadarbība ar Latvijas valsts institūcijām

Kādas Latvijas valsts institūcijas, kas nodarbojas ar diasporai aktuāliem jautājumiem, Jūs varat nosaukt?

Kopumā, cik labi Jūs, pēc sava vērtējuma, esat informēts (-a) par šīm institūcijām?

Kāda ir Jūsu līdzšinējā pieredze un sadarbība ar šīm institūcijām?

Kā šī sadarbība ir izpaudusies?

Kāds, Jūsuprāt, ir vai varētu būt labums no sadarbības ar šīm organizācijām?

Vai Jūs vēlētos aktīvāk sadarboties / kontaktēties ar šīm organizācijām?

Kas to kavē darīt šobrīd?

Kas būtu nepieciešams, lai veicinātu saišu veidošanos starp Latvijas valsts institūcijām, kas nodarbojas ar diasporas jautājumiem, kā šīs un Jūsu parstāvētā organizācija?

Kāds ir Jūsu viedoklis par Diasporas konsultatīvās padomes izveidi?

Kas, Jūsuprāt, nepieciešams, lai tā darbotos pēc iespējas veiksmīgāk, uzklausot visdažādāko diasporas pārstāvju un grupu viedokļus?

Nobeigums

Visbeidzot, kā Jūs paši saskatāt kopējo organizāciju sadarbošanās ainu? Kā tā, Jūsuprāt, varētu attīstīties?

Vai, Jūsuprāt, ir nepieciešamas un derīgas organizatoriskās struktūras un jumta organizācijas, apvienojošas biedrības, grupas utt.?

Kas tās varētu būt? Vai varat nosaukt kādu pozitīvo piemēru?

Kas varētu būt apstākļi, pasākumi, vietas, kas varētu efektīvāk savest kopā dažādu latviešu diasporas organizāciju pārstāvjus?

Vai ir vēl kas, ko vēlējāties teikt par pētījuma tēmu?

Paldies par atsaucību!

3.pielikums. Dalība diasporas dzīvē atkarībā no aizbraukšanas motivācijas (%)

	Finansiālas grūtības, nespēja „savilkt galus kopā"	Nespēja tikt galā ar kredīta saistībām	Ārzemēs bija iespēja daudz labāk nopelnīt	Nevarēju Latvijā atrast darbu	Vēlme uzlabot savas dzīves kvalitāti	Gribēju bērnu(s), bet Latvijā nebija pārliecības, ka varēšu finansiāli nodrošināt bērna vajadzības	Vēlējos uzlabot savu bērnu izglītības un/vai karjeras perspektīvas	Gribēju dzīvot valstī ar labākām sociālajām garantijām	Iespēja nopelnīt pieklājīgai pensijai	Gribēju dzīvot stabilā, sakārtotā valstī	Nepatīka Latvijā notiekošie procesi, politiskā vide	Neredzēju nākotni Latvijā	Iespējas attīstīties (iegūt labu izglītību un/vai veidot karjeru)	Vēlme apskatīt pasauli, gūt jaunus iespaidus, draugus	Aizbraucu kopā ar dzīvesbiedru, vecākiem vai bērnu, vai arī pievienojos viņiem	Apprecējos (vai sāku dzīvot kopā) ar ārzemnieku/-ci	Studijas, mācības, prakse	Cits iemesls
Lasa ārzemēs dzīvojošo latviešu ziņu portālus	45.4	50.9	40.2	32.0	42.5	37.6	32.3	27.6	54.2	38.2	30.3	32.0	25.3	35.6	39.7	36.4	39.8	38.5
Piedalās kādā Latvijas emigrantu un diasporas vēstkopā/ blogā/ grupā	29.8	28.5	23.5	22.8	27.6	31.7	30.9	19.8	19.7	26.0	11.6	28.6	23.5	31.5	36.0	27.8	34.8	26.4
Piedalījās kādā ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem domātā pasākumā	18.3	25.0	16.9	14.1	21.0	25.2	27.4	15.7	41.8	15.9	7.7	8.6	28.6	28.5	21.2	25.9	26.0	32.0
Bērns apmeklē vai ir apmeklējis latviešu skoliņu	13.4	9.8	14.0	8.8	10.9	1.7	23.6	3.1	53.5	16.5	9.4	9.1	16.7	28.0	25.4	13.2	26.7	28.6
Pats vai bērns (-i) piedalījies diasporas nometnē	7.9	0.9	5.2	1.5	4.4	0.0	2.4	0.7	2.3	4.2	6.6	7.0	6.8	8.4	7.3	8.1	5.7	18.5
Diasporas organizācija	5.8	3.1	3.7	2.5	5.2	5.9	15.5	8.9	20.5	4.4	3.2	1.6	8.5	6.4	7.5	12.8	10.2	10.8
Neformāla interešu grupa, kur pulcējas Latvijas izcelsmes cilvēki	4.6	5.2	4.2	2.1	4.0	6.1	2.3	0.8	3.7	2.7	2.5	2.3	5.7	6.6	7.8	7.0	10.4	4.4
Bērns piedalās kādā latviešu interešu grupā	4.2	2.9	11.2	2.5	8.7	3.9	0.7	3.3	11.2	16.8	2.4	10.6	6.2	8.0	7.5	8.4	13.9	23.0
Ārzemēs dzīvojošo latviešu mākslinieciskās pašdarbības grupa	1.0	0.9	1.3	1.4	1.9	0.0	0.6	9.0	0.8	1.4	1.6	3.1	4.1	5.3	3.1	3.0	1.1	2.9
Kāda cita, ar Latviju nesaistīta interešu vai mākslinieciskās pašdarbības grupa	4.4	2.1	2.2	3.7	6.9	9.6	6.1	2.9	0.2	2.7	12.4	4.8	11.1	6.4	5.7	8.8	8.4	8.3
Reliģiskā vai baznīcas organizācija, draudze	5.1	4.3	3.0	4.0	5.1	1.5	7.1	0.7	21.3	3.2	3.4	3.9	5.8	3.4	8.9	12.9	7.7	11.2
Arodbiedrība	6.9	4.3	4.6	3.5	4.8	1.5	4.2	6.5	5.9	5.4	5.0	9.2	3.3	3.5	3.4	2.1	7.8	2.8
Nevalstiskā organizācija (sociālās palīdzības organizācija, dzīvnieku un vides aizsardzības organizācija u.c.)	3.0	1.0	1.2	2.1	2.3	0.0	15.2	5.2	2.0	3.1	7.1	8.0	5.7	8.3	4.1	5.1	10.4	7.8
Kāda cita organizācija	3.2	7.3	2.5	2.4	4.9	0.0	2.0	0.0	1.1	3.1	5.3	5.0	6.0	7.5	5.5	9.6	7.4	12.2
Neesmu biedrs nevienā grupā vai organizācijā	75.5	77.1	81.6	82.4	73.8	80.7	54.5	78.1	65.3	81.2	66.0	77.4	65.3	69.5	71.6	59.7	55.9	58.3